

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 47/48

30. novembril

1929

KOSSAK. Lippude põletamine.

AINULT MEIE VABRIKUS on praegu olemas välismaa tubaka-suurtööstuse eeskujul eriline moodne sissesead tubaka puhastamiseks. Ülespanemistöö lõpetati alles nüüd. Selle sisseseade abil puhastatakse kõik meie seltsi tubakavabriku poolt ümbertöötatavad tubakad, missugused lähevad kõikide meie paberosside ja suiisetamis-tubakate valmistamiseks pneumatilisel viisil kõigest tolmust ja teistest tervisele kahjulikudest lisandustest.

Meile on kallid kõikide meie tubakasaaduste tarvitajate soovid. Seepärast palume kõiki meie tubakasaaduste suiisetajaid lahkesti teatada oma arvamiisi ja soove, missuguseid me alati arvesse võtame ja kõik, mis seisab meie võimuses, nende rahuldamiseks teeme.

A.-S. „Laferme“
Tälinn.

Riigikaitse muredest.

„Sõdur’ile“ kirjutanud kindral J. Tõrvand

Kaitsevõgede staabi ülem.

VI.

A. Mõnda vastuseks minu oponentidele.*)

Võttes endale ülesandeks avalikult valgestada meie riigikaitse küsimusi, avaldasin ühtlasi lootust, et sellest huvitatud kodanikud oma poolt aitavad kaasa, sest asi on tõesti väärt, et tema juures otsekohe- selt ja objektiivselt mõtteid vahetada. Siin peaksid kõrvale jääma kõik isiklikud ja parteilised huvid, milliste mõjutusel, nagu kõik teame, nii mõnigi tõsiasi pö- ratakse pea peale. Minu poolt seni aval- datud ülevaated on kajastunud peaaegu kõikides meie kandvamate lehtedes, kuid — mitte nende lootuste kohaselt, mida hel- litasin, asudes meie murede konkretiseeri- misele. Väljaarvatud „Postimees“, milles sõna on võtnud meie vanemaid ja lugupeetavamaid tegelasi Jaan Tõnisson, on kõik teised lehed mahutanud artikleid, mis märgitud pseudonüümidega. Artiklid ise kannavad juhuslikkuse ilmet ja ei too mingisuguseid konkreetseid ettepanekuid, kuidas asja parandada, s. o. kuidas leida raha, et suudaksime end tehniliselt kor- raldada. Artiklites avaldatakse kahtlust, kas tasuvad end kavatsetud reformid, s. o. kas nende läbi ei nõrgene meie riigikaitse. Kuid keegi „pseudonüümidest“ pole veel toonud mingisuguseid asjalikke motiive oma väidete tõenduseks. Näiteks „Päe- välehes“ nr. 314 autor O. Y. avaldab ar- vamist, et miks ei koondata ühes garnison- nis asuvaid kaitseväge väikesi üksusi, et selle läbi saavutada kokkuhoidu, ilma et oleks vaja puudutada piirivalvet. Aga, lugupeetud O. Y., kaitseväge orga- nisatsiooni ja sellega seotud mobilisatsiooni ja rahuaegse

töö küsimusi on aastate jooksul põh- jalikult kaalutud küll kaitseväelaste enda, küll vabariigi valitsuse, küll riigikogu ko- misjonide poolt. Kui pärast pikka ja vae- varikast teed mööda tuldi 1928. a. reformi- deni, mille järele praegu elame ja milli- seid tahame tänapäev vaid revideerida, siis ei saa kuigi tõsiselt võtta O. Y. soovitusi kaitsevägeosade kokkutõmbamise kohta. Teine näide: „Kajas“ nr. 274 üks autor M. N. tähtede all ei pea usaldusväärilisteks minu poolt toodud andmeid selle kohta, missugune võib olla laske- moona kulu tänapäeva lahingus. M. N. tugeneb seejuures vabadussõja andmetele olgugi, et ta neid ei nimeta. Minu kand- vaks mõtteks ja veendumuseks on alati olnud, et vabadussõjagaegsed olud enam ei kordu. Kui M. N. minu poolt toodud andmeid loeb usaldusväärseteks vaid „teatud küljest“, siis oleks ju kõiki- dele meile huvitav teada, kuidas lugu pä- riselt on. Võib olla mina tõesti eksin, kui arvan, et meil ühe püssi jaoks peab olema padruneid vähemasti 1000 tükki, millistega võiks kuu-paar sõdida. On siiski teisi põhjendatud arvamisi, pole ko- hane neid vaka all hoida. Üldiselt, minu oponentide väited on rajatud vaid „sõna- tegemistele“, ka seal, kus võiks olla konkreetne. Tekib mulje, nagu asja kas ei suudeta või ei taheta konkreetselt käsi- tada. Sarnane tee aga ei vii meid põr- mugi lähemale tõelolude äratundmisele. Peale selle silmipimestava üldiste lausete „udu“ on arvatud heaks veidi ka minule isiklikult kallale tungida, „torgates“ siit ja sealt. Seda teevad harilikult „pseudo- nüümid“, eriti siis, kui sügavamalt asja juure ei suudeta tulla või jälle kui mängus on isiklised huvid. Neist väiklastest tor- getest lähen külmalt mööda. Arvan ka,

*) Toimetuse märkus: Avaldatakse informatsiooniks üldajakirjanduses arti-ikli eelmiste osade kohta ilmunud vastuväidete puhul.

et sarnased isiklikult laadi torked on kõige vähem veenvateks argumentideks lugejatele.

Ühes asjas on minu oponentidel õigus — meid on tõesti ära tüüdanud sagedane ümberkorraldamine, nii kaitseväes endas kui ka omal ajal piirivalves. Aga, mu härrad, püüdke ometi leida selle põhjusi. Vaadake ringi, kas meie end üksinda ümberkorraldame või on ka teised sunnitud sama rada käima?

Mis on olnud meie ümberkorralduste peamisteks põhjusteks? Alaline tung vähem kulutada riigikaitse peale, teenistuse aja lühendamine, kasarmute puudus seal, kus seda just kõige rohkem vaja, v a a d e t e a r e n e m i n e riigikaitse korralduse peale kooskõlas tehnika edu saavutustega. Need põhjused on osutunud mõõduandvateks. Vabadussõja lõppedes pidid algama ümberkorraldused — vägesid ja seljataguseid asutusi oli vaja kokku tõmmata. Siin olgu tähendatud, et 1920. aastal ei olnud ja ei võinud ka olla sarnast kava, mis oleks määranud kogu riigikaitse korralduse näiteks 5 või 10 a. peale ette. Ja ka hiljem pole see täies ulatuses võimalik olnud, sest olud muutuvad alataasa. Aastase teenistusega ja 1928. a. reformidega oleme jõudnud põhimõtteni, mis üksi peaksid jääma püsima, peale mõningate ümberkorralduste. Rööbastikku eelmisega ei olnud ka üldpoliitiline olukord kuigi selge ja ohtudeta, mis tõendus leidis ka 1. dets. sündmustes. Sooviti küll, et meie kaitsejõud jääks arvurikkaks, kuid riigi majanduslik seisukord nõudis tungivalt väljaminekute kärpimist. Hakkatakse vähendama järk-järgult teenistuse aega, millega väheneb ka sõdurite arv. Koos sellega — peab revideerima koosseise. Seda tehakse teinekord ka lihtsalt selleks, et kõike, ilma milleta saab kuidagi läbi, maha kustutada. Kaitseväge üldise arvu vähenemisel tuleb tõsiselt mõelda, kuid katta piiri. Seda ei saa meie igaaastase noorte kontingendi juures teisiti, kui teha sisemaal asuvad üksused vaid teatud „pesadeks“. Nagu eelpool öeldud, 1928. a. tõi meid üheaastase teenistuse juure. See oli suurem reform, mis meie kaitsejõud üle elanud. Aga vaatamata sellele, veel läinud suvel arutas avalik arvamine küsimust, kas ei saa teenistuse aega veel lühendada. Ja mõõduvad aastad, osutub vahest ka see küpseks. Siis jälle kerkivad päevakorda reformid.

Vastuseks „Kaja“ M. N-le võib veel märkida, et kokkutõmbamiste (seega ka

ümberkorraldamiste) möödapääsmatust on eriti silmas peetud just keskasutiste kokkutõmbamisel. Selle tõenduseks olgu meele tuletatud, et alles hiljuti viidi läbi endise korraldusvalitsuse ja kindralstaabi koondamine kaitseväge staabiks, mis andis ühes kokkuhoiuga ka mitmeid teisi paremusi.

Kaitsejõudude ümberkorraldamisel on võib olla mõnikord ka tehtud vigu, mis hiljem vaja parandada. Näiteks 1928. a., arvestades üldise tööpuudusega, loodeti, et saab üleajateenijaid 2500-sendilise kuupalgaga. See lootus ei läinud täide. Küüd on vaja kas tõsta palk 4000—5000 s. kuus või jälle leida mõni teine lahendus, mis riigile vähem koormav. Ei eksi see, kes midagi ei tee.

Kui elu nõuab, on reformid ja ümberkorraldused vajalikud. Meil oli hiljuti 10—11 ministeeriumi. Nüüd on neid 7. Vabariigi valitsusele on antud volitused kokku tõmmata, mis võib. Vabariigi põhiseadus on revideerimisel. Alati peab otsima täiuslikumat lahendust, olude kohaselt. Seda tehakse ka mujal. Näiteks võtame Maailmasõjas võiduka Prantsusmaa. Seal teostatakse praegu üleminekut üheaastasele teenistusele ja koos sellega on väga paljud asjad ümberkorraldamisel ja kokkutõmbamisel. Rohkem, seal kestavad ägedad vaiefused, kas aastasest teenistusest tingitud reformid suudavad kindlustada Prantsusmaale küllalt julgeolekut. Kuid seal iga mees, kes avalikkuse ette astub, püüab olla asjalik ja toob oma väidete tõenduseks andmeid ja arvusi. See on hoopis teistmoodi meetod, kui minu varjunimedega oponentidel.

Tahaks loota, et eelmised read veel kord kriipsutavad alla, et meil kavatsatud ümberkorraldused ja reformid ei ole ette võetud kellegi tujude tõttu, vaid reaalse elu nõuetel. Olukorrast võib ju mitmeti aru saada, kuid kas ei ole meie üldine kohus tähtsate riiklike küsimuste juures objektiivseks jääda? Kui kaitseväge staap on üht ja teist algatanud, siis peaks vist küll usutav olema, et siin kaugel ollakse igasugustest isiklistest huvidest. Kaitseväge staap on kohustatud otsima võimalusi meie riigikaitse kõvendamiseks. Kui öeldakse, et Eestil on raha küllalt, et ülal pidada kallipalgalist piirivalvet ja vahhiüksusi (siin tõstes palka vähemalt 4000 senti peale kuus), siis on tõesti parem jätta rahule nii piirivalve kui ka vahhiüksused. Tuleks vahest revideerimisele võtta mõned väiksemad küsimused. Oleks rahu

majas. Ühtlasi oleks saavutatud ka minu eesmärk — juhtida tähelepanu, et meie tehniline seisukord nõuab ajaviitmata parandust. On raha küllalt, anname siis kaitseministeeriumile erakorralises eelarves kestvalt oma 300.000—400.000 või rohkemgi krooni (mida rohkem, seda parem). Siis avaneksid teatud väljavaated, olgugi mitte päris avarad. Usun, et kogu kaitseväge rõõmuga tervitaks seda ja anduks veel pinevamale tööle kui seni.

Aga, austatud härrad oponendid, kas teie ise tõsiselt arvate, et kaitseministeeriumi erakorraline eelarve säärast tõusu kunagi näeb? Mina seda küll ei usu. See seisukoht oli mõõduandev minu eelmistes ülevaadetes ning jääb püsima seni kui eelarvega raha pole määratud. Sellelt seisukohalt vaadatult käsitan ka tänast „murede“ teemi — missugused peavad olema süsteemilt meie kaitsejõud.

B. Missugused peavad meie kaitsejõud olema süsteemilt. Vahiüksuste ja piirivalve ümberkorraldamine võib ära jääda, kui tehnilise varustuse krediite saab teisiti tõsta.

Kaitsejõudude süsteem on alati tingitud olnud ühiskondlisest korrast, kultuurilisest arengust (sõjatehnika) teatud ajajärgul ja ajaloolistest traditsioonidest. Inimsgu on selles küsimuses läbi teinud pika rea lahendusi. Põhimõtteliselt näeme siin kolme suunda. Esiteks, k o g u r a h v a s on relvastatud (kui tekivad orjad, siis need muidugi välja arvatud). Nii oli vanasti näiteksreekas ja Roomas. Nii oli ka vanade germaani rahvaste juures. Aastasadu hiljem näeme teist suunda — k u t s e l i s i a r m e e s i d, palgalistest koosnevaid vägesid väga mitmesugustes variatsioonides. Ja lõpuks — kolmekümneaastases sõjas näeme kolmandat suunda — teatud sunduslikule kohustusele rajatud rahvuslise armee prototüüpi Gustav Adolphi leeris. Rahvuslik armee on tänapäev igal pool, olgu siis vahest mõnes kohas palgatud sõdurite näol, kuid peaaegu kõikjal üldise väeteenistuse kohustuse alusel. Meie näeme palgalisi või teisiti elukutselisi sõjavägesid Inglismaal ja Ameerikas (kus omaette traditsioonid). Palgalised on ka Saksas, Austrias ja teistes „võidetud“ riikides. Neis riikides on see süsteem pealesunnitud ja tema mõte seisab tahtmises takistada väljaõpetatud reservide loomist. Mujal kultuurmaades näeme

sunduslikku üldist teenistust, kas alalises väes või miilitsa formatsioonides (Schveits). Seal, kus kaitsejõud rahuajal koosnevad palgalistest, on nähtud ette korraldused sunduslikuks teenistuseks sõja korral. Peab olemata, et ka „võidetud“ riigid igavesti võidetuks ei jää ning järk-järgult loovad riigikaitse organisatsiooni analoogiliselt võitjatele.

Tänapäeva sõda on saanud rahva enda asjaks. Sõda brutaalselt seab tervele rahvale küsimuse — olla või mitte olla. Need ajad on möödas, kus vürstid, kuningad ja keisrid sõdisid omavahel, või kus usulistel põhjustel tekkisid verevalamised. Kui lugeda, et kommunism ka on usk, siis võib küll viimase väite vastu vaielda. Aga olgu kuidas on, meie ei saa tänapäeva sõda ette kujutada ilma rahvamasside otsekohele osavõtuta riigikaitse tööst, kas relvad käes või seistes pingi taga sõjamaterjali tehastes. Ja seetõttu on ka üldine sunduslik riigikaitse kohuste täitmine praegu endastmõistetavaks. Küsimus seisab vaid selles, kuidas ja millal iga kodanik oma kohustusi peab täitma. Ja sellest olenevadki alused sõjaliste jõudude korraldamiseks teatud riigis nii rahu- kui ka sõjaajaks.

Masside organiseerimine riigikaitseks nõuab äärmiselt suuri pingutusi. Massiliste armeede jaoks sõjatagavarade loomine nõuab palju ja palju raha. Riigi majanduslikust seisukohast vaadatuna on püsside, kuulipildujate, suurtükkide ja kõikide teiste relvade, laskemoona jne. laod „surnud“ kapital. Ta midagi ei „teeni“, midagi ei loo. Rõhkem, tal on paratamatu tendents kuluda, sest sõjavarustus muutuks ajajooksul kõlbmatuks ka ladudes seistes. See oli vist tänavu suvel, kus meile tuntud Saksa patsifist H. v. Gerlach ägedalt protesteeris avalikkuse ette toodud mõtte vastu, et igal sakslasel olgu gaasimask. H. v. Gerlach kriipsutas alla, et Saksamaa milgi tingimisel ei saa kolossaalseid summasid maskide alla seisma panna. Kui lugeda Saksas praegu üle 60.000.000 inimese ja võttes korraliku maski hinnaks 15—20 krooni (meie rahhas), siis ulatuks üldine kulu kuni miljard kroonini. Ning peab ütleva, et sääraseid väljaminekud tõesti äärmiselt koormaksid rahvamajandust.

Kuid sõda paistab olevat ajalooline paratamatus. Meie võime siin koos kadunud dr. Rathenauga apelleerida inimese mõistuse poole, nagu teeb seda Civis

„Rahva Sõnas“ (nr. 263). Kuid sama mõistus juhib tähelepanu realiteedile, mis nõuab kõikidelt rahvastelt ettevaatust. See ettevaatus väljendub praktiliselt riigikaitse organisatsioonis ja selle loomisel vajalikkudes pingutustes. On vaja alalist valvet ja valmisolekut, s. o. — kui vaja ettevaatust sõna tõsisemas mõttes, on vaja ka suuremaid pingutusi. Olen enim juba kriipsutanud alla, et meie poliitiline ja strateegiline olukord on täna ja saab olema ka homme veel väga raske. Seega osutuvad paratamatuks väljaminekud riigikaitse peale. Kuid nende kulude suurus nõuab meilt lahendusi, mis võimaldaksid küllaldase julgeoleku tunde juures siiski odavamini läbi saada. Siin võime nüüd asetada küsimuse, missugune võib olla meie sõjaliste jõudude süsteem, eeldades, et ta peab andma igale kodanikule võimaluse ja ka sunnib teda õigel ajal ja kohal täitma oma kohustusi riigikaitse alal.

Massiliste armeede jaoks sõjatagavarade soetamise ja alalhoidmise raskustest, samuti nüüdisaja relvade ja tehniliste võitlusabinõude keerulisusest on tingitud mõnel pool maad võttev skepsis sarnaste armeede lahingväärtuse kohta. On avaldatud arvamist, et kas mitte jälle pole tulnud aeg, kus väikesed hästi organiseeritud, õpetatud ja varustatud kergelt liikuvad ja painduvad sõjaväed riikidele pakuvad paremat kaitset, kui hoopis halvemini korraldatud ning raskemad massilised armeed. Teisiti — kas pole tulnud aeg sõjalisi jõude korraldada elukutselise, resp. palgalise armee näol. Küsimus iseendast on väga huvitav, kuid ilma pikemate arutusteta võib märkida, et meie oludes pole võimalik nii talitada, vähemalt puhtal kujul. Selle tõenduseks mõned väited.

Alaline valmisolek nõuab meilt hoida piiriäärses raioonis teatud arv vägesid, kes suudaksid kaitsta mobilisatsiooni. Kui suur peab olema nende vägede arv?

Ajalooliste andmete järele oli prantslastel Maaailmasõja alates ida-piiril katteosadid 300.000 meest. Kui arvata kogu piiri pikkust üle 800 kilomeetri, siis saame ligikaudu 300—400 meest kilomeetri peale. Peale selle suur hulk suuremaid ja väiksemaid kindlustusi. Mida rohkem kaitse iseloomu kannab piirikaitse tegevus, seda tihedamini on vaja „täis toppida“ kõik praod ja augud, et vaenlane ilma takistamata ei valguks teise poole territooriumile. 1914. aastal ei suutnud prants-

lased ära hoida Saksa sissetungimist, olgugi, et prantsuse väed püüdsid tegutseda väga aktiivselt. Silmas pidades meie arvatava vaenlase jõudude suurt ülekaalu, paistab vajalik olevat, et kogu idapiiri ulatuses kõikidel liikumiseks kõlblikkudel suundadel leiduks küllalt tugevaid gruppe meie jõude, et kogu rinne vähemalt markeeritud oleks ja et vaenlane vabalt liikuda ei saaks. Need oleksid minimaalsed soovid, vaatamata sellele, kas end puhtal kujul vaid kaitseme või anname ka lööke. Meie idapiiri pikkus on otseliinis umbes 275 kilomeetrit. Sellest järvedel 150 km (kallast mööda kuni 200). Viru ja Põhja rinde piirid annavad kokku umbes 125 kilomeetrit. Piiriäärne maastik on küll kohati väga soodus kaitseks, kuid kui arvame ainult iga kilomeetri kuivamaa piiri katteks 50 meest (mis on umbes 8 korda vähem, kui oli prantslastel), vajaksime 6125 meest (ümmarguselt 6000). Ümber arvates see meeste arv väeüksustesse, saame vaid kaks nõrgajõulist jalaväe rügementi ja kaks nõrka välisuurtükiväe gruppi. Sarnaste jõudude juures on naiiv oletada, et meie piir ja mobilisatsioon on kaetud. Aga peale selle on meil vaja valvata merepiiri, kindlustada julgeolekut sisemaal jne. Kuid oletame, et peame küllaldaseks 6000 meest ja need oleksid kõik palgalised (elukutselised). Kõige muu vajaliku juures tuleks neile maksta ütleme 40 kr. kuus palka, seega aastas 2.880.000 krooni ainult palkadeks. Siia juure pole arvatud ohvitseride ja allohvitseride palgad. Kui nüüd veel kriipsutame alla, et palgaliste süsteem ei loo reserve, võime ilma edaspidiste tõenduseta kinnitada, et sarnase süsteemiga meil midagi pole peale hakata. Meie peame jääma sundusliku teenistuse juure. Iseasi on, kas alalise väe või jälle miilitsa süsteemide kohaselt. Kuid jällegi ilma pikemate seletustega on selge, et see viimne süsteem meile veel ei sobi, mille tõenduseks võiks vahest tähendada, et Schveitsi miilits 1914. a. nende enda ülemjuhatus aruande järele on vajanud ligikaudu 4 kuud aega, enne kui oleks juletud miilitsa osadid küllaldaselt lahingkõlvulisteks pidada.

Eelmisest järgneb, et meie jääb üle vaid üks lahendus — alaline kaitseväge üldise sundteenistuse alusel. Nii on ka meie praegune riigikaitse korraldus vastavate seadustega ja seadlustega ning muude sundnormidega kindlaks määratud. Nagu mujalgi, sisaldab meie alaline kait-

sevägi osa elukutselisi sõjamehi (kaader, ohvitserid, üleajateenijad) ja osa teenistuskohustuslisi järjekorralise sissekutse kontingendi näol, kes 1—1½ aastat teenistusse jäävad.

Nüüd võib tekkida kaks küsimust: 1) kas peame kogu aastase kontingendi teenistusse võtma või ainult teatud %, nagu oli seda ja on praegu Venes, Jaapanis ja mitmel pool mujal, peaaesjalikult küll suurriikides; 2) kas peame jääma praeguse teenistuskestvuse juure.

Konkreetsema ja nimelt eitava vastuse neile küsimustele annavad meie piiride pikkus ja kontingendi piiratud suurus, mis võrdub 9000—10.000 mehele. Arvestades nende tõsiasjadega, ei saa meie ka 1% teenistuskõlvulikkudest noortest jätta sisse kutsumata. Arusaadav, et võrreldes suurte riikidega on sarnane meeleolu riigile kulkas. Kuid oleme sunnitud talitama nii. Teisiti talitades muudaksime oma piirid hoopis illusoorseks. Samuti osutuks küsitavaks sõjakorraldus meie algpingutuse tõeliku väärtus, sest kui reservi arvel seisavad õpetamata mehed, ei saa neid kohe asetada piirile saadetavate osade ridadele. Vaja enne neid õpetada. Selleks kulub palju aega. Seda aga vaevalt annab meile mitmesajatuhandeline vaenuline armee, kes juba õige pea pärast sõjaalgust võib ilmuda meie piirile.

Sama asjaolu nõuab ka, et meie mobilisatsioon oleks äärmiselt kiire ja takistamatu. Kuidas seda tegelikult saavutada, on omaette suur küsimus, mis ka erilist valgustamist vajab. Kuid tänase teemi kohaselt võib alla kriipsutada, et ilma tugeva kaadri olemasoluta ei saa ilalgi korralikult mobiliseerida tänapäeva massilisi rahvuslisi armeesid üldse ja eriti meie kaitsejõude.

Kui palju on vaja rahuajal pidada ohvitseri, allohvitseri ja muid elukutselisi jõude, määravad kindlaks koosseisud, mis omakorda tugenevad organisatsiooni seadlusele. Teiseks määravaks momendiks on riigi rahalised ressursid, mis meie oludes sunnivad ajama läbi väiksemaga, kui vahet tõeliselt oleks vaja.

Siin võib lugejal tekkida küsimus — kas kavatsed uuenduste juures (mis eriti põnevad piirivalve suhtes), ei teki kaitseväes ohvitseri, kellel pole midagi teha. Võin tõendada, et just kavatsed uuenduste läbi pannakse iga mees veel suuremale tööle kui seni. Võrreldes oludega Läänes töötavad praegu meie ohvitserid

nii õelda kahe mehe eest. Tulevikus töötaksid nad kolme eest. Ja mina usun, et meie alaline kaader säärase pingutuste peale valmis on ka edaspidi, kui antakse lootus, et selle läbi suudame saavutada kokkuhoidu ja tõsta kaitseväge tehnilist külge. Olen varem kriipsutanud alla, et ainult ajakõrgusel seisev tehnika vabastab meid painajalikust ja õudsest tundeist, et võid osutada lihtsaks „suurtüki lihaks“ või „tapakarjaks“, nagu olid need 1000 hiinlast, kes hiljuti Vene lennukite pommitide läbi Dalai-Nori kaevanduste rusude all surma saanud, nagu viimased lehed teatasid.

Kui kavatsed uuenduste juures siiski osutub paratamatuks teatud arvu ohvitseride ja üleajateenijate vabastamine, siis on riiklike valitsusvõimude ülesandeks vabastamist läbi viia järk-järgult, et mitte raskusi tekitada neile, kes seni korralikult on teeninud kas kaitseväes või piirivalves. Isiklikult arvan, et kõiki ohvitseri ja üleajateenijaid allohvitseri saab aegamööda asetada riigiteenistusse mujale. Selleks vaja vaid vähegi järele aimata enne maailmasõda Saksamaal läbiviidud korraldusi. See on ka omaette suur küsimus, mille kohta edaspidi sõna võtan.

Käesoleva ülevaate kokkuvõtteks võiks märkida:

Lähemas tulevikus ei ole ette näha võimalusi korraldada meie kaitsejõude palgalise alalise sõjaväe või jälle miilitsa süsteemi alusel. Kõige noorte kontingent peab teenima sunduslikult 1—1½ aastat, nagu seda ette näevad praegused normid. Siis on võimalus hoida alles praegust organisatsiooni, teda vaid parandades. Kuid teenistuse kestvus võib edaspidi tulla teatud ulatuses revideerimisele ja nimelt seal, kus 1½ aastat; seda võib mõnede eelduste juures vähendada kuni 1 aastani. Kaitseväge alaline kaader peab olema küllalt tugev, et rahuldada mobilisatsiooni nõudeid. Kui kavatsed uuenduste juures vaja vabastada teenistusest teatud arv ohvitseri ja üleajateenijaid, tuleb neid kindlustada teenistusega teistes ametkondades. Riigil on selleks väga mitmesuguseid võimalusi. Kui aga meie riiklised võimud leiavad muid teid kaitseväge tehnilise külje tõstmiseks, siis võiks nii vahikuksused kui ka piirivalve jätta puutumata. Vahikuksustes on siis vaja tõsta palka normideni, mis inimesi tõmbaks üleajateenistusele.

Tallinnas, 23. nov. 1929.

GEORG CLEMENCEAU †

24. novembril s. a. suri Prantsusmaa tuntuim riigimees G. Clemenceau. Tema nimega on seotud liitlaste võit maailmasõjas; teda hüütakse „võidu isaiks“.

nendele politikategelastele, kes otsisid väljapääsu „ausas rahu“ Saksamaaga. Sel raskel ajal vajab prantsuse rahva parim osa ning temaga kogu see osa inimkonnast, kes saanud tunda Saksa milita-

G. Clemenceau ja kindral Pétain.

1917. a. sügisel Vene „Oktoobri-revolutsiooni“ tagajärjel vabanes hulk Saksa jõude idarindelt. Need jõud visati läände viimaseks ja võitutoovaks pealetungiks.

Uus olukord mõjutas meeolelu prantslaste laagris. Oli suurenenas poolehoid

rismi survet, sarnast poliitilist juhti, kes ei laseks kustuda rahvas võidu iha ja kes kõigi võimalustega aitaks kaasa võitluseks viimseni. Prantsusmaa president R. Poincaré valis selliseks 15. nov. 1917. oma poliitilise vastase G. Clemenceau.

Järgmisel päeval oli Clemenceaul valitsus koos. Uue valitsuse juhil oli siis juba turgal 77 eluaastat. Kõrgele vanadusele vaatamata, asus Clemenceau otse nooremheliku tulega sütitama rahvas kõiki positiivseid jõude võiduks. Et olla Prantsusmaa armee muredega vahetult ühenduses, võttis peaminister enese kätte ka sõjaministeeriumi juhtimise. 20. nov. Prantsuse parlament 418 häälega 65 vastu *) kiitis heaks Clemenceau valitsuse. Prantsuse rahvas avaldas spontaanselt usaldust valitsuse juhile.

„Kui teie mult küsite milline on meie kava sõja suhtes, siis vastan teile: tahan olla võitja. Ma ei anna teile lubadusi, ma sõidin. See on kõik!“

*) L'Album de la Guerre, lehek. 820.

Nii seletas Clemenceau parlamendile valitsuse juhtimisele asudes. „Mu valitsemise programm on lihtne: Sisepoliitikas — kõik võiduks; välispoliitikas — kõik võiduks: ma sõidin. Ma võitlen viimse veerandtunnini, kui meil veel jääb selleks kas veerandtundigi. Meie peame sundima preisi militarismi vaikima“, seletas Clemenceau hiljem.

Clemenceau, et tõsta meeleolu vägedes, peamiselt juhtkonnas, kasutas igat juhtu, et olla lähemal võitlejatele, neid õhutades ja julgustades.

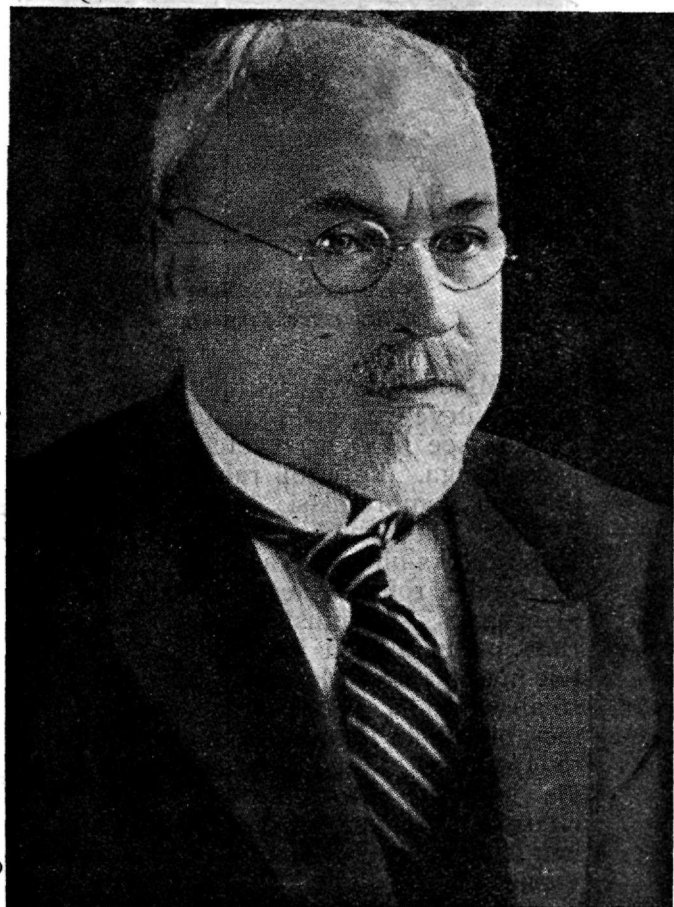
Maailmasõjale järgnev rahu lõi uue Euroopa, milles ka Eestil on auväärne koht teiste riikide keskel. Sellele aitas kaasa liitlaste võit, mille isaks loetakse G. Clemenceau'd.

Läti iseseisvuse 11. aastapäeva puhul

18. novembril 1929.

18. novembril pühitses Läti oma iseseisvuse 11. aastapäeva. Läti iseseisvuse väljakuulutamine sündis sootumaks teistsugustes oludes kui Eesti. Kuigi silmapiiril varitsesid juba rasked kõuepilved — Pihkva ja Daugavpilsu vastu koondusid tol ajal juba punaväed, — toimus see riiklik akt võrdlemisi rahulikkudes oludes. Saksa sõjaväevõimud polnud veel toibunud Läänest tulnud Hiiobi sõnumite mõjust. Tolleaegse agronomi K. Ulmanise ja advokaat G. Zemgalsi juhtimisel ellukutsutud demokraatlik blokk moodustas ilma eriliste raskusteta Läti maapäeva. Tõsi, see polnud Eesti maapäeva taoline valitud rahvaesindus, vaid erakondade poolt nimetatud esindajate kogu. Kuid tema autoriteetlikkus laialiste kiitide silmis oli väljaspool igat kahtlust ja olud ei lubanud kauem viivitada. Pidulik toiming leidis aset praeguse Läti draamateatri võrdlemisi väikeses, kuid hubases saalis. Ruum oli kaunistatud rahvuslippudega, pärgadega ja vanikutega. Rahvahulga vaimustusel polnud piiri. Vastandiks Eesti iseseisvuse väljakuulutamisele on see vaimustus jäädvustatud nii fotoplaadil kui maalilõuendil. Meile on sellest päevast jäänud ainult mälestus väikekaustalise trükkilehe näol, mille lugemine talvise pühapäeva kiiresti kustavas hämarikus kutsus esile nii sügavaid ja vapustavaid meeleliigutusi...

Ometi osutus olukord meile soodsas-

G. Zemgals

Läti Vabariigi president.

maks kui meie liitlasele. Eesti oli enamlast oma nahal tunda saanud; suurem osa Lätist mitte. Saksa okupatsiooni desorganiseeriv mõju ei kestnud Eestis nii kaua kui lõunapool. Eesti sõjaline organisatsioon loodi 1918. aasta lõpul okupatsioonivõimu kiuste, Lätis oldi sunnitud otsima temalt

Kindral Penikis
Läti armee juhataja.

abi. Mõlemas riigis tekitas okupatsiooni-aegne surve rahvuslikku pinevust. Eestis kandus see pinevus otseteed sõjale Vene enamlastega. Lätis oli rahvuslus sunnitud minema kompromissi teele. Rahvusliku poliitika sihtjooned ei osutunud seepärast nii sirgeteks ning rahva poliitilisele instinktile kuulus rohkem aega, enne kui ta Läti keerulistes sündmustes suutis orienteeruda. Murrang ja ärkamine tuli laiematele massidele kahtlemata Eesti poolt antud sõjalisest abist. Selle mõju sarnanes Soome abi mõjule Eestis. Lõpuliku toibumise tõi Bermonti vägede kinnipidamine Väina jõe jõnel. Siitpeale tõuseb rahvuslik energia haruldase hooga. Paar kuud hiljem ei saanud Lätit enam ära tunda. Rahvuslik tõus tõi meile isegi üllatusi.

Kooskõlastamatus ja vastolulikkus Eesti ja Läti vabakssaamise tempos, mis oli

ülaltähendatud olude sunnil paratamatu, on eemalseisjatele tundunud rahvuslike iseloomude vastolulikkuse peegeldusena. See on hädasohtlik arvamine. Peale muu ka täiesti ebaõige arvamine. Milline on Eesti iseloom? Millised iseloomujooned on kõigile eestlasile ühised? Meie rahva hingeelu on täiesti läbiuurimata ala, milles keegi ei või end autoriteediks pidada. Veel vähem teame otsustada Läti iseloomu üle. Lähikäimine Lätiga pole meil kuigi elav. Läti keelt tuntakse meil äärmiselt vähe. Meie haritlaskonnas on vahest rohkem inimesi, kes suudavad aru saada Itaalia tekstist, kui neile leht kätte anda, kui mõnest kirjutisest Läti lehtedes, kuigi viimane peaks käsitama tuttavamat ala. Läti kirjandus on meil vähe tuntud. Hoolimata tehtud nõrkadest katsetest pole ka Eesti ja Läti publitsistika vahel suudetud püsivat ideelist sidet luua. Kauged on need ajad, kus avaldasid vastastiku omi kaasakiskuvaid kirjutusi K. R. Jakobson ja Kr. Waldemars. Esimene eestikeelne teos iseseisva Läti kohta on alles koostamisel, esimene läti keelne teos Vaba Eesti kohta alles ilmumisel. Milline ajalik alus on siis meil vastastikuseks võõrastamiseks? Kas iseloomude vastolulikkus? Kas mitte pigemini vaimline tuimus?

1923. aastast saadik on Eesti ja Läti ametlikult liiduvahekorras. See diplomaatlik ja rahvuslik saavutus asetab meie õlgadele raskeid kõlblisi kohustusi. Geopolitiliselt moodustame ainult koos märgatava üksuse. See on liidulepingu põhiidee. Kas moodustame ka ühise vaimlise üksuse? Kas on moraalne side küllalt tugev ükskõik kui raske katsumise läbitõdemiseks ühisel jõul? Võib olla; võib olla ka mitte. Ja kui peaks osutama tõeks viimane oletus, kas saame — Läti ja meie — rahuliku südamega öelda, et oleme omavahelise arusaamise edendamiseks teinud kõik mis võimalik? Vaevalt. Elav vaimline lähikäimine Läti ja Eesti vahel on teostatav. Need vähesed organisatsioonid, kes seda tegelikult on katsunud — nende hulka kuulub esikohal kaitseväge — on seda teinud ülihea eduga. On sõlmitud hulga väärtuslikke isiklisi sõprusi. Tihedama kokkupuutumise juures pole märgatud mingit vastolulikkust rahvuslike iseloomudes. Hoopis vastuoksaks, on tähele pandud palju ühist ja sümpaatilikku. Kuid laialistes kihtides on võõrastamine, õnnetu jäänus ärkamisaja mannetust romantikast, väga visa kaduma.

Olude sund on seni olnud tugevam inimeste saamatusest. Mitte ainult Eesti ja Läti riigikord, sotsiaalolud ja seadusandlus pole arenenud rööbiti, isegi kõik majanduselu konjunktuuri kõverjooned on püsima üksikasjani hoidnud oma sarnadust. Erinevused on seniajani õnneks võrdlemisi väikse ulatusega. Kuid iga aastaga tuleb neid vähehaaval juure. Differentseerumine areneb küllalt aglaselt, kuid seadusandluse ja majanduselu teadlikud ühtlustamiskatsed on veel visamad tulema. Headest eeldustest hoolimata sunnib Eesti-Läti koostöö senine arenemine, kaitsevägi väljaarvatud, üsna pessimistlikkudele mõtisklustele. Seda enam, et mõlema maa seltskonna aktiivsel kaasalöömisel raskused oleksid kergesti kõrvaldatavad. Alles viimasel ajal näib laialistes ringkondades levivat arusaamine tiheda kontakti tähtsusest seltskondliste organisatsioonide kaudu. Seda tungi tuleb kasutada nii lähedase läbikäimise loomiseks, kui see kahe naaberriigi vahel iganes võimalik.

Põhjuste hulgas, mis on kaasa mõjunud seltskondliku lähenemise idee tekitamisele, on kahjuks ka eitavaid. Üheks neist on raskused, mis viimaste aastate jooksul on tekkinud 1923. ja 1927. a. majanduslepingute teostamisel. Pole mingit mõtet hakata siinkohal kaaluma, kes on neis raskustes peasüüdlane. Eesti-Läti liit on seks liig väärtuslik objekt, et tema kallal mõni proovikoda hakkaks tegema kriitilisi katsetlusi. Rahvusvahelistes vahekordades peab maksma põhimõtte, et ei tohi end segada asjade vahele, mis on ja mis peavad olema. Paratamatusega peab leppima; raskustega peab võitlema; kättesaadavat peab saavutama.

Need asjad öeldud, ühineme kõigest südamest oma liitlase rõõmutunnetega tema 11. aupäeval. Tunnustame meeleldi tema suursaayutusi riikliku organisatsiooni ehitamise alal. Märgive ära, et temal on tulnud võita palju suuremaid raskusi kui meil. Sõdade raske hävitustöö jäljed on iga aastaga ikka enam ja enam kadunud.

Maauuendus on läbiviidud, riigi rahandus on kauemat aega kindlustatud. Rahvuslik konsolideerumine on edenenu hoolimata raskest vähemusrahvuste probleemist. Selle arengu valvel seisab kindlas isamaalikus meeles tubli Läti kaitsevägi, mille

Kindral Kalejs
Läti armee staabi ülem.

kõrge tasapind on korduvalt leidnud rahvusvahelist tunnustust. Temale on määratud meie vennalik tervitus. Sõjariistade vendlus, sõlmitud meie olemasolu raskematel minutitel, õhutagu meid edaspidi kõigis vahekordis vastastikusele lugupidamisele, usaldusele ja koostööle. Sõjendagu rahvuslikele pidupäevadele lõõmavad vastastikused tunded ka meie halli ja pakast äripäeva! —r.—

Reservohvitseride täiendusõppuste korraldamisest.

A. Kasekamp.

Reservohvitserid sõjakorral moodustavad kaugelt suurema osa meie juhtide perest. Vähemalt $\frac{2}{3}$ ohvitseride kaadrist sõja ajal langeb reservohvitseride peale.

See vahekord näitab kui tähtsa koha juhtide ettevalmistamisel omandab reservohvitseri küsimus. Kui oleme lahendanud juba rahuldavalt aktiivohvitseride ettevalmistamise küsimuse, sellega oleme lahendanud alles sellest küsimusest väiksema osa. Suurema osa lahendamisele on ainult siis asunud, kui on lahendatud rahuldavalt kvantitatiivselt kaaluvama juhtide osa ettevalmistus, s. o. reservohvitseride oma.

Jälgides välismaa sõjakirjandust, võib tähele panna, et sellele küsimusele on kõikjal kingitud suurt tähelepanu. Aga et ta igal pool oleks rahuldavalt lahendatud, seda ei või sugugi öelda. Selle küsimuse lahendamine pole sugugi kerge ja need suured pingutused, mis mitmel pool tehtud, on annud rahuldavaid tagajärgi vaid osaliselt.

Väga palju tööd selle küsimuse lahendamiseks on tehtud Prantsusmaal. Seal on vastu võetud põhimõtte, et reservohvitserile tuleb anda võimalikult samasugune ettevalmistus, nagu seda on omandanud aktiivohvitserid. Selle eesmärgi kättesaamiseks on võetud tarvitusele mitmesuguseid abinõusid nii enne sunduslikku teenistust, selle teenistuse jooksul, kui ka pärast seda.

Reservohvitseriks ettevalmistamise kergendavad prantslased seega, et nad teevad nende kandidaatidele suure valiku ja panevad kõige suuremat rõhku nende kõrge intelligentsi peale, sest kõrge intelligentsiga kodanikest võib ka lühema aja jooksul võrdlemisi häid juhte saada. Kuidas see küsimus Prantsusmaal on lahendatud, selle kohta on „Sõduri“ veergudel ilmunud pikem kirjutus nr. 41/42 — 1928, mis pärast pole vajadust sellel enam peatuda.

Kui peatuda meil sellel küsimusel, siis näeme kohe, et siin pole veel leitud rahuldavat lahendust ja et selle küsimuse korraldamisele tuleb asuda juba kõige lähemal ajal. Kui reservohvitseri ettevalmis-

tamise seda osa, mis sünnib kuni reservi minekuni võib meil enam-vähem juba lahendamiseks pidada, siis reservisoleku ajal kordamis- ja täiendusõppuste korraldamist, eriti selle senist tempot ei saa kuidagi küllaldaseks lugeda. Siin tuleb otsida ja leida uusi teid ja abinõusid.

Seni oli meil juhtide ettevalmistamises peatähelepanu pööratud aktiivohvitseride ettevalmistamisele ja siin on jõutud välja juba teatud tagajärgedeni. Kõik ohvitserid on omandanud täieliku sõjakooli hariduse. Peaaegu kõik praegused pataljoniülemad on lõpetanud pataljoniülemaate kursused. Rida kompaniülemaid on lõpetanud kompaniülemaate kursused, ja see töö jätkub praegu täie hooga. Paljud juhid mitmesugustel erialadel on oma haridust täiendanud välismaa vastavates õppeasutustes. Et reservohvitseride väljaõpet võib korraldada ainult aktiivohvitseride kaudu ja meie aktiivohvitserid praegu juba küllalt tagajärjekalt suudavad juhtida reservohvitseride väljaõpet, siis ei või selles mõttes selle küsimuse lahendamine teha enam takistusi. Igatahes on praegu selle küsimuse läbiviimine juba palju kergem, kui see oleks olnud mõni aasta varem.

Suur küsimus reservohvitseride ettevalmistamise alal on lahendatud seega, et keskkoolidesse on sisse viidud sõjaline õppus. Kõik tulevased reservohvitserid saavad keskkoolides juba 5. a. jooksul sõjalist kasvatust ja õpetust umbes 350 tundi. See on sel alal nende esimene alus, millel lühikese sundteenistuse aja juures väga suur tähtsus ja mis kergendab märksa reservjuhi kujundamist.

Teine küsimus sel alal on lahendatud seega, et reservohvitserideks ettevalmistamiseks võetavate keskkooli haridusega noortele väeosades tehakse valik. Meie võrdlemisi suur arv keskkooli lõpetajaid võimaldab selle läbiviimise.

Kolmas küsimus samal alal, mis seni ka juba on rahuldavalt lahendatud, s. o. reservohvitseride ettevalmistus sundteenistuse ajal. Reservohvitseri teenimine noorsõdurina väeosas, kus ta õpib tundma sõduri teenistust ja kasarmuelu, kergen-

dab temal juhina sõduri küsimustesse süvenemise. Aspirantide kursuse väljaõpe seob teda aktiivohvitseride kursusega, moodustades selle esimese lüli. Lõpuks juhi praktika väeosades võimaldab temal enne reservohvitseriks saamist süveneda nendesse juhi ülesannetesse, mida tal tuleb täita sõja korral.

See pole aga reservohvitseri ettevalmistamisest veel kõik. Reservohvitser lahkudes sundteenistusest katkestab sideme kaitsevägega, unustab varsti selle, mida ta kaitseväes oli õppinud ja sõja ajal juhi kohale määratuna ei saa ta oma ülesannetega hakkama. See osa reservohvitseri ettevalmistusest, mis tuleb pärast sundteenistust, on seni veel otstarbekohaselt lahendamata ja viimase lahendamine ongi see kõige raskem osa.

*

Reservohvitseride kordamisõppused on olnud seni kahekuused, mille jooksul esimesel poolel on ohvitseri tutvustatud kaitseväge praeguse juhtimise põhimõtete, eeskirjadega, materjaalosaga jne., ja teine pool on kulutatud juhtimise praktika-le väeosades vastavatel juhi kohtadel. Kordamisõppustele on seni kutsutud ohvitseri vanema is auastmes ja eestkätt neid, kes kaitseväest lahkusid juba varemalt. Kogemused näitavad, et ohvitser, kes 10 aastat kaitseväest eemal olnud, on suurema osa juhi teadmistest unustanud. 10 aasta jooksul on aga sõdimiskunst nõnda palju edasi läinud, et sellest, mis siis oli, on vähe järele jäänud nüüd ja reservohvitser, kel kaitsevägega mingisuguseid kokkupuute punkte vahepeal pole olnud, ei suuda sellel lühikesel kordamisõppusel seda kõike omandada, mis tal vaja.

Kordamisõppuste läbiviimises endas on esile tulnud ka suuremaid või vähemaid puudusi. Viimastel kordamisõppustel on vähe tagajärgi annud see väljaõppe periood, mil reservohvitserid viibisid üksikutes jalaväe pataljonides ja suurtükiväe gruppides väljaspool poligoni. Selgub, et üksikutes väeosades on reservohvitseride kordamisõppuse küsimust liiga kergesti võetud, nende õpetamiseks määratud vähevilunud ohvitseri jne. Niisugused puudused on ajutise ilmega ja neid võib juba järgmistel kordamisõppustel kõrvaldada, kuid sellega on kõrvaldatud ainult õpetöö läbiviimises ettetulevad puudused, millega iseenesest pole aga veel lahendatud küsimus tema täies ulatuses.

Läti kaitseväge esindajate vahetus Eestis ja Soomes.

Kolonel-ltn. Jahnis Schihds

esindas Eestis Läti kaitseväge üle kahe aasta, süvendades ja arendades meie liiduvägedes sõprust ja üksteise lähemat tundmist. Kolonel J. Schihds lahkus Eestist määramise puhul Läti kaitseväge esindajaks Leedusse. Teda saadavad eesti sõprade parimad soovid õnnerikkaks tööks uuel kohal.

Kordamisõppuste lõpul reservjuhtide osavõtt väeosade manöövrimest või taktikalistest õppustest on näidanud, et ühekordsed kordamisõppused reservohvitseridele korraldatud hulga aja tagant, ei anna neid tulemusi, mis neilt oodati, ja et suurem osa reservohvitseri lõpetavad kordamisõppused pealiskaudsete teadmistega. Ainult osa neist on täitnud neile esitatud nõudmised rahuldavalt, suurem osa aga ei jõudnud veel süveneda kaitseväge nraeguste eeskirjade sisusse, ega osanud kordamisõppuste lõpul neid juhi kohal kasutada.

Küsimust lähemalt vaadates selgub, et senised kordamisõppused reservohvitseridele sisuliselt pole suutnud anda seda, mi-

da neilt on nõutud. Küsimus tuleb panna liikuma uues suunas, mis võimaldaks seda haarata sügavamalt ja mitmekülgselt, mis võimaldaks reservohvitserile anda niisuguse ettevalmistuse, et nad määratud juhi kohale sõja ajal oma suuremas enami-kus saaksid nende ülesannetega rahulda-valt hakkama.

*

Et reservohvitseride kordamisõppusi tagajärjerikkamaks muuta, selleks tuleb kõigepealt: — muuta kordamisõppused sagedamaks; — korraldada kordamisõppusi nii, et neist kõik reservohvitserid, eestkätt nooremad aastakäigud iga 4—5 aasta järgi osa võtaksid; tuleb luua alaline side rahu ajal reservohvitseride ja kaitseväe vahel.

Asume nende küsimuste üksikasjalikule vaatlamisele.

Reservohvitseride kordamisõppustele kutsumisele panevad piiri kõigepealt meie ainelised võimalused. Kordamisõppustele kutsumine on seotud kuludega. Ja kui neid kulusid kaitseväe eelarves pole võimalik läbi viia, siis ei saa siin midagi parata. Väikesed summad sel alal on meil seni siiski eelarves läbi läinud ja nendega võime ehk ka rohkem ära teha, kui reservohvitseride kordamisõppustele kutsumise teisiti organiseerime, kui oleme teinud seda seni. Võib aga arvata, et tulevikus, kui reservohvitseride küsimuse korraldamise tõsisemalt päevakorrale võtame, siis ka suuremaid summasid sel alal eelarvesse võtta suudame.

Kaitseväeteenistuse seadus jätab reservohvitseride kordamisõppustele kutsumisele suure vabaduse. Ohvitseri on võimalik kutsuda 10 korda kokku 14 kuuks, missugune aeg on küllaldane nende õppuste läbiviimiseks. Kordamisõppuste sagedamaks muutmisel tuleks aga nende vältust lühendada. näiteks senist 2-kuulist sissekutsumist 2-nädalaseks ja võib olla isegi nädalaseks. Et kaitseministril on õigus reservohvitseri ja allohvitseri alati kordamisõppustele kutsuda koos käsutusväelastega (kaitseväe teenistuse seadus § 28), siis on väga kasulik ohvitseride kordamisõppusi korraldada nimelt ühel ajal käsutusväelastega. Meil avaneks siin võimalus lähimatele manöövrile või taktikalistele õppustele välja viia sõjaaegseid üksusi kas või pataljonide kaupa, kus juhtide kohtadel esineksid need juhid nii ohvitserid kui allohvitserid, kes seal sõja ajal on ette nähtud. Niisugune mobilisatsiooni üksus-

te tegevuste kontrollimine 2—3-päevasel manöövril annaks täieliku pildi sellest, mis see üksus suudab ja mis ta ei suuda. Eriti selguks siin juhtide oskus ja kogemused.

Et niisuguseid manöövreid korraldada läbi viia, et nad ei muutuks asjatuks tülitamiseks, siis tuleb nii ohvitseri kui allohvitseri mõni päev varem sisse kutsuda ja neid selleks õppuseks ette valmistada. Ohvitseridega võib õppuse kaardil, tarbekorral ka maastikul, läbi mängida, et nad üksuse juhtimisele asudes endale juba selgesti ette kujutavad oma ülesandeid.

Siin võib olla näib, et 2—3-päevane instrueerimine enne manöövrit ei suuda reservohvitserile veel anda kõike seda, mis üksuse juhtimiseks on vaja. Temale esimest korda kätte sattunud eeskirja põhimõtetele ei suuda ta nõnda ruttu süveneda, ega oska neid praktiliselt käsitleda. See osutub küll õigeks sel korral, kui temale kätte antud eeskirjad on võhivõrad.

Reservohvitseride tutvustamiseks kaitseväe eeskirjadega peame aga varem või hiljem astuma radikaalse sammu, s. o. meie peame igale reservohvitserile neide eeskirjad kätte andma kohe siis kui nad ilmuvad. See on ainukene abinõu, mis aitab hoida reservohvitseri enam-vähem meie väljaõppe põhimõtete kursis ja mis võimaldab neilt nõuda, et nad eeskirja tunneksid. Kätteantud eeskirjades neile tuleb korraldada ka vastavad katsed.

Teatavate eeskirjade kätteandmine kõigile reservohvitseridele tähendaks muidugi kaitseministeeriumile teatud majanduslikku kulu, kuid see kulu pole nii suur, et sellest ei peaks üle saama.

Sellel sammul oleks aga ka veel teine hea külg. Kaitsevägede staap annaks eeskirjad reservohvitseridele kätte väeosa kaudu. Ja et iga reservohvitser eeskirja hakkab saama väeosast, see seab teda kindlamini väeosaga ja selle kaudu on tema sidemed väeosaga ühe lüli võrra kõvemad.

Lühiväetelised ja võimalikult sagedamad sunduslikud kordamisõppused, kus lahingväeosade koosseisudesse kuuluvatele reservohvitseridele õpetatakse üksuste juhtimist lahingus — see jääks meil nende õppuste korraldamise pealülesandeks.

Lahingkoosseisu mittekuuluvatele reservohvitseridele korraldatakse muidugi

Läti uus sõjaväeline esindaja Eestis

Kol.-ltm. Jaan Streipa.

Kolonel-leitn. Jaan Jakobi p. Streipa, sündinud 1892. a. Uue-Pebali vallas Võnnu maakonnas. Sõjaväeteenistusse astunud 1914. a. vabatahtlikuna. 1. juunil 1915. a. lõpetanud Kievi sõjakooli. Peale sõjakooli lõpetamist teeninud 81. jalaväe polgus, kust omal palvel üleviidud 7. Läti Bauski küti rügementi, kus oli kuulipildujate komando ülemaks. Teenib Läti sõjaväes juuni kuust 1919. a.

1925. a. lõpetas üheaastased ohvitseride täienduskursused. 1926. a. sügisel astus Kõrgemasse Sõjakooli, kus lõpetas kursuse detsembri kuus 1928. a. Peale Kõrgema Sõjakooli lõpetamist teenis Läti armee staabi operatiiv osakonnas, kust käesoleva aasta novembri kuus määrati Läti sõjaväe esindajaks Eestisse ja Soome.

analoogilisi kordamisõppusi nende erialade kohaselt.

Nimetatud lühiväetelistel kordamisõppustel ei saa mitte reservohvitseri tutvustada mitmesuguste juhile vajalikkude teadmistega. Selleks siin aega ei ole. Siin tuleb ülesanne panna võimalikult kitsalt, mitme kordamisõppuse vältel korrata temaga ühte ja sama asja, näit. rühma juhtimist lahingus ja muud mitte midagi. Hakkame temale pakkuma teadmisi mitmesugustelt aladelt, siis valguvad õpised laiali ja kõige vajalisemad neist jäävad pealiskaudseks.

*

Sundusliikide kordamisõppuste korraldamisega ei saada aga veel kätte mitte kõike seda, mis reservohvitseride ettevalmistamiseks vaja. Nende õppuste kõrval tuleb leida veel teisi teid, mis aitaksid seda moodust täiendada. Tulevad avada garnisonides reservohvitseride täienduskursused vältusega 1—3 nädalat. Kursustest osavõtmine sünniks vabatahtlikul alusel. Osavõtjatele tuleks anda prii korter väeosades (kes seda vajab) ja prii ülespidamine sõduri toidunormi ulatusel, viimane muidugi piiratud arvu päevade peale. Kursuste õppekavad seaks kokku kaitseväge staap, kuna kursuse juhataja ja õpetajad määraks kohalik diviisi ülem. Kursused lõpeksid vastava katsega. Katse tagajärjed tuleks avaldada diviisi käsukirjas. Kat-

sed sooritanutele tuleb anda mitmesuguseid soodustusi, nagu õigus saada aukraadis ülendamist jne. (Reservohvitseride aukraadis ülendamine on juba ohv. teenistuskäigu seaduse projektis ette nähtud, mispärast sellel küsimusel siin ei peatu).

Ei või mitte loota, et meil vabatahtlik osavõtt nimetatud kursustest reservohvitseride poolt leiaks alguses suurt tähelepanu, seda mitte. Prantsuse reservohvitser on meie omast palju aktiivsem ja Prantsusmaalgi, kus sarnased kursused (koolid) olemas, käivad nendest läbi kaugelgi mitte kõik ohvitserid ja paljud kursustel käijatest ei võta oma ülesandeid tõsiselt, nagu näitavad kursuste lõpul sooritatud katsete tagajärjed. Meil leiduks siiski rida ohvitseri, kes nendele kursustele astuksid, kui siin töötunnid määratakse õhtuti, kus inimesed päevatööst vabad. Juba esimesed katsed nende kursuste korraldamisega näitaksid kas neist osavõtjaid küllaldaselt leidub või mitte ja edaspidi nende kursuste organiseerimine kujuneks tegelikkude tarviduste kohaselt.

Tugevamate sidemete loomiseks väeosa ja reservohvitseride vahel tuleb teha võimalikuks reservohvitseridel kõigist väeosa tähtsamatest ohvitseride õppustest osavõtmine. Sarnaseid õppusi, mis võiksid huvi pakkuda reservohvitserile, leidub igas väeosas palju. Peasi kui on vastastiku-

ne side loodud ja kui väeosa reservohvitseridele nende õppuste kohta aegsasti teatava aja ja koha.

Suurematel pühadel, väeosade aastapäevadel ja teistel peoõhtutel peaksid olema reservohvitserid oma väeosa külalised.

Niisugune sagedane läbikäimine reservohvitseride ja aktiivohvitseride vahel leiab aga tegelikku teostamist ainult siis, kui reservohvitserid on organiseeritud.

*

Seni on meie reservohvitserid täiesti organiseerimata, seepärast pole võimalik luua väeosade ohvitseride kogudel nendega kindlamat kontakti. Kui mõne väeosa ohvitseride kogu on püüdnudki oma reservohvitseridega lähemasse ühendusse astuda, siis pole see seni annud tagajärgi. On võimata pöörata iga üksiku reservohvitseri poole üksikult, ja see pööramine ei annaks ka tagajärgi.

On juhtumeid, kus väeosa ohvitseride kogu divüüli korraldusel katsus luua lähemat kontakti oma reservohvitseridega. Viimaseid oli aga raske kätte saada. Paremalt juhul püüti kohalisel laadal mõni reservohvitser kinni, viidi ta kasiinosse, tehti seal mõned napsid ja sellega lõppes kõik „kontakt“. On selge, et lähematest sidemete loomisest reservohvitseride ja aktiivohvitseride vahel võib ainult siis midagi välja tulla, kui reservohvitserid on organiseeritud. Seni kümne aasta jooksul pole meil veel miskisugust reservohvitseride organisatsiooni loodud. See näitab, et reservohvitseridel endil selle järele erilist tarvidust ei ole. Organiseerima aga peaksid nad endid kõigepealt ise. Prantsuse reservohvitserid löid omale tugeva organisatsiooni ja esitasid selle kaudu oma soovid valitsusele ja kaitseväele. Meil aga nähtavasti tuleb asja teisest otsast peale alata. Meil peaks vist organiseerimise initsiatiiv välja minema kaitseväge keskasutisest, et siit algatatud küsimuse läbiviimist reservohvitserid pärast ise jätkaksid.

Mis siis meie oludes võiks kujutada endast reservohvitseride organisatsioon?

Kõigepealt see organisatsioon peaks olema üleriiklik, millesse kuuluksid suurem osa reservohvitseride. Organiseerimine sünniks vabatahtliku põhimõtte alusel. Ametlikku ilmet sellele organisatsioonile anda ei saa, ega teha osavõttu temast sunduslikuks.

Tuleks kutsuda ellu üleriiklik Reservohvitseride Liit asukohaga Tallinnas, mil-

le liikmeks võiks olla iga reservohvitser, kes selleks on soovi avaldanud ja keda põhikirjas ettenähtud alusel on liitu vastu võetud. Liit asutaks igasse maakonda osakonnad, asukohaga maakonna linnades. Liidu juhatus Tallinnas peaks saama Kaitseministeeriumilt vastavad ruumid ja teatud summa toetust osakondade organiseerimiseks. Osakondadele tuleks anda kasutada üks ruum kokkukäimise jaoks väeosade ohvitseride kasiinodes. Maakonna linnades, kus garnisone ei asu, peaks reservohvitseride osakonnale vastavad ruumid kasutada andma kas kaitseliidu maleva staap, või rahvaväe ülema asutis.

Ruumide andmisega liidu juhatusele ja osakondadele oleks tehtud esimene majanduslik soodustus, mis kergendaks palju liidu tekkimise võimalusi; teiselt poolt andes neile ruumid vastavate väeosade ohvitseride kasiinodes, seoksime reservohvitserid sellega väeosade külge ja alalisse kokkupuutumisse aktiivohvitseridega. Siit algaks peale esimene side.

Niisugune ruumide andmine mõnes garnisonis võib olla teeb küll esialgu takistusi, kuid siin on vastutulek tarvilik ja asi iseenesest nõnda tähtis, et seda kulu kanda tuleb.

Reservohvitseride organisatsiooni loomisega avaneks alles võimalus väeosadel nendega lähemasse kontakti astuda. Ainult organiseeritud reservohvitseridega oleks võimalus läbi viia neid õppusi, mis ülalpool oli tähendatud vabatahtlikkude täiendusõppuste all.

Reservohvitseride organisatsioonil oleks suur tähtsus veel selle poolest, et selle organisatsiooni kaudu võiks märksa tõsta reservohvitseride prestiiži ja nende perest välja heita need reservohvitserid, kes seltskondlikult ja moraalselt on niivõrra põhja läinud, et neid juhina kaitseväes enam tarvitada ei saa.

On reservohvitser, kes käivad leiva- või viinaraha kerjamas ja elavad kas paadi all või linna öömajas. Niisugune element tuleks lähemal ajal reservohvitseride nimekirjast kustutada ja selle läbiviimine oleks kergem reservohvitseride liidu kaudu.

Võttes lühidalt kokku ülaltoodud põhimõtteid, selgub, et reservohvitseride täiendusõppuste korraldamist tuleb arendada järgmises suunas:

— reservohvitseride kordamisõppuste arvu tuleb suurendada märksa, lühendades õppuse kestvust, piirates

õppuse eesmärki ja ühendades neid õppusi võimalikult käsutusvæelaste sissekutsumisega sõjaaegsete üksuste koosseisus;

- anda reservohvitseridele kätte tasuta kõik vajalikud kaitsevæe eeskirjad ja, kui tarvis, teha nende tundmises ka katsed;
- organiseerida reservohvitseridele vabatahtlikud õppused lühikeste kursuste näol ja võimaldada neile osavõttu rügemendi tähtsamatest õppustest;
- kutsuda ellu üleriiklik reservohvitseride organisatsioon, mille kaudu oleks võimalik tõsta reservohvitseride huvi kaitsevæe küsimustes ja

viia läbi rida väljaõppe küsimusi, mis ilma selle organisatsioonita on teostada raske.

Käesolevale kirjutisele ei saa mitte vaadata kui niisugusele, mis lahendaks selle suure küsimuse juba täiesti konkreetset ja üksikasjaliselt. Need on vaid mõningad mõtted, mis siin avaldatud selleks, et nimetatud küsimust „Sõduri“ lugejaskonnas esialgselt liikuma panna. Küsimus iseendast on väga suure ja põhipaneva tähtsusega ja väärrib, et meie kogenumad rivi juhid kui ka reservohvitserid kas sama ajakirja veergudel või mujal selle kohta sõna võtaksid, aidates seega kaasa selle tähtsa küsimuse kiirele ja otstarbekohasele lahendamisele.

Sõjamuuseumist.

Muuseumil üldse on kaks eesmärki: koguda ja korraldada rahva vanavara, s.o. esemeid, luulevara, kombeid jne. möödunud aegadest ja jäädvustada kaasaegset olukorda kõigi tema iseäraldustega.

seega kõige usaldustäratavamaks ajaloo allikaks. Seega õigupärast hästi korraldatud muuseumid peaksid kujunema ajaloo uurimise alustagedeks. Et see seni veel täiel määral nii ei ole, siis ei ole sel-

Kuninglik sõjamuuseum Brüsselis.

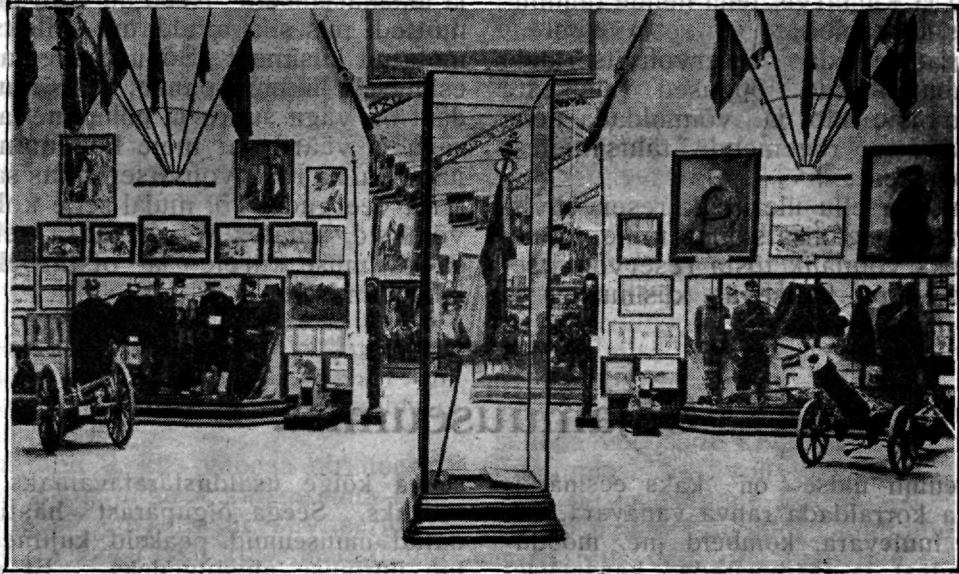
Hollandi ülemvalitsuse periood 1814—1830 ja 1830. a. revolutsioon.

Muuseumi ülesandeks on võimaldada ja kergendada käesoleval põlvel uurida möödunud aegu ja neid olukordi, milledes rahvas kunagi viibinud; tuua möödunud ajad mitte kirjas, vaid asitõendustega uurijate ja vaatlejate silmade ette ja olla

les süüdi mitte muuseumid, vaid just nende korraldamine. Et muuseum suudaks täita tema peale pandavaid ülesandeid, siis peab ta eestkätt olema hästi korraldatud ning otstarbekohaselt jaotatud osakondadeks, ja olema sisult täielik. Sisult täielik

saab aga muuseum olla siis, kui ta korraldamine ja täiendamine sammub käsi-käes kaasajaga, aga mitte sada või paar-sada aastat järgi. Siis on muuseumi täiendamine väga raske ja paljugi väärtuslikku on juba kadunud.

Peamine põhjus sellele on krediidi puudus. Muuseum on ettevõtte mis nõuab raha, raha ja jällegi raha, kuna temasse mahutatud kapital silmnähtavalt oma protsenta ei anna. Need teki-vad, kuid aegade jooksul ja mitte rahas.

Kuninglik sõjamuuseum Brüsselis.

Belgia armee 1914—1918. a.

Sõjamuuseum on üks osa kogu rahva elu ja olu kajastavast muuseumist. Ta koondab endasse ainult piiratud arvu esemeid, millistel on kas otsekohe või kaudselt tegemist riigikaitsega ja sõjaga. Ta on asitõenduste kompleks teatud rahva sõjaajalooliste küsimuste uurimisele ja tema ülesandeks ei ole mitte üksi kaasaja ja tulevaste põlvete uudishimu rahuldamine, vaid sügav teaduslik mõte. Sõjamuuseum on tähtsamaid ajaloo tunnismehi, kuna sõjariistad, varustus, trofeed jne. kajastavad kõige selgemini seda olukorda, milles üks või teine rahvas viibis raskel katsumistunnil ja missuguste abinõudega ta selle katsumise sooritas. Ühtlasi annab see selgitust sellest kultuurilisest astmest, millisel viibis võitleja rahvas katsumise ajajärgul.

Meie rahva elus on kõige tähtsamaks sündmuseks Vabadussõda. Ta on kaasaja sündmus, seega avaneb meil võimalus teda jäädvustada üksikute pisiasjadeni. Kuid kas oleme seda teinud? Vaadeldes meie Vabadussõja muuseumi, mis surutud kahte väikesesse tuppa, võime isegi asjasse süvenematult öelda, ta on väga pealiskaudne, korraldamata ja isegi suunata.

Muuseum nõuab kõige esimeses järjekorras avaraid ruume ja teises järjekorras sisemist sisseseadet, mis samuti väga kulukas. On mõtetu hoida lippe, eriti manekenisid jne. lahtiselt, nendele on tarvis vitriine. Relvade paigutamiseks on tarvis mitmesuguseid aluseid, hoidjaid jne. Ja peale selle veel tuhat väikest asja.

Meie sõjamuuseumis peaaegu puudub kõik peale paari vitriini. Seinad on juba täiskuhjatud mitmesuguste asjadega, piltidega, relvadega jne. Kuid elu areneb, on tarvis jäädvustada sõjale järgnevaid aastaid, selleks pole ruumi, rääkimata sellest, et paljugi Vabadussõjaga seotuid asju muuseumi ruumipuuduse tõttu on hävinenud või hävineb edasi.

Meie sõjamuuseumis leiduvad ka mõned vanaaegsed relvad. Need relvad näitavad otseteed muuseumi ühe osakonna nõrkusele, nimelt ajajärgule, mida võiks pealkirjastada „Ajajärg vanemast ajast kuni Maailmasõjani“. Selle ajajärgu loomulikuks jätkuks oleks „Maailmasõda ja Vene revolutsioon“, „Saksa okupatsioon ja Vabadussõda“ ning lõppeks „Pärast Vabadussõjaegne ajajärg“. Kõik need neli osakonda

peaks täiel määral aset leidma ühes sõjamuuseumis. Sõjamuuseum peaks koondama endasse täiel määral kõik meil käepärast oleva sõjandusliku materjali, kaasa arvatud juba olemasolevad sellekohased kogud teistes muuseumides.

Paljudes riikides, eriti aga nendes, kes osa võtnud Maailmasõjast, võib tähele panna suurt püüdu jäädvustada kõik viimse pisisajani. Olgu siin toodud paar pilti Belgia „Kuninglikust Sõjamuuseumist“ Brüsselis. Piltidel näeme, millise suure maitse ja korralikkusega on korraldatud neil sõjamuuseum. Peab tähendama, et nende sõjamuuseum sisaldab endas täielikult 100-aastase ajajärgu, alates 1830. aastast ja peale selle veel ajajärgu enne 1830. a., s. o. emerevolutsioonilise ajajärgu. Oleks muidugi üleliigne teiste riikide najal hakata tõendama sõjamuuseumi tarvilikkust meil, see on meile endile niikuinii selge. Ainult rahaline külg pidurdab korraldamist. Kuid kuidas kerkis „Eesti Rahva Muuseum? Kogu rahvas aitab kaasa muuseumi korraldamisele. Sõjamuuseumi korraldamine ja loomine on teatud mälestusmärgi püstitamine kaasajale. Selle loomine ei ole ühe isiku või asutise töö, sellest peaks samuti osa võtma terve rahvas. Kaitseministeerium, kelle hoolella on usaldatud Sõjamuuseum, ei suuda oma piiratud ja mitmest tulest läbi käinud eelarvega katta neid kulusid, mis

tarvis ajakohase muuseumi rajamiseks. Tuleks luua mingisugune organisatsioon, komitee, kes seda asja õhutaks, kes oleks selle suurasja hing. On viimane aeg küsimuse algatamiseks, sest palju väärtuslikku on juba kadunud ja palju kaob iga päevaga.

Kokkuvõttes peab tähendama, et meie ei loo sõjamuuseumi mitte selleks, et tulevased põlved vaadeldes väljapanduid esemeid ohkaks või hoopis isaisade tegudega, vaid selleks, et nad ammutaks oskusi ja teadmisi, peamiselt aga traditsioone. Luues muuseumi meie oleme suutnud tulevastele põlvedele edasi anda seda, mis meil oli igapäine ja mida meie võib olla ei osanud isegi vääriliselt hinnata, kuid, mis tulevastele põlvedele omab suure tähtsuse.

Ei maksaks seletada selle mõju meie iseteadvusele ja teaduslikku väärtust kui meil oleks muuseum, mis koondaks ja näitaks meie rahva elu 5—600 aasta vältel. Mida möödunud põlved olude sunnil pole suutnud rajada, seda oleme kohustatud tegema meie. Meie ise ehk läheme muuseumi samase, võib olla, vähemagi huviga kui kinno, sest oleme kõik kaasa elanud, kuid juba meie järeltulijad on esimesed, kes kulutatud summade protsente kasutavad. Muuseumi peale kulutatud raha pole kunagi kulutatud asjatult. N. Rg.

Rootsi sõjaväe organisatsioon 17. aastasajal.

Toimetuse märkus: Käesolev kirjutis ilmus Rootsi sõjaväeakadeemia sõjakunsti ajaloo referendi kapt. G. V. Petsi sulest akadeemia häälekandja veebruarimärtsi numbris. Ta pakub suurt huvi eesti lugejale, kuna ta käsitab Rootsi sõjaväe, eriti jalaväe organisatsiooni, nagu seda tüüpi Rootsi ajal ka meie maal; peale selle loetakse ju Gustav Adlofi meieaja sõjaväe organisatsiooni isaks.

Minu poolt esitatav aastaaruanne on koostatud Rootsi sõjaajaloo uurimuste viimastel andmetel ja käsitab Rootsi jalaväe arenemise peajooni ja selle tähtsust Rootsi suurriigi ajajärgu varajasematel aastakümnetel.

Rootsi põline sõjaväe organisatsioon ei kadunud keskaja saabumisel, vaid jäi suu-

relt osalt endisel kujul püsima. Suuremaks kaitseks naabrite vastu, kes kestvalt püüdsid hävitada meie riiklikku iseseisvust, oli talupoegist koosnevate sõjavägede vaprus. Nende organisatsioon ei osutunud aga küllalt kindlaks, et vaenlastelt jäädavalt kallaletungi himu võtta. Olgugi, et Rootsi jalavägi, nagu šveitslasedki, korduvalt võitsid rüütlitest ja palgalistest koosnevaid sõjajõude, ei saadud seda siiski kasutada võidutulemuste lõpuliikudeks kinnitamiseks.

Pärast seda, kui Gustav Vasal õnnestus luua tugevat rahvusriiki, oli tema ja ta järeltulijate esimeseks mureks sõjalise organisatsiooni loomine tuleviku kindlustamiseks. Organisatsiooni eesmärgid pidid loomulikult vastama kaasaegse Euroopa sõjakunsti nõuetele ja kaasaegsetele oludele Rootsis.

Šveitslaste võidud Karl Julge üle 1470. a. löid uue ajajärgu sõjakunsti ajaloos. Rüütlivägede aeg oli jäädavalt möödunud ja kuna pealetungivõimelise ratsaväe loomiseks kulus terve aastasada, jäi jalavägi püsima kui sõjavägede tähtsam väeliik. Šveitsi eeskujul olid tema tähtsamaks relvaks piigid ja hellebardid ja ta esines lahinguväljadel sügavates, suletud formatsioonides. Seeläbi suutis ta mitte üksi kallaletunge tagasi lüüa, vaid ka iseiseisvalt rünnata. Laskerelvade madal arenemisaste lubas laskuritele täita ainult vähema tähtsusega ülesandeid ning rünnakul tarvitati ainult külma relva.

Jalaväe tähtsuse ümberhindamisel oli Rootsis kaugeleulatav mõju. Kuna teised Euroopa riigid olid sunnitud kulutama hiiglasuuri summasid sõdurite palkamiseks, andis Rootsi oma kuninga käsutusse vanast ajast sissejuurdunud harjumuse põhjal pea piiramata arvu mehi. Juba Gustav Vasa ei jätnud seda asjaolu kasutamata. Andes talupoegile teatavaid kergendusi, eriti väeteenistuse kestvuse alal, tema suutis organiseerida alalisi jalaväe osi üle terve riigi. Kuna temal oli pea piiramata sõdurite võtmise õigus, võis tema täiesti oma äranägemise järele kindlaks määrata sõjaliste üksuste arvu ja suurust.

Talupojaseisus leppis alles aegamööda ja vastutahtmist sõjaväeteenistuse uute normidega. Iseäranis suurt vastuseismist äratas ajakohase relvastuse ja kehakaitse tarvitusele võtmine ning üksuste taktilised õppused. Kuningas Gustav isegi loobus neid teostamast. Tänu autoriteedile, millist andis pärandatud kroon, õnnestus Erik XIV siiski edasi viia isa poolt alatud tööd.

Kuningas Eriki tegevus sõjalise organisatsiooni alal on uus tõendus tema selgele pilgule ja suurele energiale. Tema veendumuse järgi nõudsid Rootsi strateegilised ja majanduslikud huvid Taani tagasisurumist väina taha. Seda võidi saavutada üksi pealetungisõjaga, mille eelduseks olid võidud lahinguväljadel. Seeläbi sai sõjaline organiseerimistöö kindla eesmärgi, vägede loomise, kes võiksid võita Taani euroopaliselt koolitatud vägesid.

Kooskõlas maksvate taktiliste põhimõtetega kandis kuningas hoolt eestkätt jalaväe arendamise eest. Ta ei jäenud sugugi rahule ülevõetud päranduse palja edasiarendamisega. Teadlik kõikjal tarvitatava jalaväe suuremast nõrkusest — liigvähikesest liikuvusest — püüdis ta oma jalaväe liikuvust suurendada ja seeläbi luua

võimalusi üllatavate ümberpaigutuste tegemiseks lahinguväljal.

Kasutades antiikaja eeskju, eriti Rooma leegionide kohanemisvõimelisi vorme, õnnestus temal luua jalavägi, kes vastas temale seatud eesmärgile. Axtorna lahingus seadis ta saksa landsknehtide nelinurkade vastu 12 hästivarustatud ja väljaõpetatud rügemendist koosneva leegioni. Olgugi, et need rügemendid seisid lahus nii rinnetpidi kui ka sügavusse, oli sellel 15-rea sügavusel formatsioonil siiski tarviline ründamise jõud. Lahingeeskirjas oli ettenähtud märksa suuremad tulejõu kasutamise võimalused, kui olid vastasel; kuid laskurite tehniline nõrkus ei lubanud vastasele suuri kaotusi sunnitada. Lahingu saatuse üle otsustas külmade relvadega teostatud rünnaku jõud. Rootsi jalaväe tegevus Axtornas näitab, et kuningas oli valinud õige tee. Lahing osutus rootslastele õnnetuks peaasjalikult ratsaväe tegevuse ja halva juhtimise järelduusel ja seejärel jäid Rootsi jalaväe edusammud tol korral tähelepanemata.

Kuninga haigus ja ta tõukamine troonilt takistas tema poolt alatud töö edasiviimist. Nii ei avaldanud Rootsi mingit mõju muutustele, mis teostusid Euroopas jalaväe taktika alal 16. aastasajal. Kuid arenemine sündis täpsalt nii, nagu Erik XIV seda oli ette näinud. Suured Šveitsi üksused jagunesid mitmeteks vähemateks osadeks ja võeti tarvitusele abinõud tulirelvade mõju täielikumaks kasutamiseks. Tüübiliseks resultaadiks osutus n. n. Hispaania brigaad, millise formatsiooni vastu tunti suurt usaldust 17. aastasaja esimesel kahel aastakümnel. Ei liikumises ega tulijõus ei ulatanud Hispaania brigaadid ometi Erik XIV Rootsi leegionide tasapinnani.

16. aastasaja lõpul, kus tulirelvad silmanähtavalt arenesid ja kus muskeete hakati juba kõikjal tarvitama, tekkisid uued eeldused jalaväe taktika edasiarenemiseks. Oranje Moritz esines uute vaadete pooldajana jalaväe võitluse alal. Kuna varemalt otsiti otsust külmadelt relvadelt, ja tulirelvad jäeti tagaplaanile, pani tema peaarõhku tulevõitlusele. Hollandi jalaväe taktikas, organisatsioonis ja relvastuses väljendusid üliselgelt uue kooli põhimõtted. Seejuures aga tuli ilmsiks, et tulirelvade mõju polnud veel küllalt suur, et laskureist koosnev jalavägi oleks võinud end kaitsta ratsaväe rünnaku vastu ehk rünnata Hispaania brigaadi sügavaid kolonne. Oranje mõttekäikude vastu, mis keerlesid jalaväe domineeriva tulejõu ümber, ei tuntud kui-

gi suurt usaldust ja paljud Euroopa väejuhid* pidasid kinni vana taktika printsiipidest.

Rootsis algas pärast Erik XIV lange-mist sõjalise hääbumise ajajärk. Ei Johan III ega Kaarel IX, kes pääsesid troonile iseäralistes oludes, ei tunnud end küllalt tugevad olema selle vastupanu võitmiseks, mis ikka veel takistas Gustav Vasa aegse sõjaväe organisatsiooni edasiarendamist. Erik XIV poolt sisseseatud raske relvas-tus ja valjud väljaõppeviisid kaotati ära ja isegi sõjaväe arvulist koosseisu ei suudetud enam tarvilikul kõrgusel hoida. Kaarel IX, kes juba varakult hakkas poolda-ma Hollandi jalaväetaktikat, püüdis oma jalaväge selle põhimõtete järgi reorgani-seerida. Kuningal puudusid aga tarvilikud isiklikud eeldused selleks, et rootslastele tol üleminekuajal sissejuurdunud vaadete asemele peale sundida uusi, üldiselt veel tunnustamata põhimõtteid.

Kaarel IX-l tuli end 1611. a. kaitsta Taani kallaletungi vastu. Seepärast ei saanud ta ilma kõlbuliku jalaväeta läbi. Rootsi rügemendid, kes astusid vastu hästiõpetatud Taani väeosadele ei suutnud rünnata külmade relvadega Erik XIV vii-sil ega arendada nimetamisväärt tulijõudu. Rootsi väejuhatust oli sunnitud alaliselt suu-rematest kolkkupõrgetest eemale hoidma.

Gustav II Adolf, kes astus nagu Erik XIV-ki korrapäraselt troonile, oli varustatud kõigi oma onu hiilgavate omadustega — põhjaliku sõjalise hariduse ja suure tahtejõuga — millised olid vajalikud edukaks tegevuseks sõjalise jõu organiseerimise alal. Kuna temal peale selle oli rikkalikke eeldusi kõigi juhtivate ühiskonna kihtide virgutamiseks ennastalgavale tööle riigi kasuks, suutis ta saavutada täielikku edu kõigis, mida ta algatas. Gustav Adolffi suur huvi Hollandi sõjakunsti vastu on tõesta-tud, ja on enam-vähem kindel, et ta juba varakult sai aru tulirelvade määratumast mõjust. Temast olenes Rootsi jalaväe väl-jaõpe tulirelvade poolt pakutud võimaluste täielikuks kasutamiseks; kui see temale pidi õnnestuma, siis pidi selle järeldu-sel jalaväe tähtsus määratumalt tõusma. Rootsi seisukohalt oli see äärmiselt soovitav, oli ju Rootsi sõjalise võimu aluseks see, et rahvas võis igal ajal kergelt anda suurel hulgal mehi jalaväe tarbeks.

Gustav Adolf tundis hästi Hollandi jala-väe jõudu ja nõrkust ja ta ei kavatsenud seda ilma muutusteta omale eeskujuks võt-ta. Offensiiv suund, mida võttis tema suu-rejooneline välispoliitika, nõudis tugevat

löögi jõudu. Tema püüete sihiks oli seepä-rast niisuguse jalaväe loomine, kes mitte ükski võis Hollandi eeskujul rünnakuid ta-gasi lüüa, vaid ka ise tugevalt rünnata.

Olgugi, et kuningal juba 1616. a. paiku olid täiesti selged need põhimõtted, milliste varal ta tahtis oma jalaväge arendada, ei jõudnud organisatsiooniline töö varem lõ-pule kui 1630. a., ühenduses kallaletungiga Saksamaale. Ülaltehendatud kahe aasta vahel tegi ta järjekindlalt katsetusi kord ühes, kord teises arenemiseväljavaateid pakkuvast suunas. Ta pühendas lakkamatult tähelepanu tulirelvade tehnilisele täienda-misele. Tähtsamaid uuenuksi tulijõu tõst-miseks oli rügemendi kahurite tarvitusele võtmine. Nende algkujuks olid arvatavasti kuulsad nahkkahurid, kuid juba 1630. olid nad asendatud kergeste raud- ja metall-kahuritega. Neil aastail tuli korduvalt kuul-davale kuninga manitsus oma ohvitseridele virgalt harjutada, eriti muskeetidega. Kui-das olid lood nende harjutustega, sellest pole säilinud teateid; kuid 1630. a. omas tulirelvade ja külmade relvade taktika ju-ba kindlakujulised vormid. Kompanii lahingkorras oli 54 pikeneeri ja 48 muske-teeri, kes esinesid ühises suletud format-sioonis. Üksuseks oli suuremates lahingutes eskadron, mis koosnes 4 kompaniist. Mõlema relva suhe ei muutunud, välja-arvatud juhul, kus ühest neist tunti puu-dust. Nii koostatud lahingüksuse tiivul asus veel 24 musketeeeri, keda kasutati erilisteks otstarbeteks.

Jalaväe ülesseadmise kord lahingus muudeti õige tunduvalt sõjaoludes Liivi-maal ja Preisis. Alahoidunud kuninga enda käega valmistatud lahingkorrad ja Erik Dahlbergi kaasaegsetel algupäradel põhjenevad lahinguplaanid pakuvad rik-kalikku materjali arenemiskäigu uurimi-seks. Alguses oli lahinguvormidel peaa-sjalikult kaitseasetuse ilme; seda mööda kuidas paranes relvastus ja väljaõpe, muu-tus asetuse sobivamaks pealetungi operat-sioonidele.

Juba Liivi sõja teisel aastal teab väe-juht Jakob de la Gardie jutustada Rootsi jalaväelaste vahvusest võitlustes karde-tud Poola ratsanikkudega; viimased „ei taha enam hästi meie jalaväega tegemist teha“. Vallhoffi ja Mewe lahingutes leidis Gustav Adolf uut kinnitust oma vaadetele musketeeeride tule vapustavast mõjust.

Gustav Adolffi väliorganisatsioon, mil-les otsekoheselt avaldusid tema operatiiv-sed ja taktilised ideed, oli 1616. aastaks teoreetiliselt juba väljakujunenud ning ku-ningas kavatses seda järgnevatel aasta-

tel teostama hakata. Sellega leiti alus ka sõjajõudude administratiivsele jaotusele ja nende rahuaegsele organisatsioonile Rootsis. Poliitiline olukord oli vahepeal nii kujunenud, et tuli alaliselt sõja vastu valmis olla. Selle järeldusel tuli pearõhk asetada esialgu relvade hankimisele ja juhtiva koosseisu leidmisele; uue administratiivse jaotuse läbiviimist oli kuningas esialgu sunnitud edasi lükkama, olgugi et seda nõudis tema uus organisatsioon. Järgnevatel aastatel loodi uued värvamisringkonnad, millest loodeti tarbekorral jalamaid saada teatavat arvu suuri rügemente, olgugi et nende relvastus, juhtiv koosseis ja väljaõpe oleks osutunud väga puudulikuks.

1620. a. oli kuninglik jalavägi koondatud 7-sse niisugusse rügementi — neist oli 5 Rootsis ja 2 Soomes; lisaks tuli hertsog Karl Filipi vürstiriigilt saadav rügement. Nende rekruteerimine sündis vastavates ringkondades, kes olid ühtlasi vastutavad ka nende toitmise eest. Et rügemendid taktistel ja operatiivsetel põhjustel pidid olema ühejõulised, olid ringkonnad jaotatud nii, et nad pidid andma umbes ühe ja sama arvu nekruteid. Kus see võimalik oli, vastasid nad ajalooliste maakondadele, kuid paaril juhul koosnesid nad ka mitme maakonna osadest.

Nagu riik oli jagatud rügementiringkondadesse, nii oli oma piirkond ka igal ühel rügemendi 8-st kompaniist. Kompaniiringkondade suurus olenes peaaegjalikult rahva asustamise oludest. Harilikult vastasid kompaniiringkonnad vanadele administratiivringkondadele. Mõnes kohas osutus see aga läbiviimatuks. Oli juhusid, kus kompaniide rekruteerimise ja ülevõlpidamise ringkonnad ei langenud sugugi ühte ja kompanii isiklik koosseis oli võetud ühest maakonnast, kuna palka makseti temale mujalt.

Rahuliku välispoliitika järeldusel õnnestus kuningale takistada Poola sõja uuestipuhkemist sõjaväe reorganiseerimistöö esimestel kriitilistel aastatel. Kevadel 1621 olid ettevalmistustööd siiski jõudnud nii kaugele, et aeg paistis esimeseks tõsisemaks katseks soodus olevat. Strateegiline eesmärk oli Riia vallutamine. Rootsi jalaväe organisatsioon oli vahepeal kujunenud nii tugevaks, et ta suutis anda tarviliku arvu normaalseid välirügemente. Kuninga tegevus oli kannud vilja.

Armee organiseerimisel 1621. aastal käskis kuningas igale rahuaegsele rügemendile formeerida veel üht välirügementi,

mis koosnes 8-st 1509-mehelisest kompaniist. Peale selle pidid mõned rügemendid 1—2 oma kompaniidest kohale jätma. Viimastest formeeriti ajajooksul uued rügemendid.

Maakondadega ja ringkondadega seotud rügemendid ja kompaniid ei omandud seega mitte täisjõulistena välja. Rügemendid, mis varemalt esinesid sõjas nii, nagu nad olid organiseeritud rahuajal, said uue ülesande: nad pidid sõjakorral ka tagavaraosade moodustamisele kaasa aitama. Relvade ja juhtide puudusel ei saadud alguses sel alal vististi kuigi suuri tagajärgi saavutada. Selle puuduse kõrvaldamisel võimaldas uus organisatsioon rügementide arvu tunduvat suurendamist tarviduse korral.

Välirügementide raskete kaotuste järeldusel oldi juba 1621/22. aasta vahetusel sunnitud vähendama kompaniide arvu rügementides. Ärakaotatud kompaniide sõdurid jaotati ülejäänud kompaniide vahel ära. Tagajärg oli see, et kompaniidesse polnud enam kogunud ühe ja sama ringkonna mehed. Kui hiljem rügemendid täiendati kodukohtadest saabunud tagavaramestega, ei suudetud neidki jaotada vastavalt päritolupaikadele. Sõjaväljade kaugus ja halvad ühendused ei lubanud ka hiljemalt asjasse parandust tuua.

Rahulikkudel aastatel 1623—24 suurenes seevõrt relvade tagavara ning juhtiv koosseis, et kuningas otsustas igast maarügementist moodustada kolm välirügementi. Sellega jõudis tema olemasolevate võimaluste äärmiste piirideni. Maarügementide arv oli tol ajal Rootsis ja Soomes 9. Sellest pidi jätkuma 27 välirügemendi väljapanemiseks, s. o. umbes 32.000-lise sõjaväe moodustamiseks. Et kaotused sõjaväljal osutusid suurteks, nõudis selle arvu alahoid nekrutite võtmise meetodite kõvendamist. Ühtlasi suurenesid ka rahasaamise raskused üksustele vastavates maaringkondades pealepandavate kroonumaksude kaudu. Sellest hoolimata otsustas kuningas uut organisatsiooni vähemalt sõja lõpuni alalhoida. 1625. aastal lubas riigipäev eriliste maksude võtmist, mis seda pidid võimaldama.

Selleks ajaks olid maarügementide 8 kompaniid ühes juurekuuluvate ringkondadega sõjaväe organisatsioonist lõpuliik kadunud. Tehti katse jagada endiste maarügementide piirkondi 3 välirügemendi ja nende 24 kompanii vahel. Välirügementide rasked kaotused ning tagavaramestete saatmisega seotud raskused takistasid ka edaspidi koostööd ning kooskõla

väli- ja maaorganisatsioonide vahel. Mitte ükski kompaniide koosseis ei muutunud kirjuks, ka rügementide ja eskadronide koosseis vaheldus iga aastaga.

Seda mööda, kuidas organisatsioon kõvenes ja juhtiva koosseisu kaadrid suurenesid, muutusid välirügemendid ikka enam ja enam rippumatuks maarügementidest. Maarügementide ülemad juhtisid sõjaväljal harilikult mõnd välirügementi, ega võinud sel põhjusel sõjavõitluste organiseerimisest kodumaal osa võtta. Nekrutite võtmine, ülevaatused ja välivägedele täienduste saatmine kujunes aegamööda kas maakonna valitsejate, või eriti seks nimetatud sõjaväelaste ülesandeks. Nii oli pfalzgraf Johan Kasimir mitu aastat kõikide Göta maakonna rügementide väepealikuks. Nende olude sunnil kaotas maarügementide organisatsioon peagi oma tähtsuse, ja 1620-da aasta lõpuks oli ta täiesti kadunud.

Breitenfeldi lahingus sooritas Gustav Adolphi sõjakunst oma esimese eksami. Kui kuningas lahingupäeva hommikul lähenes kohale, mis hiljem osutus lahinguväljaks, nägi tema, et vaenlane oli koondanud oma arvurikka kahurväe kõrgustikule mõni kilomeeter lõunapoole Loberi oja ja et „selle taga kogu tema jõud, lugematud rügemendid, seisid täielikus lahingukorras“. Need kuninga sõnad peegeldavad hämmastavat mõju, millist pidi avaldama Tilly poole penikoorma pikkune lahingukord lähenevatele rootslastele. Kõik teadsid, et silmapiiril ähvardavas asendis seisavad väed olid Euroopa paremad. Ka oli üldiselt teada, et keiserlik väejuht polnud veel ühtegi lahingut oma elus kaotanud. Sellest hoolimata oli Rootsi sõjaväe usk kuninga uue sõjakunsti ja tema osavuse sisse nii suur, et keegi ei kahelnud võidu üle.

Täielikus korras sooritati manööver, mis osutus vajalikuks, et takistada Rootsi lahingukorra parema tiiva haaramist Pappenheimi poolt. Kuigi paanikasse sattunud saksilased lahinguväljalt lahkusid, suutis kuningas Gustav Adolf siiski vastu seada uut rinnet keiserliku väe rünnakule rootslaste kaitsetu vasaku tiiva vastu. See oli esimene üllatus, mida valmistis vaenlasele Gustav Adolphi uus taktiline süsteem. Järgnes veel suuremgi üllatus. Kui tihedalt kuhjunud jala- ja ratsaväe hulgad lähenesid Rootsi liinidele, et neid hävitada laia haaramisega, võttis neid vastu nii mõjuv tuli, et rünnak igalpool nurjus. Kogupaugud musketeeridelt, kes olid paigutatud parema tiiva ratsaeskadronide va-

hele, sundisid Pappenheimi korduvalt taandumisele. Vasakul tiival viis Gustav Horn omi ratsaeskadroni, mis olid kõvendatud kahe jalaväe brigaadiga teisel liinil, korduvalt rünnakule keiserliku väe peajõudude vastu, kuna viimased tegid ümbergrupeeringuid pärast saksilaste äraajamist. Passiivsem vastupanu poleks tehnilisest üleolemisest hoolimata, mitte suutnud kinni pidada mitmekordselt tugevamat vaenlast, kes siis oleks mahti saanud oma kavatsuste kohaselt ümberpaigutada teha. Horn tundis Rootsi sõjavägede ründamisjõudu ja ei kahelnud silmapilgukski seda täiel määral kasutamast. Tagajärg õigustas täielikult kuninga lootusi. Selles mitu tundi kestnud võitluses näitasid mõlemad Shoti brigaadid uue jalaväe taktika suuri paremusi. Pealik Monroe, kes ise võttis lahingust osa, kirjeldas selle käiku järgmiselt: Brigaadid, keda viidi kahe keiserliku rügemendi vastu, alustasid võitlust kahe kogupauguga oma rügemendi kahuritest. Selle järgi andsid musketeerid kogupaugu, mispeale jalavägi ründas piikidega. Tule mõju sügavatele nelinurkadele oli nii hävitav, et vastase vastupanujõud oli murtud ja keiserlikud sõdurid ei kannatanud ründamist külma relvaga.

Sama saatust sai ka Holsteini rügementide osaks. See oli ainus jalaväeosa, mis kuulus Pappenheimi ratsaväest moodustatud tiiva hulka. Montecucoli jutustab, kuidas rügement end kaitses piikide abil Rootsi ratsaväe kallaletungi vastu; nii pea aga, kui tema peale juhiti Rootsi kahurite tuli — arvatavasti on siin tegemist ründavate väeosade rügemendikahuritega — hävines ka tema vastupanu.

Rootsi jala- ja ratsaväe võitlusvõime osutus vastase omast märksa suuremaks. See võimaldas aegamööda kuninga esialgse kavatsuse teostamist. Vaenlase vasak tiiv haarati. Pimedus takistas manöövri lõpuleviimist. Kuigi keiserlik sõjavägi seeläbi pääses lõpulikult hävinemisest, oli tema lüüasaamine siiski väljaspool igat kahtlust.

Gustav Adolphi taktilise süsteemi ründamisvõime oli tõestatud. Väejuhid, kes varemalt keeldusid Hollandi eeskujudele järgnemast, ruttasid oma jõudude reorganiseerimisega Rootsi süsteemi alusel. Lützeni lahingus kohtas Vallenstein kuningat võitlusviisidega, mis olid rootslastelt ammutatud. Kuigi jõudude vahekord oli märksa soodsam kui Breitenfeldi lahingus, oli võitlus raskem ja taktiline tulemus

väiksem. Üldine tasapind oli tõusnud ja lähemal ajal polnud loota mingisugust tehnilist ega taktilist üllatust, millega vaenlast oleks võidud vapustada.

Kui Gustav Adolf määras Rootsi brigaadi suuruse kindlaks 1.224 mehe ehk kolme eskadroni peale, siis oli ta silmaspidanud vastase taktilise üksuse, Hispaania brigaadi suurust. Vahepeal oli viimane kadunud. Ka vastane tunnustas tulejõudu ja liikuvust peanõuetena, jättes primitiivset tõukejõudu teisele plaanile. Selle mõjul vähenes tema taktiline üksus. Leipzigi lahingus korraldas Lennart Torstenson oma jalaväge 400-mehelisesse brigaadidesse. Lahingkorras moodustas siitpeale iga eskadron brigaadi. See jäi kauemaks ajaks maksma mitte üksi Rootsi, vaid pea kõikide Euroopa riikide sõjavägedes.

Pärast Gustav Adolphi surma ei suudetud Rootsis alalhoida tema poolt loodud jagaväe organisatsiooni. Vististi mõtles kuningas ise sõjajõudude piiramise ja mõnede muutuste ettevõtmise peale, niipea kui sõda oli lõpule viidud. 1633. aastal esitas kantsler Axel Oxenstierna valitsevale nõukogule uuenduste kava, mis nähtavasti oli kuninga poolt heakskiidetud ja selgitas tema vaateis sõjaväe organisatsiooni probleemi lõpuliiku lahendamise kohta. Kuningas ei soovinud alalhoida sõjaajal tekkinud laialdast organisatsiooni. Väli-rügementide asemel soovis tema uuesti sisse seada maarügemente, neist 6 Rootsis ja 3 Soomes.

Täpsamad teated demograafiliste olude kohta maakondades põhjustasid uut piirkondade jaotust. Ettepanekus pole toodud rügementide organisatsiooni üksikasju. Selle eest on aga täpselt äramärgitud nende otstarb: Edaspidi formeerivad need rügemendid niisugusi rügemente ja kompaniisid, nagu ajad ja olud seda nõuavad. Need väeosad võivad vahelduda oma suuruses. Neid juhivad üks ehk mitu pealikut ja nende asetäitjad. Tulevad väeosad sõjakäigust oma koduskohtadesse tagasi, asuvad sõdurid uuesti oma maakompaniide juure. Nõupidamistele ja riigipäevale kutsutakse ainult maarügemendi pealikuid ja ohvitseri.

Sellest tsitaadist selgub, et kuningas pidas maarügementi tema suurte kompaniidega ja odava organisatsiooniga kõige kohasemaks rahuaegseks administratiivüksuseks. Sõja puhkemisel paisus see organisatsioon väga suureks. Selle eest kandis hoolt otstarbekohaselt organiseeritud täiendusteenistus. Aeg, mida nõudis täie-

lik mobilisatsioon, olenes endiselt relvastuse ja juhtiva koosseisu küllusest.

Axel Oxenstierna seisukohalt olid Rootsil pärast Gustav Adolphi surma Saksamaal ainult teisejärgulised huvid kaitsmata. Selle vastu nõudsid olukorrad Poola, Taani ja Vene piiril kõige suuremat tähelepanu. Kooskõlas sellega ei soovinud kantsler tarvitada kodumaa jõudusid ja rahasiid Saksamaal edasilkestvas sõjas, vaid lootis, et temal läheb korda saavutada häid rahutingimusi nende jõudude varal, mis leidusid Saksamaal.

Sügisel 1633, pidades ikka kinni sellest vaatest, saatis kantsler Frankfurdist M. ä. üksikasjalise kava riigikaitse organiseerimise kohta maal ja merel. See huvitav dokument oli hästi läbimõeldud ja tema peasihiks oli suurriigiks paisunud Rootsi julgeoleku kindlustamine.

Rootsi jalaväe organiseerimise küsimuses asub Oxenstierna teistsugusel seisukohal, kui ülalnimetatud valitsuse ettepanek. Maarügementide organisatsiooni asemel, mida kantsler pidas liig väheliikuvaks, soovitas ta organisatsiooni, mis oleks loonud täielist kooskõla rahu- ja sõjaaegsete jõudude vahel. Riik oleks tulnud jagada 18-sse nekrutite võtmise piirkonda. Neist oleksid 12 Rootsis ja 6 Soomes. Igas ringkonnas formeeritakse üks rügement selles suuruses, mis Gustav Adolf oli oma väli-rügementidele ettenäinud. Täiendusteenistuse kergendamiseks suurendati kompanii koosseisu 150 mehest 200-ni. Ainult juhusel, kui kulud oleksid tõusnud liiga ränkadeks, pidas Oxenstierna võimalikuks alale jätta maarügementide organisatsiooni oma puuduliku juhtiva kaadriga. Põhimõttelikult aga mõistis kantsler endist organisatsiooni hukka, „sest paljudel põhjustel tuleb hinnata häid ohvitseri, mitte aga neid piirata ja hoopis minema ajada.“

Kuigi kantsler pidas tarvilikuks suurendada sõjaväe liikuvust ja valmisolu sõja vastu, ei pidanud tema siiski võimalikuks jääda selle arvulise koosseisu juure, milleni Gustav Adolf oli Rootsi sõjaväe viinud. Tema kava nägi ette kodumaa jalaväe vähendamist $\frac{1}{3}$ võrra. Gustav Adolphi 27 väli-rügemendi asemel rahuldus tema 18-ga. See vähendamine pidi peasjalikult hõlbustama nekrutite võtmist. Et kompensseerida arvulise koosseisu vähendamist, mõtles kantsler 10 uue rügemendi moodustamise peale palgasõduritest. Need pidid asuma piirikindlustes.

1634. aasta määrused Rootsi jalaväe organisatsiooni kohta on suurelt osalt

kooskõlas kantsleri üldtähendatud ettepanekutega. Selle järgi pidid rügementide ja kompaniide piirkonnad tulema täpsale määramisele. Kui selles oleks tekkinud raskusi, oli kolleegiumil õigus liita üksikuid piirkondi, et saavutada rügementide „õigeid proportsioone.“ 1636. aastal, mil organiseerimistöö algas, kuulus sõjaväkke 55 kompaniid, mis valitsuse kavas üldse polnud ette nähtud. Selle järeltulijal tõstis valitsus alaliste rügementide arvu 20-st 23-ni, hoides tuleviku jaoks alal kaht Soome rügementi ning Jönköpingsi rügementi. Kuna suur osa sõjavägedest võttis osa sõjast, arenes reorganiseerimistöö õige aeglaselt. Alles mitme aasta pärast oli ta enam-vähem läbiviidud, ja ka siis vahest suuremaltki osalt paberil. Iga rügement sai oma 8-sse kompaniiringkonda jagatud piirkonna. Maaraamatud juhtide ja sõdurite palgakadeks määratud maksude kohta said valmis. Püüdi kooskõlastada rahu- ja sõjaaegset organisatsiooni pörkas kokku samade raskustega, nagu 1620-tes aastates. Rügementidel, kelle kompaniid asusid viimaseni sõjaväljal, puudusid juhid uute nekrutite õpetamiseks.

Kuna ette näha võis peatset sõja puhkemist Taaniga, otsustas valitsus 1641. aastal suurendada sõjajõude, tõstes kompaniide arvu rügementides 12-ni. Kuna juhtivast koosseisust erilist puudust enam ei tuntud, suudeti see uuendus õige kiirelt läbi viia. Taani sõja ajal lisati mõnedele rügementidele veel enamgi kompaniisid juure. Nii oli Ostgöta jalaväe rügemendis 1646. aastal tervelt 17 kompaniid. Et seda ei peetud kasulikuks ega pikapeale ka normaalseks, siis tuldi pärast Knäredi rahu uuesti 8-kompaniiga rügementide juure tagasi.

Pärast Saksa sõja lõppu, kui jalaväe organiseerimise küsimused uuesti kujunesid teravaks, otsustati, et rügemendi normaalsjõuks on edaspidi 9 kompaniid. See muutus alles ühenduses Kaarel XI uuendustega. Kaarel X ja Kaarel XI ajal peetud sõjad nõudsid rahvalt jällegi suuri jõupingutusi.

Sõjaväljal esines jalavägi igalpool rügementides ja eskadronides, mis Gustav Adolphi aegadest saadik oli püsinud ilma muutusteta. Kuid kodumaal tunti uuesti vajadust otstarbekohasema organisatsiooni järgi. Puuduste järeltulijal rahuaegses organisatsioonis tulid sagedasti ette üksikud kompaniid ja eskadronid, kes ei kuulunud ühegi rügemendi koosseisu. Relvad olid püsinud muutumatult samuti Gustav Adolphi aegadest, sest leiti, et nad on „hästi läbimõeldud ja äraproovitud.“ Et suuren-

dada sõjavägede marssivõimet, olid Rootsi väejuhid Saksamaal ärakaotanud pikeneeride soomuskaitse ja musketeeride toekahvli, kuid Rootsis varustati formeeritavad väeosad ka Kaarel XI ajal mõlematega.

Gustav Adolphi jalaväeüksustes ületas pikeneeride arv kergelt musketeeride arvu. Kuna tulirelva tähendusest hakati kõikjal aru saama ja tulirelvade tehnilised omadused olid märgatavalt parandatud, püüti seda vahetada muuta tulirelva kasuks. Nii lisati väeosadele ka neid musketeere juure, keda varemalt kasutati eriotstarbeteks. Kaarel XI määrustikud nägid kompaniides ette juba 96 musketeeri ja ainult 48 pikeneeri.

Pärast Gustav Adolphi surma suurenes ratsaväe tähtsus Euroopa sõjavägedes nii arvuliselt kui kvalitatiivselt. Samal ajal langes jalaväe kuulsus ja jalaväe võitlus omas enam kaitseiseloomu. See olenes tulivõitluse ülehindamisest. 17. aastasaja teisel poolel muutus jalaväe rünnak külma relvaga suureks harulduseks. Peenenevad jalaväe ahelikud, paigutatud lineaartaktika põhimõtete järgi, alustasid harilikult tulevahetust, kuna otsustava löögi andmine jäi harilikult ratsaväele.

Rootsis oli jalaväe tähtsus olude sunnil suurem, kui ratsaväe. Kogu 17. aastasaja kestusel ei raugenud Rootsi jalaväe löögijõud. Veel 1670-tes aastates olid maksavad Gustav Adolphi taktilised põhimõtted ja nii Kaarel XI kui Kaarel XII määrustikud jalaväele püsisid täiesti Gustav Adolphi põhimõtetele. Breitenfeldi ja Lütezni traditsioonide alalhoid võimaldas ka Rootsi jalaväe rünnakut Narva lahingus.

Rootsi sõjaväe organisatsioonile omane jõud tuli 17. aastasaja kestusel korduvalt ilmsiks. Seda võimaldas kõigepealt Gustav Adolphi organisatooriline tegevus. Rootsi jalavägi oli aluseks, millele oli rajatud Rootsi, kui suurriigi olemasolu. Viimane olenes peaaegselt rahuaegse sõjaväe organisatsiooni alalhoidmisest ja viimistlemisest.

Sellest hoolimata, et organisatsioon püüdis end kohaneda muutuvatele olukordadele, ei seisnud ta hiljem mitte enam endisel määral oma ülesannete kõrgusel. Puudus tugev tahe, kes oleks rahvalt nõudnud ja saanud raskeid ainelisi ja isiklikke ohvreid, mida nõudis süsteemi alalhoid ja suurenemine. Puudus jõud, mis oleks suutnud alalhoida muutuvate olude kiuste selle süsteemi majanduslikke eeldusi. 17. aastasaja kestusel oli niisugustest jõudu-

dest korduvalt puudus ja eriti Kaarel XI hooldajad näitasid oma täielikku võimetust organisatsiooni alalhoidmises.

1670-date aastate sõjad näitasid noorele kuningale, kui hädaohtlik on sõjaväe organisatsiooni kokkuvarisemine. Ta püüdis uue ringkonnajaotuse ja alalise kaadri moodustamisega anda süsteemile uue ma-

jandusliku ja administratiivse aluspinna. Selleks oli temal ainult vaja meelde tule- tada Gustav Adolphi organiseerimistöö põ- himõtteid. Kaarel XI töö tulemuseks oli nii tugeva ja otstarbekohase organisatsioo- ni loomine, et see on jäänud aegade ja olude muutustest hoolimata kaheks aasta- sajaks muutmatult püsima.

Tähiseid kaitseväge noorte juhtide eneseharimise teel.

Aja jooksul täieneb sõjatehnika, täie- neb sõjapidamise oskus, leiutatakse uued õppemeetodid. See nõuab juhilt oma teadmiste värskendamist.

Millised on teed juhil oma teadmiste värskendamiseks ja süvendamiseks?

Ametlikult korraldatakse mitmesugu- seid kursusi. Väetiksused, ohvitseride ja allohvitseride kogud korraldavad loen- guid.

Nendest on vähe. Pea allikaks sel alal peaks olema sõjateaduslik kirjandus. Vastava kirjanduse hankimine ja ka luge- mine on aga seotud raskustega.

Meie sõjateadusliku kirjanduse too- dang on piiratud. Kirjandus puudub pea- aegu täielikult. Sõjateadusliku ajakirjana eksisteerib ainult „Sõdur“. Suuremates riikides on olukord palju soodsam. Meil sünnitavad raskusi võorkeelse kirjan- duse nõutamine kui ka tema kasutamine. Vajaneb keelte oskus. Vanem juhtide põlv valdab venekeelt ja seega on neil kasutada praegu väga laialdane vene sõja- kirjandus. Samuti vanema põlve hulgas on saksakeele valdajaid, mis jällegi avab sama rikkika saksakeelse sõjakirjanduse. Kuid mõni aasta tagasi kogutud statistilisel andmetel selgus, et juba 50% ohvit- sere enam ei valda venekeelt. Saksakee- lega oli seisukord veel nõrgem. Praegu- ne noor ohvitserkond, kes on pärit keskkoolides valitsevast võorkeelte sageda- sest vahetamise ajajärgust, ei valda ühte- gi võorkeelt kirjanduse lugemiseks vaja- neval määral. Seega on raskused kirjan- duse lugemise alal suured.

Siit järeldusena noortele juhtidele — koolist lahkudes tuleb asuda otsekohe mõne võorkeele ära õppimisele, parem kahe muidugi. Missugune keel see peaks olema, selle määrab ühest küljest see asjaolu, missu- gust nendest on üks või teine enne õppi- nud ja teisest küljest see, missugustes

keeltes on rikkalikumad sõjateaduse sal- ved. Siin loomulikult esienvad prantsuse, saksa ja vene keeled. Peale selle on ka meie nõhjapoolset naabril juba siginenud kogukas sõjakirjandus hulga ajakirjadega. Soome keele õppimine pole raske, kuid oleks meie juhile tähtis.

Keelte õppimiseks on kujunenud ise- enesest mõistetavaks teeks tundide võt- mine. See pole aga igas olukorras teos- tatav õpetaja puudusel ja ka kulukuse mõttes. Teine ja kindlam tee keele õppi- miseks on iseseisev töötamine — lugemi- ne sõnaraamatu abil. Algteadmised sel- leks peavad keeles olema, kuid nõnda palju peaks andma kool kaasavaraks. Paljudes välisriikides kaitseväge juhtide hulgas on asutud seisukohale, et vaja õppi- da lugema võorkeelset kirjandust, loobu- des eesmärgist keelt vallata kõnelemiseks vajaneval määral. Ning seda saayuta- takse kavalikindla lugemise teel. Õppija peab iga päev lugema, olgugi ühe ainsa lehekülje, selles ettetulevaid uusi sõnu täielikult ära õppides. Ettetulevaid raskusi on võimalik lahendada seltsiliste kaasabil, sest igas väeüksuses leidub in- mesi, kes ühte või teist keelt enam-vähem valdavad. Palju hõlpsam on muidugi, kui ühe keele õppijad ühinevad grupiks — siis on võimalik vastastikune avitamine ja ühisel tasapinnal edasi jõudmine.

Mida lugeda, on ka raske küsimus. Saksa sõjaväe juhtidele on, näiteks, oberst v. Cochenhausen oma raamatu „Die Kriegswissenschaftliche Fortbildung des Truppenoffiziers“ lõpul kokku seadinud juhtide enese harimiseks vastava kirjan- duse nimestiku, mis 1926. aastal võttis oma alla 26 lehekülge.¹⁾ Meie raskemas olukorras oleks tänuväärt tööks kui keegi ka meie juhtide edasi harimiseks seaks kokku sarnase nimestiku.

¹⁾ Militär-Wochenblatt nr. 32 — 1929, lhk. 1298.

Meie väeüksustel, ohvitseride ja allohvitseride kogudel on peaaegu kõigil raamatukogud, kus ikkagi ühte ja teist lugemiseks leidub. Kogude eelarvetes on iga aasta summad raamatukogu täiendamiseks. Raskusi sünnitab vast, mida nõutada raamatukogudesse. Siin on abiks meie suuremad kaitsevälised raamatukogud — kaitsevägede staabis ja õppeasutustes, kus on võimalus saada ülevaadet olemas olevast kirjandusest, tema nõutamise teedest ja ka üldjoontes ehk andmeid teoste väärtuse kohta. Kaitsevägede staabi raamatukogu mäletavasti mõni aasta tagasi saatis väeüksustele väljavõtte oma lugemiseks soovitavast kirjandusest. Juure muretsitud kirjanduse nimestikku avaldab tema viimasel ajal „Sõduris“. Eriti väärtuslikuks allikaks kirjandusturu toodangus orienteerumises tuleb aga pidada „Sõduris“ ja ka kõigis välismaade sõjaasjanduse ajakirjades pealkirja all „Bibliograafia“ pakutavaid kokkuvõtteid ja arvustusi uuema sõjaasjandust käsitava kirjanduse kohta.

Kui sõjakirjanduse hankimisel ja ka lugemisel on raskusi, siis märksa hõlpsam on sõjaajakirjanduse lugemine. Meie „Sõdur“ ise juba pakub palju materjali juhile lugemiseks ja teadmiste täiendamiseks. Eriti noortele juhtidele leidub seal palju lugemisväärselt materjali. Samuti on kõigil kaitsevälistel lugemislauadel saadaval välismaade ajakirju, mis olukorrast olenevalt käsitavad küsimusi veel märksa laialisematel aladel ja suurema põhjalikkusega. Nagu jätkub keskpärasele kodanikule tema üldhariduse arendamiseks ja aiakõrgusel hoidmiseks harilikude poliitiliste ajalehtede reeglipärasest lugemisest, nii oleks ka kaitsevälisel juhil astunud suur samm oma erialal edasi harimiseks, kui ta loeb järjekindlalt olgugi üksikut, sõjaasjanduse ajakirja. Eriti väärtuslikuks osaks ajakirjades tuleb pidada seda osa, mis kannab pealkirja „Sõjakirjandusest“, milles antakse järjekindel ülevaade välismaade sõjaajakirjandusest. Sageli ilmub seal ajakirjade sisu üksikutest osadest kaunis põhjalik kokkuvõte. Peale selle on tema parimaks juhendiks lugejat huvitavates ajakirjades ja nende üksikutes kirjutistes orienteerumiseks.

Ajakirjade teaduslikud artiklid nõuavad nendesse süvenemist rohkemal määral, kui see on võimalik nende lugemisel ainult kasiinos lugemise ruumes. Tuleb korraldada nende lugemise võimaldamist kodus, selleks iga numbri jaoks lugejate

järjekorda kindlaks määrates, nagu see sünnib lugemisringides. Seni on enamik ajakirje lebanud lugemislauadel kasutamatu.

Sõjateadusliku kirjanduse lugemiseks õhutamiseks on väga heaks abinõuks iseenese, või väeüksuse ülema, või ohvitseride kogu juhatuse poolt uurimiseks ja lahendamiseks teemide ja küsimuste ülesseadmine tegeliku töö ja teaduslikkudel aladel.

Kaasaja juhile on aga täiesti vähe omada põhjalikke teadmisi ainult oma sõjaasjanduslikul erialal. Kaasaja juhilt nõuab olukord laialist silmaringi, selgeid vaateid, kindlat otsustamisvõimet, leidlikkust ja ka sündmuste ettenägemist. Seda kõike tarvilikul määral ei suuda anda ka kõige põhjalikumad teadmised oma erialal.

Kaitseväe juhilt on nõuetav põhjalik üldharidus. See moment on ametlikult hindamist leidnud, sest ohvitseriks saamiseks, näiteks, nõutakse eeltingimusena täielikku keskkooli haridust. Kuid jällegi on kooliteadmistest üksinda vähe ja pealegi jäävad üldhariduslikud teadmised noorel ohvitseril täiesti varju ja kõrvalise tähtsuslikuks juba mitu aastat sõjakoolis kestva puht-sõjaasjanduse õppimisega. Hiljem takistab igapäevane töö ja kitsas eriala nende tarvilismääralist esile kerkimist. Ometi on mõtteteadus isiku arenemises ja eriti otsustamisvõime kujundamisel põhjanev tahtsusega¹⁾.

Kaasaja kaitseväe juht on ühtlasi rahva juht, sest modern sõda on rahvaste vaheline võitlus, milles teguriteks on rahvad oma tervikus kogu vaimliste ja füüsiliste võimetega. Kitsasilmaringiline juht ei jaks juhtida — kiirelt orienteeruda ja otsustada modern sõja väga komplitseeritud strateegilistes ja lahingolukordades. Eri-alalistest teadmistest jätkub ainult selleks, et olla eduga käsitööliseks oma erialal, kuid sõjapidamine on kunst, mis nõuab laiemat silmaringi, rohkeid teadmisi väga paljudel teadusaladel, peamiselt aga ühiskonna teaduste ja psühholoogia alal. Tahab kaitseväe juht tõusta kõrgematele kohtadele ja püsida seal väärilisena, siis peab tema väga tõsiselt võtma enese üldhariduslike teadmiste värskendamise ja süvendamise.

Igasugune ainult oma kitsa eriala tundmine ja selles spetsialiseerumine viib kitsarinnalisusele, küsimuste üldhuvilise la-

¹⁾ Général Serrigny. Reflexions sur l'art de la Guerre. Lhk 17.

henduse haaramatusel. Ükski kitsa ala eriteadlane ei kõlba hulkade juhiks, vaid tema võimule pääsemine on ühiskonnale koguni kardetav. Kitsad erialad hävitavad leidliku ja elurõõmsa vaimu inimeses, katavad tema tolmukorruga. Kaitsevää juhtivatel kohtadel pole ruumi piiratud erialateadlastel. Eriti suur leidlikkus, vaba vaim, lai silmaring ja kiire otsustamisvõime on vajalikud väikerahva riigikaitse küsimuste lahendamise raskes olukorras.

Millised on siis teed ülesseatud eesmärgi saavutamiseks? Jällegi esijoones kavakindel vastava teadusliku ja ka ilukirjanduse lugemine ja loengute kuulamine. Noored juhid ei tohiks puududa ühelki loengult, olgu see rahvaülikoolides või üksikult korraldatult. Lugemismaterjal on hõivatav avalikkudest raamatukogudest. Noored juhid peaksid asutama vastava huviosalistest isikutest lugemise ja eneseharimise ringisid, nagu nad on väga levinenud kesk- ja kõrgemate kodanliste õppeasutuste kasvandikkude ja ka mitmesuguste seltskonnakihtide hulgas. Siis oleks hõlpsam vastava kirjanduse soetamine, selle seedimine ja ka üksteise tööle õhutamise.

Kõik käesolevas kirjutises ülestõstetud küsimused on sihitud peaaesjalikult meie kaitsevää noorte juhtide juure. Nooremalt on elukutse töö ikkagi vanematega võrreldes väiksem ja kergem, ning kõrvalised mured ei rõhu veel täie koormatusega. Noorte ajude vastuvõtlikkus on suurem — loetu ja õpitu jätab sügavamad vaod järele, mis üksinda ei umbrohustu nõnda pea, vaid ühtlasi kujuneb iseloomu

ja intelligenti kujundamise mõjutamisega raudvaraks, kindlaks aluseks ja kriteeriumiks vanemas põlves kõrgematel kohtadel avarduval tegevuspõlvul uute nähete analüüsimiseks ja ka vaimuvärskuse alalhoidmiseks. Noorena on raske kõige selle tähtsust ja tarvidust ette kujutada, kuid vanemas põlves, kui see täieliku reljefsuse ja imperatiivsusega juba teel ees seisab, on kõike omandada võimatu ning vanemates aastates omandatud teadmised jäävad auklisteks, pinnapealseteks, külgepoogituteks, mis ei suuda kujuneda enam intelligenti kujundavaiks tegureiks.

Loetlesin eelpool osa takistusi, mis on teel. Lisaksin veel juurde kaks sisulikult tühist, kuid tegelikult kõige kaalukamat negatiivset tegurit. Esimene — koolist lahukumise momendil on paljudel arvamine, et teadmisi on küllalt, õppimisega on vaeva juba liialtki nähtud — vaja ka elada. Nende arvamiste ümberlükkamiseks arvan jätkub nende märkimisega siin. Teine põhjus — ajapuudus, sest meie juhid on tõesti tööga väga koormatud. Siin peaks appi tulema kõigepealt ametlik tööaja otstarbekohasem jaotamine, mis oleneb tähtsal määral kohalikest vanematest juhtidest. Kuid ka praeguses olukorras peab ja võib hea tahtmise juures aega enese harimiseks leida. Raskem on suvel laagriägedel, kuid ka siin leidub tunde või ka pooltunde vähemalt selleks, et igapäev kavakindlalt mõnekümneks minutiks anduda keeleõppimisele ja ka ajakirjade lugemisele, missugused kaks asja on ka liidetavad.

M. T.

Traatside organiseerimise võimalusi lähenemisel.

A. Kristian.

Side-eeskirja II osas — side lahingutegevusel — on sideorganiseerimise küsimuste lahendamisel tugenetud peaaesjalikult jalaväe-eeskirja II osas kindlaksmääratud põhimõtetele, teatud täiendustega üheks või teiseks lahingutegevuseks. — Eeskiri annab üldalused sideorganiseerimiseks üldjuhul, mille kohaselt igas konkreetses olukorras tuletatakse kõik üksikasjad.

Laiade rinnete tõttu peab meie tegevuse aluseks olema maksimaalne liikuvus; seda soodustab kõigepealt teadete ja korralduste edasiandmise

kiirus, millega vähemaidki asjatuid ajakaotusi saame vältida. Kiirelt saabuvad värsked andmed vastasest ja tema tegevusest viivad meid lähemale teelisele olukorrale. Lahingutegevus on alati varieeruv — tema juhtimiseks on vaja järjest uusi korraldusi; õigeaegsed korraldused aitavad vältida ootamatust ühes või teises suunas.

Meie sideteenistuse luustiku lahingutegevusel moodustab traatside, resp. telefoniside, — omades seega suure operatiivse väärtuse. Vaatleme lähemalt telefoniside organiseerimise ja kasutamise

võimalusi lähenemisel ja kontakti loomisel side-eeskirja seisukohalt*).

Hoidudes sidemeeskonna koormamisest üleliigse tööga, rännakutel normaalselt telefoniühendusi ei looda. See põhimõte kaotab maksvuse siis, kui pideva traatside pidamise vajadus tekib, s. o. vaenlasega kokkupuutumise võimalusel.

SE II §§ 149 ja 150 fikseeritud mõtteid kokku võttes näeme: pideva traatside pidamise vajadusel brigaadi (diviisi) traatside töökonnad liiguvad kolonnide eelkaitse osade juures ja loovad ühejuhtmelise traatühenduse diviisi eeljaamadest piki kolonni liikumissuunda, asutades kõnepunktid kolonniülemate järgnevates K. P.

Need §§-id määravad ära ühes suunaga ka ühenduse ulatuse ehk sügavuse:

— ühendus diviisi eeljaamast piki kolonni liikumissuunda kuni eelkaitse osadeni.

Teoreetiliselt peaks niisugune telefoniühendus diviilile (brigülile) võimaldama kätte saada kõiki kolonni osasid ja teiselt poolt — kõigi osade poolt kättesaadud olla. Eeskiri ise näeb ette ainult kolonniülemate kõnepunkti-de asutamist nende järgnevates K. P.

Oleme nõus, et antud olukorras, niikaua kui väeosad sügavusse on asetatud, s. o. rännakkolonnis edasi liiguvad, — jätkub juhtimiseks ühest juhtimest piki kolonni kuni eelkaitse eelmiste osadeni. Kuid niisuguse ulatusega etteehitatud ühenduse väärtust peame ära kasutama võimaliku täiuseni: ühendusevõimalust ainult kolonniülema kõnepunkti asutamisega piirata pole otstarbekohane. Praktiliselt võivad sellist ühendust kasutada näit. kõvendatud jalaväe rügemendi suuruses kolonnis:

1. Kolonniülem või peajõudude ülem.
2. Eelkaitse pataljoni ülem.
3. Eelkaitse kompanii ülem.

Niisugusel korral võimaldab see ühendus läbikäimist telefoni teel ka kolonni ülema ja viimasele alluvate, teadete mõttes tähtsamate, juhtide vahel. Tegelikult on sellisel ühendusevõimalusel seda suurem tähtsus, mida suuremad on kaugused loetletud ülemate vahel. Taktikali-

selt suure väärtuse omab ühendus eelkaitse-osa juhiga.

Tehniliselt 2—3 liikuva kõnepunkti organiseerimine on läbiviidav, ainult selle praktiliseks teostamiseks tuleb ette näha kindel kord.

Nagu eelpool tähendatud, oleneb traatside kasutamise vajadus rännaku ajal vaenlasega kokkupuutumise võimalusest, — tegelikult võib ta nõuetav olla üleminekul normaalselt rännakult lähenemise ja vaenlasega kontakti loomise ajajärku.

Sellekohaselt SE § 166 teises lõigus leiame üldpõhimõtte telefoniühenduste kasutamiseks lähenemisel: telefoniühendused pikendatakse võimalikult kaugemale ettepoole, et võimaldada K. P. ja eeljaamade kiiret ümberpaigutamist.

Näilikult tuleb siin telefoniühenduste ulatuse suhtes arvestada neid samu võimalusi, nagu seda tuletasime §§ 149 ja 150 sisust, s. o. piki iga kolonni liikumissuunda ehitatav telefoniühendus peab ulatuma kuni eelkaitse eelmiste osadeni, missugust ulatust tuleb lugeda võimalikuks kauguseks ettepoole. Mida kaugemale ettepoole ühendused ulatuvad, seda varem on nad tegevusvalmis, seda rohkem juhtimiseinstantse võivad neid kasutada.

Põhimõttelikult peame oma traatsidet asendama niiviisi, et lähenemise kestel telefoniühendusega oleks seotud kõik teadete mõttes tähtsamad instantsid; kui praktikas traatside ühenduse loomine luursalgaga tehnilistel tingimustel mitteteostatavaks osutub, peavad eelkaitse-osa juhatareaga tingimata ühenduses olema. Eelkaitse-osa juures on praktiliselt teostatav ka SE § 168 ettenähtud teadetekogumise eelpunkti asutamine, teadete kiireks ärasaamiseks, mis saabuvad nii eelkaitse osadelt kui ka luursalgalt, kui see ette saadetud.

Traatside ühendused on tarvilikud mitte ainult lahingukestel, vaid juba tema arenemise alul — vastasel korral on juhatus sunnitud teotsema väga algelistes tingimustes, — olukorra puudulik tundmine aga põhjustab alati ootamatusi.

Sellepärast ka arusaadav, miks side-eeskiri ülaltoodud ühenduste ettevalmistamise põhimõtet rõhutab.

*) Püsijuhtmete kasutamine pole siin arvesse võetud.

Liikuvsojas, missuguse üht ajajärku praegu vaatleme, peab ühendused kiirelt ja hoogsalt looma. Traatside organiseerimisel lähenemise kestel peame lugema mõõduandvaks, et iga ühenduse ehitamise algus niivõrt aegsasti saaks ette võetud, et lahingu arenemisel ühendused automaatselt ühes väeosade hargnemisega areneks, s. o. et traatside hargnemine orgaaniliselt väeosade liikumisega sammu peab.

Väeosade-vahelise traatside kohta lähenemisel määrab eeskiri:

§ 173. Lähenemisel brigaad loob telefoniühenduse rügementidega ja selleks:

- kas asutab rügementidele eelsidesõlme (eeljaama), millega rügementid endid ühendavad,
- või viib ühenduse rügüli K. P.

§ 177. Lähenemisel ühes kontakti loomisega rügement loob telefoniühenduse pataljonidega ja selleks kas:

- asutab pataljonidele eeljaamad, millega pataljonid endid ühendavad, või
- viib ühenduse patülide K. P.

Nendes §§-ides on väljendatud kaks meetodi telefoniühenduste organiseerimiseks. Jääks järele — selgitada nende meetodite otstarbekohasust väeosade juhtimisel.

Esimene meetod: kõrgem üksus asutab alluvale eeljaama, millega alluv end ühendab.

Teine meetod: kõrgem üksus viib ühenduse alluva juhi K. P.

Esimese meetodi kohaselt — brigaadi ühendus võib lõppeda eeljaamaga, kust rügement omal jõul ühenduse edasi arendab. Analooiliselt sünnib rügemendi piirkonnas.

Tegelikult võib selle meetodi kasutamisel eeldada kaks erijuhtu. Vaatleme neid lähemalt.

A. Vastav eeljaam on avatud väeosa läbimineku ajaks.

Sel juhul jätkab ühenduse pikendamist liikumise suunas alluva üksuse sidemeeoskond. Selle juures võib sageli tekkida juhus, et ühes ja samas suunas ehitatakse kaks paralleelset ühendust:

üh e ehitab rügement — brigaadi eeljaamast rügementini, et alalhoida sidet brigaadiga;

teise ehitab brigaad (SE § 166 teise lõigu kohaselt) — pikendades oma ühen-

dust samas suunas, et võimaldada eeljaama enese kiiret ümberpaigutamist. Arvestades rügemendi piiratud tehn. materjali ja meeskonna arvu, tuleks niisugused juhused vältida.

B. Eeljaama avamise ajaks on väeosa eeljaama kavatsatud asukohast möödunud, või mitmele väeosale on avatud ühine eeljaam.

Kui juhul A esiletulevat alamate sideosade töösse rakendamist igakord vältida ei suudeta, siis juhul B kindlasti on tegemist dispositsiooni veaga. Juhtudel, kui ühenduse loomine algab alamast kohast, näit. kui rügement brigaadi eeljaamani tagasi ehitab ja lõpuks selle ühenduse järele rügementini maha kerib — tekib selle sidemeeoskonna üleliigne koormatus. Meil on reeglits: side tehniline organiseerimine sünnib alati seljaga sest rindele ja mitte kunagi ümberpöörduvalt (Jal. eesk. lhk. XI). Selle reegli kohaselt ei ole eeltähendatud ülekoormatus nii siis mitte süsteemi, vaid dispositsiooni viga. See võib põhjustada ka traatside puudumist tundide kaupa. Korrapärase juhtimise juures ei tule side loomine rindelt seljatagusesse üldse küsimuse alla.

Mõlemil juhul (A ja B), kui alluv üksus end kõrgema üksuse eeljaamaga ühendama peab, sünnib see vastava alama üksuse omal jõul. Viimased aga arvuliselt on just oma ühenduste loomiseks kohased. Tähendab, niisuguse meetodi kasutamine võib mõjutada mõne ühenduse edaspidist ärajäämist alluva üksuse tegevuse piirkonnas, isegi lahingu algades, — sidudes osa sidemeeoskonda ja materjali antud väeüksuse seljataguse ühenduse loomiseks ja selle alalhoidmiseks.

Teise meetodi kohaselt viib kõrgem üksus ühenduse alluva juhi K. P.

Selle meetodi paremus, võrreldes esimesega, on selge eelöeldust. Siin jääb alluva üksuse sidemeeoskond ühes materjaliga tervena oma juhi käsutusse; väeosa on vaba ühenduse alalhoidmise muredest seljatagusega, — millega võimaldatakse kogu tähelepanu koondamine oma rinde ette. See on küllalt mõjuvaks põhjuseks, et nõuda kõrgema üksuse ühenduse viimist alluva K. P. See meetod on reeglipärasem, — seda tõendab eeskiri ise küllalt selgelt, nagu järgnevast näha.

Mõlemi meetodi arutamisel jätsime seni arvestamata eeskirja telefoniühenduste ulatuse kohta. Lähe-

nemisel, ükskõik kumba meetodi §§ 173 ja 177 kohaselt kasutades, on ühenduste ulatuse suhtes maksev eeskirja üldpõhimõtte: telefoniühendused pikendada võimalikult ettepoole. Kuidas seda põhimõtet ellu viia, nägime eespool.

Sellepärast, alates juba vastasega kokkupuutumise võimaluse ajast, pole õigustatud nõue — kohustada alamat üksust end ühendama kõrgema üksusega (eeljaamaga), vaid kõrgema üksuse ühendus peab ulatuma niikaugele ette, et ta mitte ainult ei ulatuks alluva juhi K. P., vaid ettenägelikult peab võimaldama ka selle K. P. kiiret ümberpaigutamist, s. o. ühenduse ehitamine peab ikkagi järgima eelosaadele. Tahaks uskuda, et kui selline eeskirja põhimõte on maksev juba vastasega kokkupuutumise võimalusel, siis on ta reegliski ajajärgul, mil kokkupuutumine tegelikult sündinud.

Ülaltoodud mõtteid ja kaalutlusi kokku võttes võib öelda: otstarbekohasuse poolest on pealetungi lahingus lähenemise ja kontakti loomise ajajärgul telefoniside organiseerimises esikohal meetod — mille kohaselt kõrgem üksus ühenduse viib alluva juhi K. P. Teda võib nimetada normaalse meetodiks. Selle meetodi järjekindel kasutamine toob vajaliku ühtluse telefoniside organiseerimises.

Seni ei ole meil niisugust ühtlust saavutatud, kuna nii ühte kui teist eelpool tähendatud meetodi on kasutatud enam-vähem juhuslikult, eeskirja põhimõtteid telefoniühenduste ulatuse kohta arvestamata. Šablooniliselt on püütud kasutada eeljaama meetodi — ja seda nähtavasti põhjusel, et dispositioon eeljaama meetodi kasutamiseks on iseenesest väga lihtne. Nimelt: kõrgemal üksusel on vaja vaid äramäärata punkt maastikul — eeljaama kavatsetava asukohana — ja see

punkt ühendada oma magistraaliga. Ühenduse loomise mõttes pole muud muret (kõrgema üksuse sideülema kasuks!), kui niisuguseid kohalpäisivaid punkte kordkorralt ühendada juhtmetega; selleks: ära määrata ehitamise algus ühes ja lõpp teises punktis ning vastav töökond töösse rakendada. Lühidalt, — lahendada küsimus, missuguste punktide vahel telefoniside luua ja mis ajaks (Jal. eesk. § 259). Iga niisuguse ühenduse loomiseks on tarvilik igakord sellekohane käsk, s. t. vastutus jääb väeüksuse juhi peale, — kui käsku ühenduse loomiseks pole antud, ei saa ka sideülemat ühenduse puudumises süüdistada.

Teisiti on olukord ühenduse loomisel alluva juhi K. P.-ni; igakordsed erikäsud on siin üleliigsed, — ühendus peab jääma pidevaks, vaatamata K. P. edasilükkumisele. Vastutus läheb täielikult sideülema peale, sest selle meetodi juures on mõõduandev pidev side K. P.-ga, õigemini väeosa liikumisega. Kui tegemist pole kohalpäisivate, vaid liikuvate punktide ühendamise, s. o. pideva telefoniühenduse alalhoidmisel kordkorralt edasilükkuvate K. P., on dispositioon keerukam. Viimasel juhul on tarvilik eraldada töökonda ja materjalilükkumist, seda lähenemise kestel reguleerida: ehitamiseks tarvisminev uus materjal ette nihutada, tahajääv teiste jõudude abil maha kerida jne.

Taktikalise koostöö edukama arendamise eesmärgiga peame suurimat tähelepanu pöörama normaal-meetodile, et soodustada võimaluse piirides kõigile rindele lähematele väeosadele traatside organiseerimist nende tegevuse raionides neile vahetult alluvate juhtidega. Eeljaama meetod seda raskendab, sidudes osa alluva väeosa sidemeeskonna jõudu sideks seljagusega, — ta on vaid teatud väljapääsuks, vahepealseks võtteks erijuhtudel.

Bakterioloogilisest relvast.

Dr. Robert Tuisk.

Kui inimkonna parimad jõud saavutavad midagi teaduse, tehnika alal, siis püütakse kohe rakendada uusi leidusi selleks, et sõja puhul neid kas otsekohe või kaudselt kasutada vastase leeri hävitamiseks või võitlusvõimetuks tegemiseks. Ei aita

siin igasuguste n. n. rahukonverentside lõpmatud otsused (teada ju, et neid peetud ikka rohkesti enne sõdasid), ei patsifistide targutused ega kaine mõistus. Kui diplomaatia osutub jõuetuks, võetakse abiks relvad ja sõditakse. Sellega arvestavad

kõik suurriigid, väiksemate rühmitused samuti ja otsitakse aina uusi vahendeid, baseerudes teaduslikkudele põhimõtetele, milledega võiks vastast „jalust rabada“. Uue võitlusvahendi ristipäeva lahingväljal võtab vastane pahatahtlikult vastu; tema „sõjamoralistid“ seletavad, et säärase vahendiga inimesi tappa pole noobel, vaat' laske edasi püssist või kahurist meie pihta, sõjagaase ei maksa. Aga ise selle juures panevad kõik rattad käima, et sama võitlusvahendit tarvitusele võtta. Nii oli lugu sõjagaasidega, samane asi oli ka vanasti, kui tulirelva esmakordselt tarvitati. Räägitakse vastu, konverentsitakse, lubatakse kõige karmimad abinõud tarvitusele võtta, et uut võitlusvahendit mitte ei tarvitataks, aga mineviku kibedad kogemused ning loogika räägivad kahjuks liiga selget keelt, ja uue võitlusvahendi kaotamine peale asetleidnud fakti jääb tuule tallamiseks ja tema kõrvaldamise abinõud ei jõua kaugemale nootide vahetamistest.

Mõni aeg tagasi võis lugeda lehtedest, et keegi inglise teadusemees leidis uue võitlusrelva — pisikud. See pole mitte uus, vaid uuritakse seda küsimust juba mitmeid aastaid. Sõnum endast teatab meile vaid seda, et seal maal nähtavasti tegutsetakse kaunis energiliselt suunas, millest inglise peaminister umbes 2½ aastat tagasi parlamendis rääkis. Nimelt, et kui teised ilmariigid töötavad, otsides mürkseid pisikuid, Briti riik peab sama tegema, et end kaitsta sarnaste pealetungide vastu, organiseerides kaitseid aladel, mis ühenduses pealetungiga ja kaitsega, sissearvatud ka mürksemate ja levimisvõimsamate pisikute ja nende vastumürkide leiutamine. Tehakse seda Prantsusmaal, Saksamaal; Venemaa samumavat eesotsas. Enne varjati sarnaseid töid ja katseid, praegu ollakse avalikumad. (Praegu luuakse teadlikult legende ülihirmsaist relvust; sarnased legendid võivad nõrgestada usku ja te võitlustahet. Toim.)

Teadusemehed laboratorjumide saladuses uurivad mürkseid nakkushaiguste pisikute liike ja teid, kuidas kõige mõjuvalt ja otstarbekohasemalt võiks neid nägemata olevusi levitada ja sellega kaasa aidata tulevaste riikidevaheliste konfliktide lahendamisele. Nimekad bakteriooloogid uurivad, kuidas kutsuda esile mõnda taudi väga mürksete pisikute abil. Esmalt uuriti haigusitekitajaid idusid sel-

leks, et inimkonnale kasu tuua, et vabastada teda nakkushaiguste ja taudide nuhtlusest. Palju on head sel alal tehtud, kenat tööd, mis usinust ja püsivust nõuab. Nüüd aga on tulnud mõnelt poolt otsusele, et pisikutega võib ka tahteliselt inimesi hävitada, vastaseid, kellega sõjajalal ollakse. See pole mitte ettekujutuse loomine, vaid tõsiasi, mida tuleviku sõdades kõigis nende koledustes tunda saadakse. Võitlus selle uue relva kaotamiseks on otstarbetu. Sõjas peetakse võitu moraalist tähtsamaks ja selleks võetakse kõik abinõud tarvitusele, mida teadus pakuda suudab.

Bakterioloogiliseks relvaks võib nimetada elavaid, haigusi tekitajaid idusid, pisikuid, mis sattudes inimeste ja loomade organismi, kutsuvad seal esile nakkushaiguse, mis taudina levib inimeste ja loomade keskel. Järelikult see relv ei kasta veel mitte oma mõju, kui ta kedagi võitlusvõimetuks teinud, vaid iga sarnane inimene muutub ise relvaks, sest temast nakkavad teised inimesed.

Arvatakse ka, et vast oleks võimalik mikroparasiitide abil vastase viljasaaki hävitada, sellega nälga või teatavat toidupuudust tekitades. Kuid mõningatel põhjustel väljavaateid seks pole. Pealegi vilja sisseveo võimalused jäävad ikka.

Relva, mis peale selle, kui teda enam ei tarvitata, edasi hävitab vastase inimjõudu, võiks nimetada militaristlikult lähtekohalt ideaalseks. Mõtlete, et tema läbi kannatavad sõja ajal ka „rahulikud“ elanikud, vast enamgi veel kui sõjavägi. Aga kas rahulikke elanikke sõja ajal üldse veel on, nagu sõjakogemused 1914. aastast peale näitavad? Nüüdisaja ja ka tuleviku sõda pole enam üksikute relvastatud gruppide kokkupõrked, vaid sõdib kogu rahvas, veendumuses, et teist teed tema õiguste jaluleseadmiseks pole. Iga kodanik peab midagi tegema, et võiduks kaasa aidata. Iseäranis veel nende rahvaste juures, kes arvuliselt väiksed, kuid sõjalises mõttes mitte just nõrgad. Ainult väiksed lapsed ja jõuetud vanakesed jäävad kõrvale. Teised kõik töötavad kaasa. Olukord on siis sarnane, et vastasel pole mitte ainult tarvilik rindel oleva elavjõu hävitamine, vaid seljatagune tõmmab endale tähelepanu samuti, et aga kuidagi vaenlast nõrgestada, võitlusvõimetuks teha. Halvati, hävitati vastase tööstust ja tegevust sismaal, ning tulevikus tehakse seda arvata-vasti veel suuremal määral. Lennuasjan-

duse areng pakub selleks ju suurepäraseid väljavaateid. Keegi ei mõelnud ja ei saa ka mõtlema, et sel puhul kannatavad peamiselt elanikud mitte-sõjaväelased. Mõne tähtsa tsentrumi põmmitamine lennukitelt Maailmastõjas oli ju endast arusaadav. Samuti arusaadav on praegu igapähele, et sõjagaasid on tunnustatud relv ja gaasipommid lennukitelt linnade pihta on kardetavad peamiselt rahulikkudele elanikkudele, sest sõjavägi peab olema vastavalt varustatud ja sellega ka kaitstud.

Taudisid tekitavad pisikud on mõjuvamad lahinggaasidest ülaltoodud põhjusel, s. o. et nakkus levineb veel selle tõttu, et neid mikroskoobilisi idusid võib õhuga tuhandeid sisse hingata nagu tolmukübemekesi, millede olemasolu õhus tubpa paistev päikesekiir selgesti demonstreerib. Meie ei märka, et tolmukübemekesi sisse hingame. Ei märka ka, kui koos nendega pisikud hingamisteedesse satuvad, sest nad on märksa väiksemad tolmukübemeketest. Tuntud sõjagaasi, vähemalt selle liigi olemasolu õhus kindlaks teha keemiliste reaktiividega on võrdlemisi kerge, kiire ja kindel, määrata aga pisikute olemasolu on keeruline ja aeglane. Tuleb esmalt õhust pisikuid kätte saada, neid kasvatada söötadel, millede koosseis omakord vast nõuab kindlakstegemist, siis kasvanud pisikute liigid äramäärata ja ülesleida otsitava. Selleks kulub aega. Aga vahepeal taud levineb, hea, kui tuntud, sest siis kergem võidelda tema vastu; tundmatu taud on seda hirksam. Sõjagaasi koondus õhus muutub lõpuks niivõrd õredaks, et ta ei mõju inimese tervele. Mõned gaasi molekulid, sattudes organismile või organismi, ei tähenda midagi. Vastavaks otstarbeks kultiveeritud pisikud aga jäävad õhus ikka orgaanilisteks üksusteks ja ühest pisikust on küllalt, et ta organismi sattudes sigineks ja inimene raskesti haigestuks või sureks.

On põhjusi oletada, et bakterioloogilist relva hakatakse tulevikusõdades kasutama peamiselt seljataga, ägedaid taudisid esile kutsudes, sest rindel tema tarvitamine võib muutuda kardetavaks tarvitajale endale ja selle tõttu on tarvitamine seal suurte raskustega seotud. Vastavas rinde osas peaksid kõik sõdurid levitatavale taudile vastuvõtmatuteks tehtama, kuid ka nende hulgast võivad üksikud haigestuda. Kui vastuvõtmatuks tegemine (immuniseerimine) ära jääks, siis on kin-

del, et taud levib ka levitajate keskel, kas õhu, vee, väikeste loomade, vangide kaudu ehk muul teel. Taudi levitamisel rindel võivad pisikud siiski sattuda levitajate endi sisemaale ja võidu asemel kaotusele kaasa aidata. Levitajad peavad üldse äärmiselt ettevaatlikud olema, ning ettevaatus peab ka siis suur olema, kui mitte õhu kaudu ei levitata pisikuid, vaid kui veekogud, näiteks, kaevud, ojad, tiigid jne. pisikutega mürgitatakse ja sellega vesi keetmatult mitte ainult joomiseks kõlbmatuks muutub, vaid ka pesemiseks.

Bakterioloogilise relva tegelik mõju vastase juures saab suur olema, veel suurem psühholoogiline. Kujutage ette seda hirmu ja segadust, kui sõja ajal äkki ja ootamatult tekib massiline haigestumine, mis järjest levineb, ja kui ei teata veel mingit abinõu, kuidas selle tundmata haiguse vastu võidelda ja millesse haigestumine ikka surmaga lõppeb! Juba sõja puhul on rahvas erutatud ning pinevas seisukorras ja kui lisaks veel epideemia ägedal kujul, siis võib hõlpsasti paanika tekkida. Viimase mõju seljatagusele on käega katsutav.

Vaatleme nüüd lähemalt seda uut relva. Pisikud, mida harilikult umbes viiesajakordselt suurendatutena silm näha suudab, on looduses väga levinenud olevused. Onneks vaid väga väike osa neist on kahjulikud inimesele, otsekohele haigusi tekitades ja kaudselt. Veel väiksem osa kutsub esile ägedaid nakkushaigusi. Kehasse satuvad nad kas naha, ilanaha kaudu, (ka terve), või nina, suu kaudu kopsudesse, mao-soolte trakti, kus paljudes soodsal pinnal kiiresti mürgitavad organismi. Tulemusena üks või teine nakkushaigus. Kuid pisikud, mida meie praegu ägedate nakkushaiguste tekitajatena tunneme, ei kõlba harilikus olekus bakterioloogiliseks relvaks, vast mõne erandiga. Nad on selleks liiga õrnad ja atmosfäärilised tingimused (päike, kuivus, temperatuur jne.) mõjuvad neile halvasti, võttes neilt elujõu, elu. Just sellel alal ongi praegu käimas edukad teaduslikud uuringud, et pisikute kultuure ja liike leida, milledele suur kohanemisvõime, pikk eluiga, suur ja kiire sigivus ja mis veel tähtsam, kerge ja kindel nakatus, nii suur mürksus, kui mitte ühelgi seni tuntud ainel, s. o. et haigestunud inimene kindlasti sureks. Viimane tähtis omadus on hiljuti Inglismaal vististi edukalt leiutatud. On ka tähtis, et vasta-

vaid pisikuid oleks võrdlemisi kerge, lihtne ja odav kultiveerida suurel hulgal.

Esmalt töötatakse muidugi seni tuntud nakkushaiguste pisikute kallal, nagu katk, kolera, rüüged, siberi katk, nõlg, tüüfused jne., püüdes neile mitmekesiste võtetega juurepookida ülalmainitud omadusi. Arvesse tulevad peamiselt need nakkushaigused, mis ägeda iseloomuga. Tarvilik veel, et haiguse peitaste, s. o. aeg, millal pisikud juba organismis, kuid inimene end haigena veel ei tunne, mitte just lühike poleks. Sel ajal näiliselt terve inimene levitab haigust teiste keskel, on n. n. pisikute kandja. Sellega saavutatakse, et taud tekib lühema aja vältel ägedal kujul võimalikult laial maa-alal, mis väga raskesti taudide piiri panemise. Paralleelselt töötatakse ka pisikute leiuamise kallal, mis loomulikult mitte ettetulevaid nakkushaigusi esile kutsuvad.

Bakterioloogilise relva peamine levitamiseviis saab olema lennukite abil ja ka kaugelaskes (100—150 km) kauritega. Kas siis langevarjudega lastakse taudide pisikud vastavates nõudes maapinnale, vee kogudesse, või klaasriistades lastakse alla langeda. Parimaid levitamiseviise saavad näitama katsed pisikutega, mis inimesele hädaohuta. Peasi levitamisel on, et vastane seda ei märkaks. Ühel või teisel teel toimetatatakse nägematud ja meie teiste meelte abil kindlakstegematud taudide pisikud sõjalises mõttes tähtsatesse keskkohadesse ja taud teeb oma töö veel enne,

kui jõutakse midagi ette võtta. Küsitav on, kas üldse on võimalik midagi kindlaks kaitseks ära teha. Uurides ja otsides mürkseid taudide pisikuid, püütakse leida ka vahendeid, milledega võiks ennast kaitsta. Tähelepanu väärivad peaaesjalikult vastumürgid pisikute mürkidele, et nendega teha inimesi immuunseks. Kuid toonitan, et võitlus bakterioloogilise relvaga saab olema raske. Võib olla, et tulevikusõja ajal iga inimene peab alati gaasitorbikus liikuma ja gaasikindlas varjendis elama.

Bakterioloogiline relv on üks hirmsamaid tuleviku relvu.

Peab arvestama taudide levitamisega sõja ajal, sest iga rahvas sõides tahab võitjaks jääda, vähemalt mitte alla anda. Moraal eetika ja seadusega lähevad siis mõneks ajaks erusse ja vastased unustavad kõik endised kokkulepped — „paberilipakad“. Mõlemad pooled ihaldavad võitu ja selleks võetakse kõik abinõud tarvitusele. Kellegist ja millegist ei hoolita.

Meie riik ei soovi kellegagi sõidada. Meie tahame rahus elada. Meie vastavad võimud, kelle kätte usaldatud riigi kaitse, ei sepiitse mingisuguseid pealetungiv plaane, see on selge igauhele. Aga see ei tähenda veel, et meiega tahetakse rahu pidada. Peame olema meile kallaletungiks igakülgsest ettevalmistatud ja mõistma endid kaitsta. Tuleb olla täies teadmises selle üle, mis tähendab bakterioloogiline relv.

Simultaan-liinid.

A. Dreimann.

Telegraafi aparaadiga on võimalik kiiresti sidet luua olemas olevate telefoni liinide simultaanimisega. Simultaanimine võimaldab ühistel juhtmetel ühelajal telefoneerimist ja telegrafeerimist, ilma et need tööd üksteist segaksid; seega simultaanimine tõstab juhtmes-tiku kasuliku tegevuse mitmekordseks.

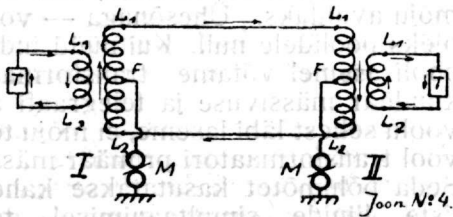
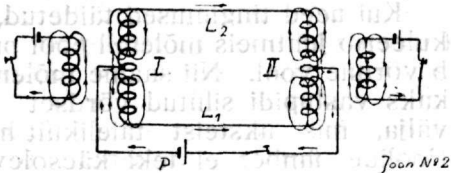
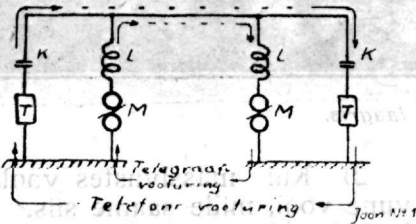
Side eeskiri II osa § 19.

Praegusaja nõue on väheste abinõudega võimalikult palju saavutada. Side-tehnika on seda võimalik läbi viia simultaanliinide ehitamisega või olemasolevate telefoniliinide simultaanimisega. Simultaanliinil võivad töötada ühel ajal mitme-

sugused sidevahendid: telefon, telegraaf, kommutaatorid jne., võimaldades seega liini ehitusmaterjali ja meeskonna kokkuhoidu. Niisugusel liinil on teadete edasiandmise kiirus poole suurem hariliku liini omast. Kui simultaanliinil telefon lakkab tööst, töötab telegraaf edasi või ümberpöörduvalt; seega side on pidev. Vaatleme lähemalt simultaanliine tehnilisest küljest.

Telegraafiaparaadi töötamisel tsirkuleerib juhtmeis alaline vool, telefoni töötamisel vahelduv vool. Kui mõlemad aparaadid ühelajal ühistel juhtmetel töötavad, saame neis kaks vooluringi: üks alalise, teine vahelduva vooluga. Et need voolurin-

gid üksteist ei segaks, tuleb neid üksteisest eraldada. Selleks muudame nad iseseisvateks vooluringideks. Praktiliselt on see läbiviidav teatud määran. Eelpool toodud põhimõtet kasutataksegi simultaanisel. Simultaanida võib ühe- ja mitmejuhtmelisi liine. Simultaanamise vahenditena tarvatakse kondensaatoreid, graduaatoreid (induktsioon poole) ja telegraafi kondensaatoreid ühe ka teise vooluringi blokeerimiseks vastavatest aparaatidest. Elektrotehnikast teame, et alaline vool ei pääse läbi kondensaatori; nii on kondensaatorid alalise voolule suluks, ja nende abil eraldatakse telegraafi vool telefoni aparaadist. Vahelduv vool ei pääse läbi induktsioon poole; induktsioon pool eraldab telefoni voolu telegraafi aparaadist. Selle tõttu saame ühel juhtmel, tarvitades blokeerimise vahenditena kondensaatoreid ja induktsioon poole, kaks iseseisvat vooluringi. Joonis nr. 1. (T — telefoni aparaat; K — kondensaator; M — telegraafi aparaat; i — induktsioon pool.)

Kondensaatoreid ja induktsioon poole kasutatakse ühejuhtmeliste liinide juures. Käesoleval juhul pääseb telefoni aparaadi kõnevool läbi kondensaatorite liini — tsirkuleerib telefoni voolu ahelas. Telegraafi aparaatidesse ta ei pääse induktsioon poole tõttu. Telegraafi vool ei pääse läbi kondensaatorite telefoni aparaatidesse ja tsirkuleerib telegraafi voolu ahelas. Simultaanisel kasutatakse selleks valmistatud induktsioon poole, n. n. graduaatoreid. Vi-

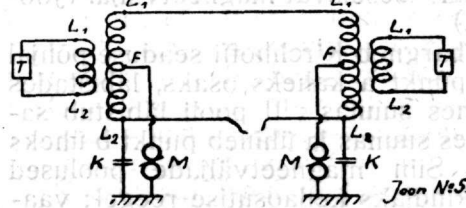
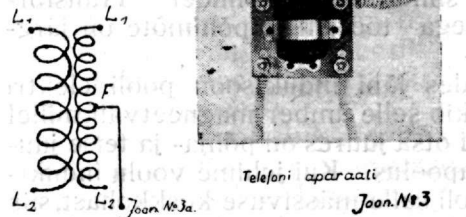
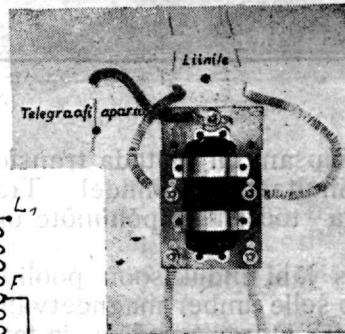
maste puudumisel võib ajutiselt kasutada telegraafi aparaadi elektromagneetide mässivusi (mähiseid). Blokeerimise kondensaatoriteks kõlbavad harilikud telefoni aparaadis tarvitusel olevad 0,5 MF kondensaatorid. Sarnaselt simultaanitud liin töötab kaugustel kuni 10 km korralikult. Telefonis on kuulda telegraafi töötamine nõrgalt. See on alaline nähtus, mis on olnud kondensaatori laadimisest ja tühjenemisest, sest morse võtme abil lüüme ja lahutame voolu telegraafi voolu ahelas.

Mida suurem on kondensaatorite mahutus, seda väiksem segavus, sest telegraafi nõrk vool ei jõua suuremaid kui 0,5 MF kondensaatoreid laadida.

Niisuguseid simultaanliine kasutatakse juhustel, mil ei ole võimalik tehnilistel põhjustel kahejuhtmelist liini ehitada ehk kasutada.

Põhjused oleks:

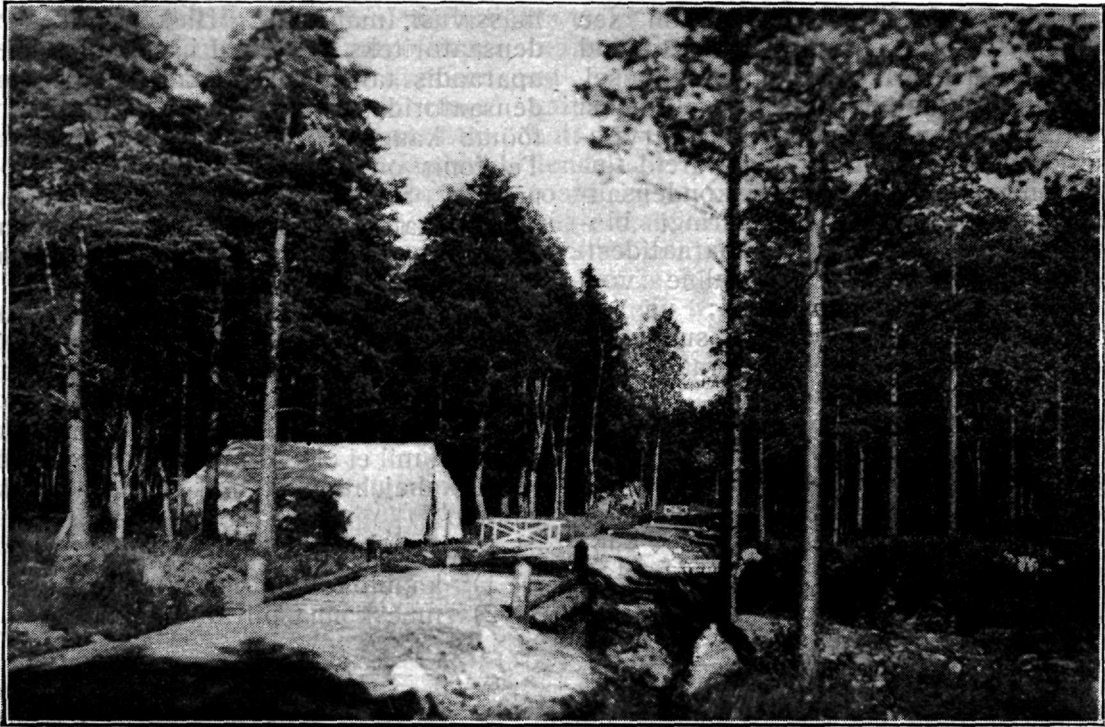
- 1) kaabli kokkuhoid ehk vähesus,
- 2) meeskonna piiratud arv,

- 3) liini kiire tarvidus, ja
- 4) kahejuhtmeliste liinide juures ühe juhtme katkumine.

Niisugusel liinil saame kasutada ainult foonilise väljakutsega telefoni aparaate. Induktorlisi aparaate pole võimalik sellepärast kasutada, et induktor ei kõlista oma väikese sageduse tõttu kondensaatoritest läbi. Summeri sagedus on suurem ja tema väljakutse vool pääseb läbi kondensaatorite liini.

Pilte sidepataljonist.

Sideklassid laagris.

Palju hõlpsam on töötada transformaatoriga simultaanitud liinidel. Transformaatoriga töötamise põhimõte on järgmine:

Juhtides läbi induktsoon pooli elektri voolu, tekib selle ümber magneetväli, millel ühe pooli otsa juures on põhja- ja teise juures lõunapoolus. Kui juhime voolu induktsoon pooli selle mässivuse keskkohast, siis saame kaks iseseisvat magneetvälja. (Joonis nr. 2.)

Vool hargneb Kirchhoffi seaduse põhjal I poolis punkt a kaheks osaks, läbistades pooli kahes suunas. II pooli läbistub samuti kahes suunas ja ühineb punkt b üheks vooluks. Siin magneetväljade poolused määrab kindlaks kellaosutise reegel; vaatame pooli otsale, kui vool liigub mässivuses kellaosutise sihis, siis on sellel pooli otsal lõuna-, kui vastassihis — siis põhjapoolus. Selle reegli abil teeme kindlaks, et kumbagis tekkis kaks vastupidi sihitud magneetvälja. Isenimelised magneetid hävitavad üksteist, niisama ka magneetväljad, kui nad võrdsed on.

Võrdsed isenimelised magneetväljad induktsoon poolides saame:

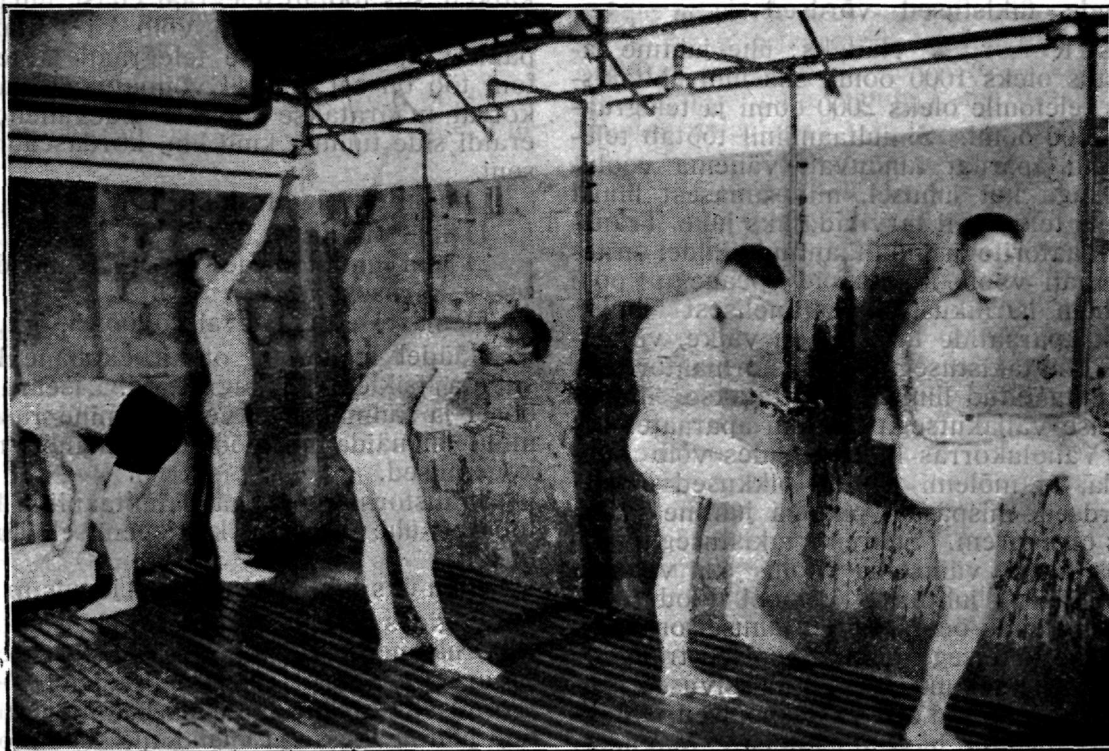
1) Kui poolide mässivuste keerdude arv on mõlemil pool punkt a ja b võrdsed.

2) Kui mässivustes voolab ühetugevune vool, mille saame siis, kui juhtme L_1 ja L_2 takistused võrdsed on.

Kui need tingimused täidetud, siis tsirkuleerib juhtmeis mõlemil pool punkti a ja b võrdne vool. Nii saame mõlemis poolis kaks vastupidi sihitud võrdset magneetvälja, mis üksteist täielikult hävitavad. Poolide ümber ei teki käesoleval juhul mingisugust magneetvälja, mis väljapoole mõju avaldaks. Ühesõnaga — voolu mõju oleks poolidele null. Kui nüüd induktsoon pooli asemel võtame transformaatore sekundäär mässivuse ja telegraafi aparadi voolu sellest läbi laseme, ei mõju telegraafi vool transformaatore primäär mässivusele. Seda põhimõtet kasutatakse kahejuhtmeliste liinide simultaanimisel telegraafi transformaatoriga. (Joonis nr. 3.)

Telegraafi transformaatore koosneb kahest mässivusest: primäär ja sekundäär. Primäär mässivuse keerdude arv on poole väiksem sekundäär mässivuse keerdude arvust. Tartu telefonivabriku transformaatritel on primäär mässivuse oomiline takistus 150 ja sekundäär mässivusel 300 oomi. Kõigil transformaatritel pole takistus täpsalt võrdne. Iseäranis pole sekundäär mässivuse keskkohal F täpsast elektri-

Pilte sidepataljonist.

Tushi ruum.

lisest keskpunktist välja toodud. Selle tõtu telegraafi voolu mõjul sekundäär pooli mässivustes tekitatud magnetväljad pole võrdsed ja osa telegraafi voolu indutseeritakse primäär mässivusse, mis segavalt mõjub telefoni tööle. Transformaator lülitakse tööle. (Joonis nr. 3 järele.) Kontakt F ühendatakse telegraafi aparaadiga. Kontakt F poolsed klemmid L_1 ja L_2 ühendatakse liiniga ja järgmised L_1 ja L_2 telefoni aparaadiga. Skemaatilisel on näidatud transformaatoritega simultaaniline joonisel nr. 4.

I jaamas telefoni aparaadis tekitatud kõnevool kantakse (indutseeritakse) transformaatori primäär mässivusest sekundääri. Pinge saame sekundääris poole kõrgema kui primääris. Kõrgus oleneb primäär ja sekundäär mässivuste keerdude arvu vahekorras. Mida suurem vahetord, seda kõrgem pinge. Kõrgema ping juures on juhtmeis voolu kadu väiksem. Sekundäärist pääseb vool juhtmeisse L_1 ja L_2 , läbib teise jaama transformaatori sekundääri, kust kantakse üle selle primäär mässivuse ja läbib telefoni aparaadi vastavalt esimeses jaamas tekitatud voolule. See on telefoni

vooluring. Ta seisab koos kolmest eraldi vooluringist, mis üksteisega transformaalselt seotud. Siin tsirkuleerib vahelduv vool mikro-ampeerides (1 mikro-ampeer = $\frac{1}{1.000.000}$ ampeeri).

Telegraafi vooluring algab: I-se jaama telegraafi aparaat, transformaatori sekundäär mässivuse keskpunktis F hargneb kaheks osaks, läbib ühekorraga mõlemad juhtmed, II-se jaama transformaatori sekundäär mässivuse, viimase keskpunktis F ühineb üheks vooluks, ning läbib telegraafi aparaadi pääseb maasse, kust voolab tagasi I-sse jaama, tekitades telegraafi vooluringi.

Käesoleval juhul töötab telefon kahel juhtmel. Telegraafi töö summeeruvad juhtmed. Telegraafi juhet võime vaadelda kui kahte kõrvuti veetud juhet, milliseid kasutatakse ühe juhtmena. Paralleelsete takistuste seaduse järele on liini üldtakistus poole väiksem üksiku juhtme takistusest.

$$\frac{1}{R} = \frac{1}{r_1} + \frac{1}{r_2};$$

R — liini üldtakistus; r_1 — liini ühe juhtme takistus; r_2 — liini teise juhtme takistus.

Kui liini pikkused võrduvad, siis on ka nende takistused võrdsed ja $\frac{1}{R} = \frac{2}{r}$; kust $R = r : 2$. Näiteks: ühe juhtme takistus oleks 1000 oomi, siis liini üldtakistus telefonile oleks 2000 oomi ja telegraafi 500 oomi. Simultaanliinil töötab telegraafi aparaat tunduvalt vähema vooluallikaga kui juhusel, mil samasest liinist oleks telegraafi tarvitada üks juhe. Transformaatoritega simultaanitud liinidel on telegraafi voolu kokkuhoid peaaegu pool vähem harilikust ühejuhtmelisest liinist, sest aparaatide takistus on väike, võrreldes liini takistusega. Transformaatoritega simultaanitud liinidel tarvitatakse induktorilise väljakutsega telefoni aparaate.

Väliolukorras liine vedades võib juhtuda, et mõlemi juhtme pikkused ei saa võrdsed, mispärast pikema juhtme takistus on suurem. Suurema takistusega juhtmes saame väiksema voolu kui vähema takistusega juhtmes. Eelpool toodud jälgides võime öelda, et sel juhusel on väiksema takistusega juhtme poolsed transformaatorite sekundäärpooli määsivused rohkem koormatud kui vastaspoole. Magneetväljad ei hävita üksteist. Magneetväljade vahe mõjub primäär määsivustele, vastavalt telegraafi voolu tõugetele, ning kostab telefonisse segavalt. Seda võib kõrvaldada, kui mõlemi juhtmesse lüüda muudetavad kunstlikud takistused (ehk nende puudumisel 400—500-oomilised reostaadid), millede abil võrdsustame mõlemi juhtme takistuse. Väliolukorras, lühikeste liinide tarvitamisel, mil kiirelt jaama asukohti muudetakse, on sarnane võrdsustamine aegaviitev töö. Pikematel liinidel 30—40 km osutub liinide võrdsustamine möödapääsematuks. Niisama ka transformaatorite tarvitamisel, millede sekundäärpooli määsivuste keerdude arv pole võrdne. Siis tuleb voolu tugevus mõlemil pool punkte F ja F reostaatide abil võrdsustada. Veel võib esile kutsuda ilmastiku muutus juhtmes segava voolu. Üldiselt, kui eelpooltoodud nähtused ellu tulevad vähemas ulatuses, ei mõju segavalt telefoni ja telegraafi üheaegsele tööle. Telefonis on kuulda ainult nõrk telegraafi nagin. Mõnikord tasakaalustavad üksteist mitmesugused deffektid, mis üksikül ilnumisel segaksid telefoni tööd, ja simultaanliinil töötab laitmatult.

Transformaatoritega simultaan liinide paremus peaaesjalikult on pidev side. Praktika näitab, et kahejuhtmeliste liinide juures harva tuleb ette üheaegne mõlema

juhtme katkemine. Kui juhtumisi üks juhe katkeb, siis töötab telegraaf edasi, ilma et side katkeks. Telefoni võib ka töötama panna; kuid üheaegne telegraafi ja telefoni töö on sel juhusel võimatu. Sarnasel korral määratakse mõlemi sidevahendile eraldi side tunnid, kuni liini kordaseadmisseni.

Liini kordaseadmise kiirus oleneb:

- 1) liini pikkusest,
- 2) liini montööride liikumisvahendite kiirusest ja
- 3) ajast — kas päeval või öösel.

Häadel teedel on otstarbekohane kasutada tsikleid ja jalgrattaid. Iseäranis öösel ja külmaga on vea leidmine raske, mida on näidanud möödunud manöövrite kogemused.

Transformaatoritega simultaanitud liin töötab ühe juhtme katkenemisel järgmiselt:

Olgu üks juhe katkenud — joonis nr. 5.

Jälgides skeemi (ilma kondensaatoriteta) näeme, et telefon ei tööta, kuid telegraaf töötab edasi. Telefoni paneme tööle järgmiselt: otsime mõlemis jaamas katkenud juhtme ülesse ja ühendame selle mõlemis jaamas kondensaatorite kaudu maaga. Kondensaatoreid on tarvis omas jaamas telegraafi voolu maast blokeerimiseks, vastasel korral saaksime jaamas telegraafi voolu lühühenduse ja telegraaf ei tööta. Niisugusel juhusel kandub telegraafi voolu telefoni voolu ringi, ning üheaegne töö on võimatu. Juht, kes on tuttav sideasjandusega tehnilisest küljest, ei nõuagi sarnasel korral sideülemalt mõlemi sidevahendi üheaegset tööd.

Ühel välisõidul Võru-Vastseliina liinil, mille pikkus umbes 30—35 km, tuli ette kaks korda ühe juhtme katkemine. Ükskord lõigati lihtsalt läbi, teinekord lõikasid laadalisid tüki kaablit liinist välja ja viisid kaasa. Telefon ei töötanud, kuid telegraaf töötas edasi. Vahetu läbirääkimiste tarvidusel seati ka telefon tööle. Mõlemi aparaadile määrati eraldi sidetunnid. Terve manöövri vältel polnud momenti, mil poleks sidet olnud, ja seda võimaldas ainult simultaan liin. Suurem osa juhte on kiindunud telefonisse ja ütlevad, kui telefon rikkis, siis sidet ei ole. Raske öelda, kumb staapide vahelises töös tähtsam, kas telegraaf või telefon, sest mõlemad aparaadid on tööga alati koormatud. Telefon on lühikestel kaugustel esikohal väliolukorras. Pikematel kaugustel ta telegraafiga võistelda ei saa, kui

tarvitusele võetakse kiir-telegraafi aparaadid. Telegraafi puuduseks on, et juhtidele ei võimalda vahetut kõnelemist ja tarvitab hästi väljaõpetatud personaale ja keerulisi aparaate.

Belpool toodud jälgides võib öelda, et simultaan liinidel on veel mõningaid puudusi:

1) Peaaegu alaline nõrk telegraafi töö läbikostvus telefonis. Nõrga läbikostvuse põhjuseks oleks simultaanmismise vahendite konstruktsioonilised vead. Nimetatud vigu teoreetiliselt olemas ei ole, kuid praktiliselt siiski on. Need vead kõiguvad õige väikestes piirides. Kui telefon töötab hästi, siis telegraafi töö läbikostvust ei saa segavaks lugeda.

Liinis ettetulevate deffektide mõjul muutub segavus mõnikord nii suureks, et üheaegne telegraafi ja telefoni tarvitamine osutub võimatuks. Põhjused oleks:

- 2) Juhtmestiku rikked ja
- 3) ilmastiku mõju juhtmetele.

Need rikked on juhuslikku laadi, mis on parandatavad ja seega mööduvad nähtused. Praegusel ajajärgul on traat-sideasjandus hoopis kõrvale jäetud. Tähele-

panu pööratakse raadiole. Kuid omas praeguses arenemisjärgus ei saa väliolukorras raadio olla pidevaks sidevahendiks. Jäeb järele ikkagi telegraaf ja telefon, mispärast on tarvis rohkem tähelepanu neile pöörata. Tuleks parandada nende konstruktsioone, muutes neid:

- 1) väiksemaks, käepärasemaks ja
- 2) vastupidavamaks.

Niisama tuleks tähelepanu pöörata simultaan liinidele. Liini tehnikas on kindlasti simultaan liinidel suur tulevik. Siin on teoreetiliselt võimalus juhtmestiku kasulikkude tegevust mitmekordseks tõsta. Praktiliselt on tarvis leida abinõusid selle läbiviimiseks, s. o. muuta läbikostvuse koeffitsient võimalikult väikeseks. Olemasolevate telefoni liinide simultaanmismise või simultaan liinide ehitamisega on täidetud osalt side-eeskirja II. osa § 11 teise lõike nõuded. Seal on öeldud, et juht ei tohi kunagi leppida üheainsa sidevahendi tarvitamisega kahe punkti vahel, vaid peab looma sidet teiste sidevahenditega kahe- või mitmekordseks. Juht peab harjuma mõttega: side ei saa olla iialgi üleliiga hea.

Vastused küsimustele.

1. Küsimus: a) Kas Narva-Jõesuu alevivalitsus on õigustatud nõudma suvitismaksu arstlike komisjoni poolt kaitseväge sanatooriumi ravitsusele saadetud ohvitseridelt; b) kui siiski mitteseaduslik suvitismaks sisse nõutakse, siis kuhu ja mis tähtajal tuleb esineda kaebusega?

Vastus: a) Narva-Jõesuu alevivolikogu poolt vastuvõetud maksumäärade p. 15 järele („R. T.“ 17 — 1928. a.) võetakse kõigilt suvitajatelt, kes üle ühe kuu suvituskohas viibivad, suvitismaksu 3 kr., ja neilt, kes 7 päevast kuni ühe kuuni suvituskohas viibivad 1 kr. 50 s. Suvitismaksust on vabastatud linnamaksu sead. prg. 106 ettenähtud isikud, muuseas ametiasjas suvitiskohta sissesõitnud isikud. Sanatooriumi ravitsusele saadetud ohvitser ei käi ühegi linnamaksu sead. prg. 106 ettenähtud erandi alla, ega või neid lugeda ametsõidul viibijateks. Sellepärast tuleb alevivalitsuse nõudmist seadusepäraseks lugeda; b) alevivalitsuse maksumääramise peale võib kaebust tõsta rahukohtuniku juures ühe kuu jooksul peale seda, kui maksu määramine maksukohuslasele tea-

tavaks tehti, näit. maksulehe kätteandmisega. (Administr. kohtukord §§ 4 ja 8 — „R. T.“ 10 — 1919. a.)

2. Küsimus: Kas „Sõduris“ nr. 45/46 k. a. vastuses küsimusele nr. 16 all antud seletus Sõjakooli kadeti vanuse kohta käib ka nende kadettide kohta, kes ohvitseride ettevalmistamise seadluses („R. T.“ 52 — 1928. a.) ettenähtud alustel Sõjakooli kadettiks saanud?

Vastus: Nimetatud seletus käib ainult kadettide kohta, kes enne ohv. ettevalmistamise seadluse maksimahakkamist Sõjakooli astunud ja kes ei ole allohvitserideks ülendatud. Allohvitserideks ülendatud kadettide kohta Sisemäärustiku prg. 73 reeglit selle üle, et nende vanus vastab kaprali vanusele, kohaldada ei saa.

3. Küsimus: Kaitseväge distsiplinaarkaristuste seadluse prg. 47 põhjal distsiplinaarkaristus loetakse unustatuks ja kustutatakse kiidu-karistuse raamatust, kui kaitsevaelane tegevas teenistuses 5 aasta jooksul peale karistuse ärakandmist arestiga või raskemalt karistatud ei ole. Kas siia kuulub ka kodu- ja kasarmarest?

Ilmus trükist kaitseväge VI osakonna
väljaandel

Rehalise kasvatuse eeskiri I osa

Võimlemine kergejõustik mängud

Hind 1 kr. 10 s.

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10.

Vastus: Nii kodu- kui ka kasarm-arest loetakse arestiks ja need karistused katkestavad distsiplinaarkaristuse seadluse prg. 47 ettenähtud viieaastast tähtaega.

4. Küsimus: Kas ajateenijal-sõduril on tarvilik abiellumiseks ülemuse nõusolek?

Vastus eitav. Ei kaitseväeteenistuse seadus ega abielu-seadus („R. T.“ 138—1922. a.) ei näe ette sarnast kitsendust ajateenijate kaitseväelaste abiellumise puhul.

5. Küsimus: Kas abielus olev ajateenija-kaitseväelane on õigustatud saama perekonna abiraha ja kui suurel määral?

Vastus: Perekonna abiraha seaduse põhjal („R. T.“ 1/2—1923. a. ja 53—1927. a.) makstakse alalise kaitseväge

kuuluvatele kaitseväelastele (ka ajateenijatele), kes saavad mitte üle 140 kr. kuus palka, nende ülalpidamisel olevate seaduslikkude, adopteeritud, legitimeeritud ja abikaasa eelmisest abielust sündinud laste pealt toetusraha. Toetusraha makstakse iga lapse pealt kuus: a) 8 krooni neile, kelle teenistuskohd on Tallinnas, Nõmmel, Narvas, Narva-Jõesuus, Vasknarvas, Tartus, Valgas, Petseri linnas ja maakonnas ja Naroovatagustes valdades; b) 6 krooni neile, kelle teenistuskohd on teistes linnades ja alevites peale eelpoolnimetute ja c) 4 kr. neile, kelle teenistuskohd on mujal peale p. p. a ja b nimetatud kohtade.

6. Küsimus: Kas olen õigustatud saama Läti Vabariigi 10. aastapäeva mälestusmedali, kui teenisin „Pohjan Poikan“ rügemendis ja võtsin osa vabaduse võitlustest praeguse Läti Vabariigi territooriumil. Praegu teenin veltveebina Eesti alalises kaitseväes?

Vastus: Läti Valitsus, soovides meeleuletada Läti Vabadussõjast osavõtnute tegusid, on Läti iseseisvuse 10. aastapäeva puhul asutanud mälestusmedali, mida teatud arv on määratud annetamiseks ka Läti vabastamisest osavõtnud Eesti sõjaväelastele. Vabariigi Valitsuse otsusega on lubatud kaitseväelastele vastu võtta ja kanda Läti Valitsuse poolt annetatud mälestusmedaleid. Sellepärast tuleb arvata, et ka Teil kui Eesti kaitseväelasel on õigus mälestusmedalit saada.

—a—

Sõjaväelisi teateid.

Lihakonservid suurtes karpides.

Selle pealkirja all ilmus „Sõduris“ nr. 19/20 s. a. sõjaväelisi teateid N.-Vennest. Kirjutise lõpuosas mainisin, et SSSR'i punaväe varustusvalitsus andis Kurgani konservivabrikule uue proovitellimise 5- ja 10-kilogrammiste karpide peale, kuid katsete tulemused ei ole veel teada.

Vahepeal on asi selgunud. Seepärast mõni sõna nende katsete tulemustest.

Proovitellimise vabrik täitis 1928. a. jooksul. Selle eesmärgiks oli:

- konstrueerida 5- ja 10-kilogrammised karpid lihakonservide jaoks;
- määrata kindlaks lihakonservide retseptuur, aluseks võttes üheratsioonilistes karpides valmistatud konservide retseptuuri;
- kõrvaldada õhk täidisega täidetud

karpidest, et vähendada viimaste deformeerimisi konservide steriliseerimisel;

- määrata kindlaks steriliseerimise temperatuur ja vältus, mis on tähtsamaid tegureid konservide valmistamise protsessis;

- määrata kindlaks steriliseeritud konservide termostaadis hoidmise aeg.

5- ja 10-kilogrammiste proovikarpide jaoks võeti plekk, millist harilikult tarvatakse üheratsiooniliste karpide valmistamiseks (v. „Sõdur“ nr. 19/20 s. a.). See plekk oli õhuke. Konservide steriliseerimisel karpid kas deformeerusid või lõhkesid jootmiskohtades. Viimane nähtus leidis aset eriti 10-kilogrammiste karpide juures. Autoklaabi pandi 10 karpi. Ühek-

Õhukindel ja nägus on

AIVAZ & Ko.

ahju uks

sa karpi lõhkesid. Ainult üks karp jäi terveks.

Valmistati uued proovikarbid tugevama plekist. Deformeerunud karpide protsent vähenes. Lõhkemisi ette ei tulnud.

Katsed näitasid, et suurte (2-kilogrammilt alates) karpide valmistamiseks tuleb võtta vähemalt 0,32—0,37 mm paksume plekk.

Karpide mõõdud:

5-kilogrammiline karp: kõrgus — 240 mm ja läbimõõt — 164 mm;

— 10-kilogrammiline karp: kõrgus — 300 mm ja läbimõõt — 210 mm.

Konservi retseptuur jäeti endiseks, suurendades proportsionaalselt karpide suurusele tooresainete hulka. Ainult maitseaineid võeti veidi vähemas proportsioonis.

Õhukõrvaldamine ebaõnnestus. Õhu kõrvaldamine suurtest konservikarpidest on tarvilik selleks, et ära hoida:

- karpide deformeerimisi konservide steriliseerimisel;
- korrosiooni tekkimist karbi sisepinnal, mis eriti tähtis sõjatagavaras hoitavate konservide suhtes.

Õhk kõrvaldatakse konservikarpidest sellekohaste masinate ja aparaatide abil. Neid Kurgani konservivabrikul ei ole. Seetõttu püüti õhk kõrvaldada primitiivsel viisil, mis rahuldavaid tagajärgi ei annud. Seega oleks ka osaliselt seletatav deformeerunud ja lõhkenud karpide suur protsent.

Erilise hoole ja õrnusega viidi läbi tähtsaim konservivalmistamise protsess — steriliseerimine. Autoklaavid olid isegi varustatud ferntermomeetritega, mis väga tundelikud ja täpsad. Leiti, et kohaseim steriliseerimise temperatuur on 112° C. 5-kilogrammiline karbid peaksid jääma autoklaavi 3 tunniks ja 10-kilogrammiline — 4 tunniks.

Bakterioloogiliste protsesside eduka arenemise kindlustuseks sarnased suured konservikarbid tulevad paigutada termostaati 21 päevaks. Termostaadi temperatuur olgu 37° C. Temperatuuri võnkumised oleksid lubatavad 35—38° C piires. Puudulikult steriliseerunud või halvasti hermeetsusega konservikarbis on bakterite arenemise optimumtemperatuuriks 37° C. Kuid autoklaavist võetud ja termostaati paigutatud karpides tõuseb see harilikult kuni 112—115° C. Karbi suurusest olenedes temperatuur langeb 37° C peale 3—7 päeva pärast. Kui suured karbid enne termostaati paigutamist jahutada kuni 40—38° C, siis konservid võiksid jääda termostaati lühemaks ajaks.

Katsete tulemuste najal SSSR'i konservivabrikud võivad igalpool asuda lihakonservide valmistamisele suurtes karpides.

K—rm.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'infanterie.

Nr. 441, 1. juuni 1929. a.

Kiri Marokkost. Pealetung Rifias 1925. a (leitnant J. Joubert). Autori kirja eesmärgiks, nagu ta ise oma artikli eesõnas tähendab, on Atlase mäestikust langenud major Groizé tegevuse jäädvustamine. (Artiklil on järg.)

„Jalaväe vankrid Alpides“ (major Bethouart). Autor esineb ettepanekuga ka Alpi väeosades osa hipomobiilvoorist asendada autotranspordiga, mille tagajärjel voor Alpi jalaväe rügemendis kujuneks välja järgmises koosseisus:

- 539 kandjad hobu-eeslit,
- 31 kergeveoautot,

- 1 auto järele veetav köök,
- 7 „leivaküpsetajat“,
- 3 mootorratast korviga,
- 1 kergesõiduauto rügemendi ülema jaoks.

Võrdluseks olgu tähendatud, et praegune mäe-tüübilise jalaväe rügemendi voor koosneb:

- 444 kandjast hobu-eeslist,
- 187 vedajast hobu-eeslist,
- 87 kahe hobu-eeslist veetavast vankrist,
- 5 ühe hobu-eeslist veetavast vankrist.

Kandjate hobu-eeslite arv on autorilt soovitatud uues rügemendi voori koosseisus suurem sellepärast, et ta soovib igasse kompaniisse anda 3 hobu-eeslit kergete kuulipildujate ja nende laskemoona kandmiseks.

„Uus jalaväe määrustik. II osa.“ (Major Z.) Autor võtab võrdlevale vaatlusele uue jalaväe määrustiku VII (pataljoni, rügemendi ja

diviisi jalaväe lahing), VIII (lahing eritingimustes: öösil, asulates, metsas, jõgede vallutamisel, mägedes ja stabiliseerunud positsioonil) ja IX (varustamine laskemoonaga) peatükid.

„Oua-Fema. Uurimus senegaallastest-laskuritest.“ (Kolonel Charbonneau.) Autori väidetest selgub, et väikene sündivuse protsent Prantsusmaal sunnib prantslasi tulevikus kasutama suurel arvul eksootilisi väeosi ja nende hulgas peaaesjalikult senegaallastest moodustatuid.

„D'Esternay'st kuni Saint-Gond'i soodeni.“ (Major Koeltz.) Kirjeldatakse Saksa X korpusse taandumist 7. vastu 8. septembrist 1914. a.

Välisriikide sõjakirjanduse ülevaade.

„Jalaväelase varustus.“ Maailmasõda on andnud rea kogemusi kõikidelt aladelt. v. a. jalaväelase varustus, missugune pole jäänud üksnes endiseks, vaid on veel tunduvalt raskemaks muutunud.

Keegi sakslane on selle küsimuse hiljuti üles tõstnud, väites, et mehelt, kellel 25-kilogrammiline koorem kanda, ei saavat nõuda ei kiiret rännakut ega ka üldse vajalikku paenduvust lahingolukorras.

Artikli autor, võttes üksikasjalise vaatluse alla jalaväelase varustuse, leiab, et nii rännakul kui lahingus olevat palit sõdurile üleliigne. Kaitseks külma vastu tuleks sõdurit varustada lähedamate, kergemate ja soojemate alusriietega, kui seda on palit. Kaitseks vihma vastu tuleks sõdurile anda puusadeni ulatav veekindel „tuulejakk“ (windjacke). Sõduri püksid tuleks muuta eestpoolt, allpool puusasid kuni põlvedeni,

samuti veekindlaiks. Samuti peaks iga sõdur olema varustatud telgiriidega ja gaasitorbikuga. Viimase kesta kuju tuleks sarnaselt muuta, et ta kandmine rinnal ei sünnitaks takistusi liikumisel ja relvade käsitamisel. Mis puutub seljakoti kandmisesse, siis tuleks autori arvatel leida abinõusid selle vedamiseks vooris (eriti kui tarvitusel võetakse autotransport).

Sõduri kaitseks kuulide eest soovib autor muuta tugevamaks tema kiivrit ja varustada sõdurit rinnal kantava kerge soomusega.

Ametlik osa.

Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade.

Bibliograafia.

R. Tck.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires. Oktoober 1929. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. Stabiliseerumise periood. (Järg. V. Bullet. Belge des Sciences Milit., september 1929. a. ja „Sõdur“ nr. 41/42 — 1929. a.). Belgia armee tegevuse kirjeldus rindel: Canal Nieuport — Furnes — Steenstraat, 11. III. kuni 5. VI 1916. a.

2. Kolonel Tasnier. Luure (teadetekogumise) taktika (IV). Artiklis käsitletakse järgmisi küsimusi: luureandmete edasiandmine ja nende ekspluateerimine; 2-se büroo ohvitseride tegevus eriti jalaväe diviisid; luuretegevus väeosades; jalaväe rügemendi, kerge osade suurtükiväe ja lennukiväe luureohvit-

A/S J. E. Kuhlmann

Tallinn. Kotsebue 13.

Hõnnetraat 9-82.

Shoti heeringaid.

Soola.

*

Riisi.

Petroleum, nafta, bensiin ja kõik määrdeõlid.

Alati saadaval oma ladudest
suuremal ja väiksemal arvul.

Müük soodsatel tingimustel.

Müük soodsatel tingimustel.

seride ülesanded; rahuaaja väljaõpe luure toimetamiseks.

Neist küsimusist on huvitavam viimane.

Luure taktika — arvab autor — peab ohvitseride ettevalmistamisel esinema õppeainena kõikide sõjakoolide ning täienduskursuste õppekavades. Välisriikide sõjavägede organisatsiooni ja võitlusviiside tundmine on tarvilik; tuleb lõpulikult loobuda kombest taktikaliste ülesannete lahendamisel vastasele külge pookida oma võitlusviise. Kõik nooremleitnandid ja leitnandid, eriti aga need, kes kuuluvad kerge te osade koosseisu (troupe légères) peavad olema väljakoolitatud luureülesannete täitmiseks.

Sõdureid tuleb õpetada vaatlema vastast, kirjeldama seda mida nad nägid ja tähelepanust ülemale ette kandma. Eriti hoolikalt tuleb valida spetsialiste. Vaatlejad peavad olema rahulise iseloomuga, järele mõtlid, kohusetruud, hea silmanägemisega ja oskama hästi orienteeruda maastikul. Nende individuaalne väljaõpe peaks koosnema: füüsilise vastupidavuse ja osavuse arendamisest; tehnilisest väljaõppest orienteerimisest maastikul, topograafias, vaatlusabinõude kasutamises vaatluspunktidest, ja lõpuks erilisest ettevalmistusest vastase tegevusviiside tundmises, vastase olemasolu ja tegevuse üle otsustamises mõnesuguste tundemärkide järgi; neist tuleb arendata suuremal määral kui sõdurite juures oskust täpsalt kirjeldada vaadeldavat ja selgelt ülemale aru anda tähelepanud nähtusist. Väljaõpe töötamiseks üksuse koosseisus teostatakse selleks eriliselt organiseeritaval õppustel ühes sidepersonaliga ja manöövril.

Luurajad on samad vaatlejad kes tegutsevad liikumisel, seepärast nad üldiselt peavad vastama ülaltoodud nõuetele ja nende väljaõpe sünnib samal viisil kui vaatlejate juures.

Moraalne ettevalmistus — lõpetab autor — on siin esimese järgu tähtsusega. Kui meie vastase ilmumisel kartma ei löö ega oma külmaverd ei kaota, siis oleme ka sellel alal saavutanud häid tagajärgi. Luuretaktikal pole eesmärgiks õpetada vastast kartma: ta tahab ainult näidata vastast sarnasena kui ta tegelikult on, et seda kergem oleks tema üle võitu saada.

3. Kolonel Janssens. Üks päev kaitsel. (V. „Bullet. Belge des Sciences Militaires“, august 1929. a. ja „Södur“ nr. 37/38 — 1929. a.). Käsitletakse küsimusi: punane suurtükivägi asub koidikul lahingut ettevalmistama; r. k. tulistamine; lahingepostide telefoniliini mahavõtmine ilma telefoniühenduse katkestamata.

4. Major F. Delvaux. Ühe rahva läbielamused (IV). Artikkel järgneb. (v. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, sept. 1929. ja „Södur“ nr. 41/42 — 1929. a.).

5. Kaptan Philippet. Kuidas kasutada mortiiri 7c6A. (V. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, august 1929. a. ja „Södur“ nr. 37/28 — 1929. a.). Autor, käsitledes küsimust konkreetset, annab rea praktilisi näpunäiteid selle relva kasutamise kohta lahingtegevusel.

6. T. V. Lahingud d'Aubers'i, Festubert'i ja Loos'i juures 1915. a. Briti ametliku ajaloo 4-da raamatu valgustusel. Artikkel järgneb.

7. Ohvitseride nimetused, määratud ja üleviimised tegevvaes.

8. Sõjabibliograafiline ülevaade.

November 1929. a.

1. Belgia armee operatsioonid 1914.—1918. a. sõjas. Stabiliseerumise periood. (Järg. V. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, oktoober 1929. a.). Belgia armee tegevuse kirjeldus rindel Canal Nieuport — Furnes — Steenstraat, 1. I kuni 5. VI 1916. a.

2. Kol. Willemaers. Mõnda suurtükiväelise ettevalmistusest. Käsitledes küsimusi: milline on suurtükiväelise ettevalmistuse eesmärk rünnakul ja kui kaua võiks ta kestuda, tuleb autor otsusele, et selleks peab antama vähemalt 20 min. aega, või 10 min. kui kõik võimalikud ettevalmistustööd on varem tehtud. Mõõdunud sõda on näidanud, et sellest lühemad suurtükiväelised ettevalmistused väga tihti pole saavutanud tagajärgi ja mõnikord koguni lõppenud kurvalt. Kusjuures väeosad on sattunud oma suurtükitele alla, mida aja puudusel polnud võimalik täpsamalt reguleerida. Artiklile on juure lisatud tulekava ühe konkreetse juhuse tarvis. ja skeem.

3. Kolonel Janssens. Üks päev kaitsel. (Järg. V. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“, oktoober 1929. a.). Selgitatakse küsimusi: suurtükiväe patareid tulistatakse gaasimürskudega; punane suurtükivägi tulistab õhuvaatluse abil; punaste tankide rünnaku tagasivõtmine; punane jalavägi liigub rünnakule; k. k. jao tulitegevus; r. k. tulistavad läbi intervallide eelolevate jalaväeosade vahel.

4. Major Delvaux. Ühe rahva läbielamused (V). Artikkel järgneb. (V. „Bullet. Belge des Sciences Militaires“, oktoober 1929. a.).

5. San. major F. De Block. 1-se sanitarlennuasjanduse kongressi õpised. Sellel kongressil, mis töötas maikuu 1929. a. Pariisis 40 riigi esindajate osavõttel, avaldati muu seas huvitavaid mõtteid lennukite kasutamise võimaluste kohta sanitaarteenistusse tulevikusõjas. Sõjategevus Tagajordanimaal, Marokkos ja Siirias näitas, et haavatute, eriti just nende haavatute evakueerimisel, kes kiires korras vajavad opereerimist, lennuk võib suureks abiks olla. San. kolon. Schlickelé — sanitaartaktika professor Pariisi sõjakoolis — arvab, et sanitaarlennukite maandumise kohad võiksid olla korpuse staapide joonel, seega umbes 15 km võitlusjoonest. Niisugusel juhul võiksid raskelt haavatud 6—10 tunni vältusel

Õhukindel ja nägus on

AIVAZ & Ko.

ahju uks

pärast haava saamist operatsiooni alla jõuda haigemajadesse, mis asuvad tavaliselt kuni 200 m rinde seljataga. Lennukite arv, mida tuleks rakendada sanitaarteenistusse, oleneb võimalikkude haavatute hulgast. Diviisis, kes peab intensiivset lahingut, tuleks keskmiselt arvestada 600 haavatuga öö-päeva vältusel, neist umbes 17% raskelt, kus hulgas 4% — ümmarguselt 25 haavatut, kellelede lennukiga evakueerimise võimaluse küsimus võib muutuda elu või surma küsimuseks. Arvestades ülaltoodud kaugustega rindelt seljatagusesse haigemajadesse, võiks öelda, et üks lennuk, keskmise kiirusega 175 km tunnis vajaks üheks reisiks umbes 4 tundi. Päevas võiks sarnaseid reise olla 2—3 ja kui öö abiks võtta — siis 3—4. Sealjuures üks lendur tavaliselt ei jaksa sooritada rohkem kui 3 reisi. Kui nüüd lõpuks võtta arvesse, et lennukid mahutavad olenevalt nende suurusest 2—4—15 haavatut — siis selgub umbkaudne haavatute evakueerimiseks tarvisminev lennukite arv ühes diviisis. See võrduks 2—3 suure mahutusega aparadile, mis jatkaks juba kõikide raskemate haavatute evakueerimiseks.

6. F. N. Lahingud d'Aubers'i, Festuberti ja Loos'i juures 1915. a. Briti ametliku ajaloo 4-da raamatu valgustusel. Kirjeldatakse inglaste lahinguid sakslastega d'Aubers'i juures 9. mail, Festuberti juures 15.—27. mail ja Loos'i juures 21. sept. kuni 8. okt., mis töid kaasa suuri kaotusi, tekitasid ärevat meeleolu Inglismaal ning lõppesid marssal French'i ärakutsumisega Inglise vägede ülemjuhataja kohalt Prantsusmaal 15. dets. 1915. a.

7. Ohvitseride nimetused, määramised ja üleviimised tegevvaes.

8. Sõjabibliograafiline ülevaade.

V. K.—ts.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt nr. 16 — 25. okt. 1929.

Kas süsteemide ühtlus või mitmekesisus välisuurtükiväes. Artikkel põhjendab teosel „Artillerie im Feldkriege“. Kriegsgeschichtliche Beispiele. Generalm. Fr. Feeser, C. S. Mittler und Sohn, Berlin 1930. (Suurtükivägi välisõja oludes. Sõjaajaloo näiteid. Riigikaitse ministeeriumi ülesandel ümbertöötanud kindral F. Feeser.). Autor võrreldes mitmesuguste välisuurtükiväe süsteemide omadusi, hüvesid ja pahesid, leiab, et meie aja lahing nõuab mitmekesisid süsteemides. Püüd ühtlustamisele süsteemides püsivad vaid rahuaja kabinetitöö väga põhjendatud alustel... Artikkel lõpeb „Mil. Wochenbl.“ nr. 17—1929.

Kas laskurkompanii peab olema tugev või nõrk? Kauem kestnud vaidlus jalaväe komp. organisatsiooni üle.

Ohukaitsese probleeme prantslaste valgustusel.

41. reservkorpus Przemysl'i all 1915. Sõjaajalooline näide ebaõnnestunud operatsioonist kindluse vabastamisel.

Keeleõppe küsimusi. Reichsheeri elust.

Militär-Wochenblatt nr. 17 — 4. nov. 1929.

Punane Armeed.

Punaarmee sõjapolitiline ja organisatsiooniline ülevaade praeguse sõjalise konflikti pu-

hul SSSR ja Hiina vahel. Artikkel lõpeb „Mil. Wochenbl.“ nr. 18 s. a.

Briti riigimuresid.

Egüptuse ja Palestiina küsimusi. Mac Donald'i valitsuse suhtumisest Saksa heakstege-mise maksudesse.

Õhusõidu arengu ülevaade.

Ujumise õpetus uppujate abistamiseks sõjaväe ujumisõppe raamides.

V. Foerster: Kindral v. Kuhl'i teos Maailmasõja üle. Soovitatakse kui parimat teost. (v. Kuhl: Der Weltkrieg 1914/18. Verlag Tradition, Berlin; või — Verlag C. A. Weller, Berlin SW 68, Lindenstr. 71/72.)

Austria sõjanduse ajakirja „Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen“ 60. aastapäeva puhul.

Militär-Wochenblatt nr. 18 — 11. nov. 1929.

Peale eelmistes numbrites nimetatud artiklite: Gaas suurtüki mürskudes. Kergemetall*) sõja tarveteks. Poetidel harjumuseks saanud sõja sümboliseerimine vere ja rauaga võivad tulevikus muutuda arusaamatuseks, sest kergemetall tulevikus võivad liig suure ulatuses tungida sõjandusse. Praegu on ta tarvitusel peamiselt lennuasjanduses, kuid oleval võimalik suurtükide valmistamine kergemetallist.

Õhusõidu edusammudest.

Pedersen — automaatpüss. Selle relva tehnilisi ja taktikalisi omadusi.

Soome sõjaväe talvisest väljajõppest.

Hobueeslid Maailmasõjas.

Reichsheeri elust. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. Mitmesugust. K.

AUSTRIA.

Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen. November-detsembri number 1929. a.

Austria liiduväe häälekandja.

Käesolev number on 60. sünniaasta juubelinumber. Ka muidu on „Mil. u. techn. Mitteil.“ numbrid alati rikkalikud ja mitmekesised si-sult, kuid kõneall olev number on selle poolest eriti silmapaistev. Saksa sõjaajakirjanduses on „Mil. u. techn. Mitteil.“ pühendatud 60. sünnipäevaks artikleid.

Juubelinumber sisaldab kokkuvõttes:

Kaitseministri Carl Vaugoin tervitus.

Kol. Schubert (toimetaja): „60 aastat „Mitteilungen“.“**)

Kindral Kerchnave: Austria ametlik Maailmasõja ajalugu.

Dr. phil. Leppa: Sõjaväe ajast. Artikkel toob kokkuvõtte ja arvustavaid märkmeid N.-Vene sõjakirjaniku Saposhnikovi 3-kõitelise teose „Mosg armij“ kohta, milles S. omi mõtteid kindralstaabi kohta rajab Austria-Ungari kindralstaabi ja selle juhi feldmarssal Conrad'i tegevusele enne sõda ja Maailmasõjas (Conrad'i memuaaride „Aus meiner Dienstzeit 1906—1918“ põhjal).

Liitlaste väejuhte Maailmasõjas. Iseloomustatakse suurvürst Nikolai Nikolajevitshi, Cadorna't ja Foch'i.

*) Allumiiniumi segud K.

***) Mitteilungen — teateid, mõttevahetusi.

Major Mayer: Soomusrongid Buurisõjas 1899/1902.

Kindral Büttner: Raskete kuulipildujate kasutamisest ja jalaväe pealetungi vaimust.

Liiduväe kapten Sauer: Mida taotleb vabatahtlik spordiharrastus liiduväes.

Major ja dr. techn. Heigl: Suurtükkide materjaalosa areng aastast 1914 alates.

Sõjatehnika ülevaade. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. —e.

SOOME.

Sana ja Miekka. (Sõna ja Mõök). 1929. a. Nr. 20. Sisustik: Sõjavastane tegevus ja kommunistid, Valkoinen mies. Sidetuvid, everstil. (kol.-ltn.) Ekberg. Tähelepanekuid meie ajalehtedest. —s. Noor allohvitser kasvatajana. Kapt. Kaarlo Mäkelä.

Sõjavastane võitlus — ja kommunistid. Autor esitab mõningaid väljavõtteid kommunistlikust ajakirjandusest, selgitades kommunistide „sõjavastase“ tegevuse ja „rahu-aate“ eest võitlemise sihti. Vastukaaluks kommunistlikule propagandale soovib korraldada poliitilist haridustööd Saksa Heimatdienst'i eeskujul.

Sidetuvid. (Nr. 18 järg). Tuvide harjutuslennud ja õpetus. (Kirjutise lõpp).

Tähelepanekuid ajalehtedest. — Artiklis tuuakse mitmeid näiteid ajalehtedest, millest võib näha ajakirjanduse mitte õiget suhtumist niisugustesse küsimustesse, nagu on: rahva kohustus isamaa vastu, kaitse organisatsioon ja selle töö.

Noor allohvitser kasvatajana. Ole eeskujuks oma alamatele! — Juhtnõore noorele allohvitserile.

Hakkapeliitta. 1929. Nr. 43. (Soome Kaitseliidu häälekandja).

Sellest ajakirjast võiksid huvitada „Sõdur“i lugejaskonda ehk järgmised artiklid: Sõjagaas Maailmasõjas. Miks soomlased ei vallutanud Peterburi?

Sõjagaas Maailmasõjas. Mida arvud sellest kõnelevad? Statistilisi andmeid. Mürkgaasi tarvitamisest ja mürgitusjuhuseist Maailmasõjas.

Miks soomlased ei vallutanud Peterburi? — „Sõduris“ ilmunud Ed. Laaman'i kirjutise põhijooni.

Hakkapeliitta. 1929. Nr. 44. — Siit võiks nimetada artikleid: Ilmari Virkkala. Idameri — Soome ja Skandinaavia saatuse määrana. — Kui Maailmasõja lahendus rippus juuksekarva otsas. — A.; Eesti Kaitseliidu sügismanöövrid.

Ilmari Virkkala artikkel käsitleb Idamere küsimust enne Maailmasõda, Maailmasõja ajal ja pärast seda. Aluseks on võetud rootsi laevastikuliidu väljaandes „Var Flotta“ ilmunud kirjutis, (milles paljastatakse venelaste pealetungimiskavatsusi Rootsi laevastikule Maailmasõja esimestel kuudel), samuti 1927. a. Moskvas ilmunud V. E. Jegorevi raamatu „Baltijskoje more“ osa „Morskije puti i morskije basi.“

Kui Maailmasõja lahendus rippus juuksekarva otsas. — Ülevaade Maailmasõja sündmusist 1917. aastal Saksa-Prantsuse väeliini.

Eesti Kaitseliidu sügismanöövrid. — Manöövritest osavõtnud soome külalise muljeid. (Piltidega).

Hakkapeliitta. 1929. Nr. 45.

Napoleoni loodud muinasjutt. — Tuntud inglise ajalooürija Philip Guedalla huvitav kirjutis maapakku aetud Napoleoni suurest võidust, mida ta ei saavutanud mitte sõja tallermail, vaid poliitilise usutunnistuse kokkuseadjana kirjamehena.

Kuidas kasvatatakse sünnipäraseid kommuniste? Nõukogude-Vene punane laste organisatsioon. — Eesti „Kaitse Kodu“ ilmunud Eevalt Viskel'i kirjutis. (Piltidega).

N.-VENE.

Vojennõi Vestnik nr. 40 — 26. okt. 1929.

Osepjan: Punaväe poliitiliste juhtide ringkondliste nõupidamiste puhul. Nõupidamised olevat kutsutud kokku ajal, mil SSSR ähvardavat sõjaohu, mil sise-maal käimas suured sotsiaalsed ümberkorraldamised. Punaväe poliitilistel juhtidel olevat niisuguses olukorras eriti suured ülesanded. Senise tööga ei võivat olla täiesti rahul. Tehtavat tööd rohkem vormi kui sisu pärast. Töös olevat palju trafaretlikust shablooni, mis ei panevat punaväelasi kaasa elama neile politrukilt esitatud ideedele, vaid — kui igasugune vähehuvitav jutlustamine — ainult haigutama...

Nesterovski: Sõjaväe väljaõppe ratsionaliseerimisest. Tehtavat palju tööd ja väsitavat juhtkonda rohkem kui seda töö tõelikule edule oleks tarvis, kuid rahuldavaid tagajärgi seni ei olevat saavutatud. Ja seda kõik sellepärast, et töö kavades, vastavate õppeainete äraõppimiseks, ei antavat tarvilikku aega; juhtkonda väsitavat liiga pika tööpäevaga, riisudes seega temalt pikapeale tööhoo ja tööõhmu.

N. Troshihin: Kasutagem õpistena möödunud talve õppuste tulemusi. Esikohal tulevat jätkata tööd suuskadel, sest Põhja-Vene oludes olevat suusk parimaid jalaväe edasiliikumise vahendeid.

Remnev: Suurtükkide edasitoimetamisest jalastel. Suurtüki-saani kirjeldus sõnas ja joonises.

A. Vichterev ja Borisov: Rügemendi kaitse õhuvaenlase eest rännakul talvel. Moondamine on talvel raskendatud: rügemendi rännak-kolonn on seotud rohkem teedega kui suvel. Tuleb korraldada tugev rännaku kaitse. Ametlikult soovitatakse rännak-kaitseks: 1) seniitkuulipildujate kompaniil liikuda edasi hüpetena, 2) jaotada seniitklp. kompanii rühmadena rügemendi rännakkolonnis jne. Raske on korraldada õhuvaatlust, sest 12 kuni 15 kilom. teeb lennuk 4—6 min. ja 6—10 kilom. 2—4 minuti jooksul. Ainult 6—10 kilom. kauguselt selge ilmaga hakkab lennuk paistma. Lennumürin on kuulda juba 12—15 km pealt. Seega tuleb rajada vaatlus kuulmisele ja nii kiirelt teotsevale rännaksidele, mis võimaldab seniitkuulipildujatel 4—6 min. jooksul olla valmis tule avamiseks rügemendi rännakkolonni kaitseks.

E. Gr.: Telegraafi-telefoni juhtmete kohalepaigutamise talvel. Soovitatakse liini tõmbajatel liikuda suuskadel,

kasutada puid ja teisi kohalikke esemeid juhtmete ülalhooldmiseks; tarvitada kohalikkude esemete puudumisel keppe, milliseid tuleb püstitada trambitud lumme 8—10 cm sügavusse; kepi ümbrus üle valada veega. Normaalselt kulub 3 tundi 10—12 km liini tõmbamiseks.

Agejev: Missugune peab olema õppegranaat „granaat mudel 1914“ kasutamise õpetamisel.

N. Volodin: Teede ehitamise õpetamine eri VUZ'ides. Politruki osas on antud rida retsepte selleks, kuidas võiks võita kuulajaskonna tähelepanu. Soovitatakse tekitada sotsiaalselt võistlust (sotsialistitsheskoje sorevnovanie) kõiges töös, ka arusaamisest politrukidest... Tulevat kõikjal alla kriipsutada edu, mis saavutatud „pjatiletka“ teostamisega. Kui keegi ei peaks tahtma uskuda edusse, siis seda tulevat karistada.

M. R.: Õppetööst Poola armees. Artikkel lõpeb V. V. nr. 41 s. a. Autor leiab, et Poola armees on eriti hästi korraldatud kaadri väljaõpe. Puudusena märgib suviste laagrite ja laagriplatside vähest arvu. K.

Vojennõi Vestnik nr. 41 — 2. nov. 1929.

Artiklis: Oktoobri - revolutsiooni uute võitude puhul — on toodud hulka arve, mis pidavat tõendama Vene majanduselu suurt edu mõõdunud aastatel. Asjad oleks olnud veelgi paremad, kui poleks parteis seda neetud parempoolsust...

B. Verhovski: Kas on seniitkuulipilduja tuli ohtlik oma vägedele? Seda küsimust ei olevat seni sõjaajakirjanduses küllaldaselt arutatud. Kuuli lõpukiirus väheneb laskenurga suurenedes. Laskmisel 90° all langeb kuul maa peale kiirusega 70 m/sek. Lastakse harilikult 12—85° laskenurga all. Nendes piirides tulevatki uurida kuuli lõpukiirust langemisel selleks, et teha kindlaks, kuivõrt langevad kuulid oleks ohtlikud oma vägedele. Moraalsest seisukohast olevat ohtlik, kui omad kuulid või killud tabavad, ka kõige vähemaid vigastusi sünnitades, omi mehi. Vastase nõrga jõuga kuulid ja killud — just ümberpöörduvad — tõstvat meeoleolu. Autor graafiliselt ja arvutlemistega näitab, et s. k. ei ole üldiselt ohtlik oma vägedele, kuid on ka olukordi, kus seniitkuulipilduja tuli võib olla väga ohtlik oma vägedele, ja nimelt siis, kui lastakse vähema kui 35°-lise nurga all pikeerivat lennukit ja kus suure lõppkiirusega kuulid võivad langeda maa peale väga tihedalt. Mõned seda küsimust käsitavad teosed soovitavad määrata seniitkuulipildujale „keelu-lõike“, s. o. suundasid, millistes ei tohi tulistada, et ära hoida kuulide langust oma vägede peale. B. Verhovski leiab „keelu-lõikude“ määramise mitte otstarbekohaseks, sest sarnaste piiride kindlaks tegemine muutlikus olukorras oleks võimata.

Tihmenev: „Sm. Verhovski artikli puhul“ märgib oma artikli alguses, et oma vägede peale langevad seniitkuulipildujast lastud kuulid olevat siiski vähem ohtlikud kui vaenlase lennuk ja seepärast vaevalt sõjaolukorras pöördavat niisugustele üldse tähelepanu. Suurte laskenurkade all välja lastud kuulid lendavad alla uperpallitades; katsed olevat näidanud, et nad tungivad õhukese jääkorraga kaetud lumme 8—10 cm; üksikud kuulid, millistel langemisel terav ots ees, tungivad palju sügavamasse.

B. Verhovski artiklist väärivat suuremat tähelepanu osa, mis käsitab seniitkuulipildujast lennuki peale välja lastud kuulide maa peale langemise tihedust. See arvetlus näitavat, et normaal kõrgustel (700—800 m) lennuki tulistamisest oma vägede piirkonnas langevad kuulid katavad sedavõrt hajutatult (üks kuul 100—200 m² peale) maa pinda, et nende mõju lahingolukorras ei tulevat võtta arvesse.

Rida artikleid kuulipilduri väljaõppest ja talvisest õppetööst saadud õpiste kasutamisest suurtükiväes. (Suurtüki vedamisest jalastel).

Politruki osas — agitatsioonist ja propagandast talviste õppete perioodil.

Välisriikide sõjavägede kroonikas vaadeldakse P.-Am. Ühendriikide sõjaväes kasutada olevaid tanke. K.

Voina i Revolutsia (Sõda ja Revolutsioon) üheksas raamat 1929.

J. J. Alksnis: Sõja algperioodist. Valmistudes ette tuleviku sõjale võime silmas pidada ainult selle algperioodi, sest sõja kestel, nagu näitas Maailmasõda, muutuvad taktika, tehnika ja isegi sõja loosungid. Autor mõõdunud sõdade kogemustel püüab ära märkida ettevalmistuse tee tulevikusõjaks: Olevat tarvis, et sõjaplaanid oleks painduvad („et kümnest olevat plaanist saaks kiiresti luua 11. — tarvilik...“); strateegia ja politika, samuti strateegid ja poliitikud töötagu käsikäes; poliitiline julgustus siseriigis; mobilisatsiooni igakülgne ettevalmistus jne.

Victor Novitski: Lennuväe ülesannetest sõja algperioodil. Arvustavaid

Esimesejärgu võõrastemaja Kuld Lõvi

Tallinn,

Karju tän. nr. 40.

(20) 3-36
Kõnetr.: (2) 18-40
(2) 24-40

märkmeid „Voina i Rev.“ nr. 6 — 1929 hra Laptshinskilt kirjutatud artiklile samal teemil.

E. Tatartshenko: Õhulaevastikust tuleviku sõjas. Statistika olemasolevate jõudude kohta. (Artiklil on järg).

D. Karbõshev: Purustamistest. Mil lal ja kuis hävitada teid, sildu, ehitusi selleks. et takistada vastase manöövrit. (Artiklil on järg).

N. Snitko: Märkmeid ja täiendusi loetule. Autor ei ole rahul A. Svetsini mõtetega strateegia ja taktika alal. A. Svetsin ei suutvat leida õiget suuna punaväe juhtimiseks tulevastel võitlusväljadel, sest et ta armee punasuses ei näe positiivset faktorit.

G. Kornejev: Kus on tõde Bashkiirias ja tema vägedest kodusõjas?

1927. a. ilmunud M. Murtazin'i teoses „Bashkiiria i bashkirskie voiska v grazhdanskoi voine“ ei olevat tõde välja toodud. Bashkiirid olevat alguses hoidnud „valgete“ poole, kuid alles peale valgete kaotuste tulnud üle.

S. Nikitin-Zubrovski: Meie autorid. Ankeedi andmetel tahab selgitada, kes on praeguses punaväes sõjakirjanikud. Tuleb otsusele, kuigi ankeedi andmed olevat puudulikud, et sellisteks on rõhuvas enamuses mitte proletariaat, vaid endised ohvitserid ja intelligents.

Välisriikide sõjanduse ülevaade. Jalaväe toetusest suurtükiväe poolt (Prantsuse doktriin). Raudteede operatiivsest tähtsusest vägede juhtimisel (Rumeenia vägede juhtimise doktriin). K.

Bibliograafia.

Unterrichtstafel für Gasschutz.

Militär-Verlag R. Eisenschmidt. — Berlin NW. 7.

Gaasikaitse õpetamise skeemid.

Viimasel ajal paneme tähele püüdu luua gaasikaitset, mitte ainult sõjaväes, vaid ka rahva seas. See on tingitud sellest, et tulevikus sõja puhul kavatakse gaasitada lennukite abil vaenlase linne, tööstusi ja teisi esemeid, riiklise, majanduslise jne. tähtsusega. Et rahulikud elanikud sel puhul saavad kannatada, on täitsa kindel ja muud abinõu ei olegi, kui tuleb nendele anda võimalusi end varustada gaasikaitse abinõudega.

Kuid gaasikaitse abinõudega, iseäranis gaasitorbikuga tuleb inimestel tutvuda ja õppida neid käsutama.

Ka kõige paremal gaasikaitse organisatsioonil on võimata seda teostada, sest on ju palju olemas isikuid, kes hoiatustest hoolimata ei võta asja nii tõsiselt, et muretseksid endale torbikud või õpiksid neid käsutama. Suure rahvahulga sees jäävad järele alati isikud, kes häda puhul pole varustatud gaasitorbikutega ja kes ei oskagi nendega ümberkäia. Et nende arvu vähendada, rahvale ka tutvunemist kaitseabinõudega kergendada, kasutatakse igasuguseid võtteid ja abinõusid, et alati kaitseabinõud pidada rahval silmade ees.

Nõukogude-Venemaal on pöördud suur tähelepanu rahva gaasikaitsele. Seal on rohkesti pühendatud kirjandust sellele küsimusele, mis lühidalt rahvale selgitab gaasikaitse idee ja näpunäited annab selle teostamiseks.

Ka ilmusid seal joonised ja skeemid gaasikaitse ja gaasirelva kohta, mis rahvale silma ette toob, kaitsevahendite ehituse, nende käsitamise ja gaasirelva võimed ning ohu, kui pole muretsetud gaasikaitsevahend. Selles pole nüüd Nõukogude-Vene jäänud üksinda, vaid ka teised riigid kasutavad samaseid printsiipe. Igal pool ilmuvad kaitsevahendite joonised rahva jaoks.

Nüüd viimasel ajal on ka märgata Saksa maal propagandat sellel alal ja on ka seal ilmunud joonised gaasitorbikutest. Neid jooniseid Unterrichtstafel für Gasschutz on lahkesti saatnud Militär-Verlag R. Eisenschmidt, Berlin NW 7. „Sõduri“ toimetusele tutvustamiseks.

Kolm joonist Saksa praeguseaja gaasitorbikutest — skemaatiline läbilõige märgitud osade nimetustega, torbiku üldvaade kõikide osadega ja abinõudega ja torbiku kandmise viis kaitseasendis. Joonised on tehtud väga täpsalt ja ülevaatlikult, millele abil võib kohe näha gaasikurna ehitust, sisseseadet ja torbiku käsitamiseviisi. Kui meie peaksime kord niikaugemale jõudma, et korraldame üleriiklise gaasikaitse, siis tuleks meil samuti valmistada käesolevatest gaasitorbikutest skemaatilisi jooniseid rahvahulkadele tutvunemiseks meie gaasikaitse vahenditega. Siis tuleks küll mõneski eeskujuks võtta R. Eisenschmidt poolt väljaantud skeemi, sest viimased on väga selged ja hästi kokkuseatud, kuna Vene omad seda hoolsust ei näita. Algus sellega on meil juba tehtud, sest sõdurite ruumides me võime sarnaseid jooniseid näha juba väga rohkesti. Need on valmistatud suuremalt osalt sõdurite ja üleajateenijate poolt.

Rahva käest ei saa nõuda, et iga perekond endale neid valmistaks ise, neid tuleb lasta trükkida ja anda üsna odava hinna eest müügile. Seltskondlised asutised, tööstused ja teised asutised, kuhu kokku käib rohkem inimesi, peaksid neid oma ruumi seintele välja panema. Ka jaamades ja kinodes nad ei tohiks puududa. Samuti peaksid nad olema igas koolis ja asuma mitte kusagil kapis või raamatukogus, vaid rippuma seintel ja nähtaval kohal. Skeemid ei tohi mitte olla väikesed, nagu venelaste omad, vaid Eisenschmidt'i Verlag'i eeskujul, suured, silmapaistvad, et ka eemalt vaadates nende peale, paistaks kõik selgesti ära. Ainult niisugusel juhul oleks nendest kasu.

D—den.

Kaitseväe elu.

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutiste Üleajateenijate kogu kasiino avamine.

23. novembril s. a. avati pidulikult Kv. Ü. Ö. ülema kindral G. Jonsoni poolt Tondil Üleajateenijate kogu kasiino. Kv. Ü. Ö. üleajateenijate paljulihkmeline pere vajas hädasti kasiinot kui oma vaimlise nii majanduslise elu edukaks arenguks.

Kasiino asub esimeses blokis; koosneb

ruumikast pidusaalist, lugemistoast, söögitoast ja puhvetist. Ruumid on väga maitsekalt sisseseatud ja ühtlasi väga mugavad. Avamiskoosviibimine, millest osa võtsid Kv. Ü. Ö. ohvitserkonna liikmed eesotsas kindral G. Jonsoni, kol. A. Jaaksoni ja kol. V. Trossi ühes abikaasadega ja teisi, oli meeleolurikas ja südamlik, jättes kõigile parima mälestuse.

—clk.

Sport.

2. diviisi suurtükiväe grupi ohvitseride ja üleajateenijate võistluslaskmised.

Tartu suurtükiväe 4-as grupp korraldas 14. okt. s. a. laskevõistlused suurtükiväe ohvitseridele ja üleajateenijatele 9 mm brovning püstolist.

Võistluslaskmiste kohaks oli valitud Tähtvere lasketiir. Võistluslaskmine sündis kahes eriklassis — üks ohvitseridele ja teine üleajateenijatele.

Tingimused võistlusilks olid:

1. Distant 25 meetrit.
2. Märk — rahvusvaheline 10-ringiline, läbimõõt 50 cm. Põhivärv pruun ja ringid 7, 8, 9 ja 10 punased.
3. Laskmise aeg piiramata.
4. Asend — püsti käelt, ilma toeta.
5. 15 lasku kolme seeria kaupa à 5 lasku.
6. Tabavuse näitamine — ühe seeria laskmise järele.

Nende tingimuste täitmise kohaselt tulid kohtadele kõige suurema silmade arvu järele ohvitseride grupis, ja omandasid grupi ülema poolt väljapandud auhinnad järgmised ohvitserid:

I auhind: n.-lt. Lomp — 107 silma. Auhiinnaks kristall veini klaase 6 tk.

II auhind: kpt. Kukk — 96 silma. Auhiinnaks hõbedane supikulp.

III auhind: n.-lt. Nadel — 92 silma. Auhiinnaks kirjutuslaua lamp.

Üleajateenijate grupis tulid kohtadele:

I auhind: v. a. o. Nahksepp — 97 silma. Auhiinnaks hõbe portsigar.

II auhind: v. a. o. Ader — 95 silma. Auhiinnaks hõbe peeker.

III auhind: veltv. Viira — 89 silma. Auhiinnaks lauakell.

Samasugused võistluslaskmised korraldati 20. okt. s. a. 3-das suurtükiväe grupis.

Tingimused laskmisteks üldiselt samad. Märklaud — 10-ringiline, läbimõõt 50 cm. Ringid 7, 8, 9 ja 10 aga mustad, teised põhivärvid valged.

Kohtadele tulid ohvitseride grupis ja omandasid auhinde:

I auhind: ltn. Kesse — 120 silma. Auhiinnaks suur kristal veini kann.

II auhind: ltn. Muldau — 108 silma. Auhiinnaks väike kristal veini kann.

III auhind: ltn. Resskoff — 104 silma. Auhiinnaks stekk hõbe peaga.

Nagu võistluslaskmise tagajärjedest näha, on eriti häid tagajärgi saavutanud ltn. Kesse — lastes 120 silma.

Parima laskuri-ohvitseri kindlakstegetamiseks suurtükiväes, korraldas 2 diviisi suurtükiväe ülem kol.-lt. Borkman gruppidevahelised võistlused. Selleks määrati suurtükiväe ülema poolt komisjon, kes töötas välja iga-aastased lasketingimused ja reeglid.

Lasketingimused gruppidevaheliseks laskevõistlusilks olid:

1. Distant 35 m.
2. Märk — 10-ringiline normaalne, 50 cm läbimõõt, ringid 7, 8, 9 ja 10 mustad.
3. Aeg piiramata.
4. Laskusid — 15, kolme seerijana à 5 lasku.
5. Asend — püsti käelt, ilma toeta.
6. Näitamine iga seeria väljalaskmise järele.

Osavõtjaid oli paremuse järjekorras igast grupist 9 ohvitseri — kokku 18 ohvitseri.

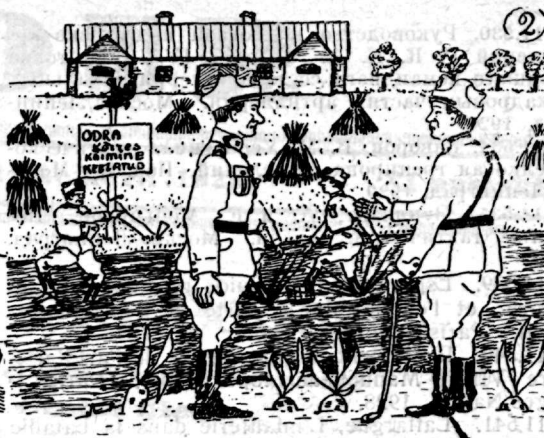
Õppekavade täiendamine . . .

Joon. 1.

Leitnant: „Mis õppus siis täna tunnikava järgi õieti peab olema?“

Veltveebel (asjalikult): „Enne lõunat niitmine ja vikati luiskamine ja õhtupoolikul kaks tundi vedruäkke materjaalosa.“

Joon. 2.

Leitnant: „Mis kurivaim te siin porilombis roomate?“

Allohvitser: „See on ainuke koht, mis veel üleskündmata!“

Joon. 3.

— „Vaata, armas ametivend, meil tehtakse töö vaheajal isegi õppust!“

— „.....“

Joon. 4.

„Pingutusi“ jao väljaõppel...

Võistlused peeti 15. nov. s. a. Tartu garnisoni lasketiirus. Ilm võistlusteks oli aga kaunis halb, tormine, suur tuul ja teised ilmastikust olnevad tingimused, mis laskmiste tagajärgede peale oma mõju ka avaldamata ei jätanud.

Kohtadele tulid ja omandasid auhinde:

1. auhind: ltn. Muldau 3-ast suurtükiväe grupist. Tagajärg 92 silma.

2. auhind: kpt. Kukk 4-as suurtükiväe grupp. Tagajärg 82 silma.

3. auhind: n.-ltn. Nadel 4-as suurtükiväe grupp. Tagajärg 81 silma.

Sarnaseid laskevõistlusi kavatseb suurtükivägi korraldada iga aasta peale laagriperioodi. 4-das suurtükiväe grupis on grupi ülema kolonel-ltn. T u l f f i poolt sarnaseid võistlusi korraldatud juba 3—4 aastat järgimööda, kuna 3-da suurtükiväe grupis tänavune võistluslaskmine aga esimeseks oli, ja mille korraldamist eestkätt grupi ülema k. t. kapten T e n n o arvele tuleb panna.

Võistluslaskmised kui niisugused, on ergutanud suurtükiväe kaadrit tublisti ja laskeosavuse üldine tasapind ei ole ka madal, vaid küllaltki hea, mida näitab ka see, et 2. diviisi ülema poolt korraldatud kontroll-laskmistel brovning-püstolitest üle diviisi tulid esikohtadele suurtükiväe ohvitserid.

Paremate tagajärgede saavutamiseks edaspidi on paremaks pandiks hoolas harjutamine ja tahe tõsta meie ohvitseride laske-kvaliteeti suurtükiväelaste poolt Tartus esimesele kohale.

—m—

Uusi raamatuid kaitsevägede staabi raamatukogus.

- 11.530. Руководство по боевой подготовке артиллерий Р. К. К. А. Выпуск IV. Подготовка младшего командного состава в территориальных и кадровых частях артиллерии. Москва/Ленинград, 1928.
- 11.534. Заборов, В. М. Ускоренная тактико-стрелковая тренировка отделений. Изд. II, Москва/Ленинград, 1929.
- 11.535. Зундлатт, А. и Е. Меньчуков. Показные тактические задачи. Москва/Ленинград, 1929.
- 11.539. Espérandieu, E. Guide pratique pour la lecture et l'emploi de la carte de l'état-major. 16 éd. Paris/Limoges, 1928.
- 11.540. Règlement de manoeuvre de l'artillerie. Titre VIII, Manuel de topographie. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.541. Laffargue, L'infanterie dans la bataille des yeux. Paris/Limoges/Nancy, 1927.
- 11.542. Lavelle, H. Combat de bataillon d'infanterie. Paris/Limoges/Nancy, 1927.
- 11.543. Pavie, A. La loi du 31 mars 1928 sur le recrutement de l'armée. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.544. Seignohose, H. Cours de topographie élémentaire... Paris/Limoges/Nancy, 1927.
- 11.545. Vullemin, L. Organisation et fonctionnement des sociétés de tir et sociétés scolaires. Paris, I, a.
- 11.546. Bruchon, E. Le statut des officiers de réserve. 2. éd. Paris/Limoges/Nancy, 1927.
- 11.547. Caste. L'éducation physique en France. Paris/Limoges/Nancy.
- 11.548. Cochenhausen, v. Die Truppenführung. Berlin, 1929.
- 11.549. Смысловский, Е. Артиллерийская стрельба в классе. Москва/Ленинград, 1928.
- 11.551. Raudtee üldine kaubaveo tariif, nr. 66. Tallinnas, 1928.
- 11.593. Livret individuel memento d'éducation physique, sportive et de tir et guideconseil. Paris/Limoges/Nancy.
- 11.594. Instruction provisoire du 30. V. 1916 sur le canon de 37 m/m modèle 1916 II R. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.595. Instruction provisoire pour les unités de mitrailleuses d'infanterie du 1. X. 1920. Partie III. Matériel. Planches. Paris/Limoges/Nancy, 1926.
- 11.596. Sama. Partie III. Matériel. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.597. Règlement de l'infanterie. I partie. Instruction technique. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.598. Règlement général d'éducation physique. I partie. Titre II-III. Paris/Limoges/Nancy, 1928.
- 11.601—604. Garnisoni määrustik. (Jaod I—III). Tallinnas, 1928.
- 11.605—608. Side-eeskiri. II osa. Side lahingutegevusel. Tallinnas, 1928.
- 11.609—612. II Kaitseväe Spordikalender. Tallinn, 1929.
- 11.613. Verhandlungen der in Riga vom 20.—23. V. 1927. abgehaltenen III Tagung der Baltischen Geodätischen Kommission. Red... J. Bonsdorff. Helsinki, 1928.
- 11.615. Overstaden, R. van. Des principes de la guerre à travers les âges. Tome I. De l'antiquité à la guerre Russo-Japonaise. Liste de croquis 1—50. Bruxelles, 1926.
- 11.616. Sama. Tome II. L'Armement à tir rapide ou automatique. Bruxelles, 1926. Liste de croquis 51—120.
- 11.629. Mayer, O. Deutsches Verwaltungsrecht. I Band. II Aufl. München/Leipzig, 1924.
- 11.630. Brütt, L. Die Kunst der Rechtsanwendung. Berlin, 1907.
- 11.631. Funkdienst im Reichsheer. Teil I. Handhabung des Funkgeräts. Berlin, 1928.
- 11.632. Vignal, L. La loi du 13. VIII. 1927. sur l'organisation générale de l'armée. 2-e éd. Paris/Limoges/Nancy, 1929.
- 11.641. Slepšana. Riga, 1929.
- 11.643. Jozsef Föhérceg, A. világ hálorú amilynek én láttam. III. kötet. Olasz háború. Doberdo. Budapest, 1928. (Erzherzog Josef. Der Weltkrieg wie ich ihn sah. III Band). (Bücherbesprechung).
- 11.671. Buchner, M. Die alte deutsche Armee und ihre Bedeutung für Volk, Vaterland und Religion. München, 1926.
- 11.672. Brenken, W. Kavallerieverwendung nach den aus der Kriegsgeschichte zu ziehenden Lehren. Berlin, 1928.
- 11.673. Suomen hiinto I. (Soome suusatamine). Toimittanut L. Santala. Porvoo, 1926.
- 11.674—676. Rattiste, A. ja E. Tiivel. Suurtükiväe materiaalosa. Tondi, 1929.
- 11.681. Tõnisson, Jaan. Tagasivaateid ja mälestusi tema 60-a. sünnipäevaks. Tartus, 1929.
- 11.682. Eisen, M. J. Eesti vanasõnad. III trükk. Tartus, 1929.
- 11.683. Friedrich Robert Faehlmann'i album. Tartus, 1929.
- 11.684. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat III. Manninen, J. Eesti rahvariiete ajalugu. Tartu, 1927.
- 11.685. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat IV. Tartu, 1928.
- 11.686. Erassi, N. Eestimaa geoloogilise ülevaate tabel. Dorpat, 1923.
- 11.687. Riedl, L. Die Gefechtsfähigkeit der K. und K. VI Korps in der Durchbruchschlacht bei Gorlice am 2. Mai 1915. Budapest, 1928.
- 11.688. Granö, J. G. Maastikuteaduse ülesanded ja maastiku vormide süsteem. Tartu, 1924.
- 11.689. Rumma, J. Üldine maateadus. Tartu, 1925.
- 11.690. Instruction concernant la protection contre les produits toxiques. Bruxelles, 1928.

SISUSTIK: J. Tõrvand. Riigikaitse muredest. — Georg Clemenceau † — r. Läti iseseisvuse 11. aastapäeva puhul. — A. Kasekamp. Reservohvitseride täendusõppuste korraldamisest. — Läti uus sõjaväeline esindaja Eestis kol. ltn. Jaan Streipa. — N. Rg. Sõjamuuseumist. — Rootsi sõjaväeorganisatsioon 17. aastajal. — M. T. Tähiseid kaitseväge noorte juhtide eneseharimise teel. — A. Kristian. Traatside organiseerimise võimalusi lähenemisel. — Dr. R. Tuisk. Bakterioloogilisest relvast. — A. Dreimann. Simultaan-liinid. — Vastused küsimustele. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Kaitseväge elu. — Sport. — Uusi raamatuid.

Osaühisus
Höjgaard & Schults, Eestis

Inseneerid

ja

ettevõtjad

Tallinnas, Vabadusplats 1. Telef. (2) 10-81.
Telegr. aadress: - „Contractor“.

Õhumeeste Keskpank

TALLINN, S. Karja tän. 3. Telefon 1-80.

Võtab raha hoiule,

makstes hoiusumma pealt ajakohast kõrget protsenti.

Annab laenusid

mitmesugusel kujul ja kindlustusel.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Eestimaa Kinnitus A.-S. „EKA“

Tallinnas, Pikk t. 6, oma majas.
Kõnetraadid: 12-29 ja 22-14.

toimetab:

tulekinnitusi,
elukinnitusi,
veokinnitusi
õnnetusjuhtu kinnitusi.

Kapital ja vastutussummad on üle 1.000.000.— krooni.

Agendid igas linnas ja maal.

Suures valikus

igasugu Inglise kalevikaubad
naiste- ja meesterahvastele.

Alati saadaval:

Naisterahvastele plüüsi, mantli-, kleidi- ja pesuriideid. Kõiksugu siid-, poolsiid- ja puuvillaseid voodririideid. Crepe de chine'i ja crepe georgette'i.

Meesterahvastele igaks hooajaks ülikonna-, palitu-, püksi-, pesu- ja iga-sugu voodririideid.

Müük suurel ja väikesel arvil.

Soovitab suures väljavalikus

Inglise magasin

H. Gutkin

Tallinn, Viru tän. 4.

Kõnetraat 9-46.

I auhind kuldauraha

Oma töökojas

valmistatud **hõbe-lauaserviise,**
nuge, kahvleid, lusikaid ja kõik-
sugu teisi kuld-, hõbe- ja kristall-
asju äärmiselt odavate hindadega
— iseäranis **laulatussõrmuseid**
kõige odavamate hindadega ostate

kullasepp

R. LANGE ärist

Tallinnas, Vanaturukael 5.

Kõnetraat (2) 31-20.

3ürrad kaitsevääfased!

Sellega on mul au teatada, et olen peale pikemaajalist haigust jälle suurendatult avanud

1-se järgu vormi- ja erariiete töökoja.

Töö tehakse minu isiklikul järelevalvel kiiresti, korralikult ja mõõdukate hindadega.

Austusega

A. RYBACK

Müüriwahe tän. 33. Telefon (20)107.
Viru tänava apteegi juurest sisse pöörata.

Uued raamatud:

O. STERNBECK: Jalaväe relvade tuleomadused	Kr. 2.35
BUSSOOLID. Materjaalosa, hooldamine ja kontrollimine	„ —.35
Э. А. ВЕРЦИНСКИЙ: Годъ революци	„ 1.50
A. PARV: Maastiku organiseerimine	„ 4.—
Side-eeskiri I osa	„ —.65
Garnisoni määrustik IV osa	„ —.40

Õppemärklehed — à 10 senti.

Книжки „Sõduri“ talituses Nus tän. 10.

Firma
„FEODOR MALAHOV“
Kalatööstus,

TALLINNAS, Võrgu 1 (oma majas).
Telefon 18-08. Telegrammi address:
FEODOR MALAHOV, TALLINN.

Valmistab:

(plekk-karpides)

**Ëht Tallinna kitu-
sid, sprotte õfis,
angerjaid sheeles
ja marineeritud.**

Samuti soovitab soolatud kilu ja silku
mitmesugustes puutünnides (20 kuni
300 n.), suitset. silku, kilu ja angerjaid.

Firma
„FEODOR MALAHOV“

Puukivipõrandad „FAMA“

on kõige otstarbekohasemad
vastupidavuse poolest kui
ka tervishoiuliselt.

Eriti soovitavad

**äri ja kantselei ruu-
midele, koolidele, hai-
gemajadele jne.**

Tellimisi võtab vastu ja annab seletusi

PUUKIVITÖÖSTUS**„FAMA“**

Tallinn, Lai tän. 38.

Telefon 13-79.

EESTI MAAPANK

Tallinnas, Vabadusepuiestee nr. 1.

Äritunnid kella 9—14.

Põhikapital Kr. 2.000.000.—

Annab laenusid:

Maaparanduseks, kuni 60% maakoha hinnat. väärtusest:

- a) madala soo ja muu vee all kannatava maa kuivatamiseks ja kultiveerimiseks või maa niisutamiseks 28 aastaks.
- b) uudismaa tegemiseks metsast või kännustikust, mis kuivatamist ei vaja, või peavee juhete korraldamiseks 18 aastaks.
- d) kestva rohuma loomiseks või maa kividest puhastamiseks 13 aastaks.

Ehitustöödeks:

- a) karjalauda või elumaja, ja
- b) muude hoonete püstitamiseks; Puust hoonete peale kuni 60% ja tulekindlast materjalist ehitatavate hoonete peale kuni 80% ehituskuludest, ja

Vabalaenu (nagu pärijatele välja maksmiseks jne.) kuni 5 aastani.

JUHATUS.

Tallinna Eesti Majandusühisus

Tallinn, Estonia puiestee 21.

Kõnetraat 85.

Abikauplused:

Suur Pärnu mnt. 30.

Kõnetraat 21-67.

Suur Tartu mnt. 51.

Kõnetraat 9-40.

Teie ostate meilt kõige odavamalt:

Inglise reetallaterast, rauda, naelu, sepašüsi, tormilaternaid, saage, saeviile, hobuseriistu, hobusenaelu ja haake, loomakette malmpadu, pliidiplatesid, praeahjusid jne.

Likööri ja napsivabrik
TALLINNA VIINAVABRIK
(Revaler Spiritfabrik)

ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga
 Tallinn, Merepuiestee nr. 15. ★ *Kuldauraha Pariisi näitusel.*

I ERIALA: Creme de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene vodka, Brandy jne.
 II ERIALA: Eau de Cologne, — Triple, double Eau de Cologne auf fleurs ja
 hambapasta „SANADONT“ jne.

Kõiksugu napsid, liköörid ja nalihvkad on saadaval kõikides suuremates kauplustes ja resto-
 raanides ning suurel arvul vabriku laos **Merepuiestee nr. 15. Kõnetraat 24-26.**

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a

A-S. H-y Moser & Ko.

Pikk tänav 19 kōnetr 22-67.

soovitab

rikkalikumas valikus

tasku- ja käeuurisid maailmakuulsast Hy Moser & Cie vabrikust Le Locle
 Schweiz. **Seina-, laua-, ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld-
 ja plakué. Parimat Rootsi kristalli.**

Suures väljavalikus

**naiste- ja meesterahva
 valmisriideid,**

**mööbliriid, gobeliini,
 damasti ja põranda-
 vaipu kõigis suurustes**

soovitab

soodsate hindadega

M. Josselov

Tallinnas. Kuninga tän. 6.
 Kõnetraat 31-61.

TH. STEMPEL

TALLINN

Pikk tän. nr. 15. Asutat. 1867. Telefon 22-27

Pesu, linane ja kujutud kaup

Vooditekid, padjad,
 padjasuled, kapok

Spetsialiteet:

KARDINAD

Mööbliriided, vaibad, põranda
 linikud, jalamatid

A.-S. «FRANZ KRULL»

MASINAEHITUSTEHAS

TALLINNAS,
Kopli tänav nr. 68
 Telegr. aadress:
 Krull — Tallinn.
 Telefon: 4-20 ja 19-73

Külmetusseaded, aurukatlad, aurumasinad, piimatalitust-
masinad, keskkütte katlad ja radiaatorid, kanali-
satsiooni torud, kõiksugu malmkaubad,
nii kui: pajad pliidad, ahju-
uksed, vankripussid jne.

kõiksugu katelsepa tööd, reservuaarid jne. Transmissioonid.

igasugu parandustööd
 ★
Tööde headuse
eest täielik vastutus.

Gustav Pihlakas

PABERIKAUPADE, KIRJAUMBRIKUTE,
KÖITMISE JA LINEERIMISE TÖÖSTUS.

Tallinn, Vaksali pst. 2. Telefon 4-79 ja 9-65.

Täielikuma sisseseadega sel alal töötav ettevõtte Eestis. Võtab tellimisi vastu kõigilt riigi- ja eraasutusilt, pankadelt, kontoritelt, äridelt ja eraisikutelt, lineerimise, köitmise ja paberikaupade alal:

Kontorraamatud igas liniatuuris.

Kooperaaamatud. Registraatorid.

Kiirõmblejad. Aktikaaned. Kaustikud.

Dokumentide mapid. Teadaannete lehed
igas kaustas.

Kirjaplokid. Block-notes. Paberikorvid.

Kuldkirjatriikk. Umbrikud igas suuruses
ja värvis. äridele pealetriikk.

Alupaberid karpides (Papeteriid).

Postpaberid lift ja linased.

Postkaardi ja amateur albumid *suures valikus.*

TÖÖ VÕISTLEMATA HEADUSES. — HINNAD MÕÕDUKAD.

Tallinna Aktsia Pank, Tallinnas

Aktiva

Bilans 31. oktoobriks 1929. a.

Passiva

Kassa, jooksvad arved Eesti Pangas ja teistes krediitasutustes	104.940.86	
Välismaa rahad	8.476.44	
Väärtpaberid	164.31	
Diskonteeritud vekslid	246.190.71	
Konto-korrent laenu	2.225.944.22	
Garantii- ja akkreditiiv-laenu	1.005.923.56	
Välismaa korrespondendid:		
„Nostro“	11.739.43	
„Loro“	31.95	11.771.38
Kinnisvara:	129.263.51	
mahakirjutatud	25.852.70	103.410.81
Vallasvara:	14.263.06	
mahakirjutatud	4.090.38	10.172.68
Üleminevad summad	10.091.36	
Jooksvad kulud	71.699.08	
Protestitud vekslid ja mahakirjutatud v. rbl. nõudmised		—.06
		Kr. 3.798.785.47
Inkasso-vekslid		Kr. 1.178.854.34

Aktiakapital	400.000.—	
Tagavarakapital	40.204.26	440.204.26
Tähtajalised hoiusummad, jooksvad arved ja eri-jooksvad arved		1.189.721.40
Konto-korrent arve Eesti Pangas		147.869.57
Rediskonteeritud vekslid		108.328.03
Korrespondendid:		
„Nostro“	544.339.67	
„Loro“	68.309.61	612.649.28
Klientide poolt välismaa pankades tarvitavad krediidid	99.081.—	
Rembursid	12.486.19	111.567.19
Väljaantud garantiid ja akkreditiivid	1.0	5.923.56
Maksukäsud		1.413.80
Üleminevad summad		21.586.40
Riigimaksud		2.469.19
Saadud %/0 ja muud tulud:		
1929. a. e.	153.076.83	
1930. a. e.	1.965.93	155.042.76
Muud passivad		1.751.40
Jagamata puhtakasu järeljääk 1928. a. e.		258.63
		Kr. 3.798.785.47

Kas tahate saada iluduskuningannaks?

Tarvitage ainult

**KREEM
FASCINATA**

**LÖHNA ÖLI
FASCINATA**

**PUUDER
FASCINATA**

**EAU DE
COLOGNE
FASCINATA**

**SEEP-KREEM
FASCINATA**

**Siis on Teil
iluduskuninganna
nimi kindel.**

Sööörde

habemeajamis-

alale

tarvete

toob

**kreem
FASCINATA**

*Ta muudab habemeajamise lõbuks.
Hõõrutuna nahasse enne selle seebi-
tamist teeb ta habemetüükad pain-
duvaks kuni juurteni.*

*„Fascinata“ hoiab kokku habeme-
noateri.*

Seakasvatajad!

Tarvitage „*Provendeine*“, sest

- 1) seega on Teie sead kaitstud haiguste vastu;
- 2) sea söögiisu kasvab;
- 3) sead lähevad kiiresti nuuma ja nende kaal suureneb märksalt;
- 4) pörsad on terved ja kasvavad kiirelt.

Tarvitage „*Provendeine*“ ka seepärast, et 1) ta pole kallisk; 2) ainult „*Provendeine*“ tarvitamine kindlustab seakasvatajale suurt tulu; 3) ainult „*Provendeine*“ tasub seakasvatustesse pandud kapitali.

Mis teeb „*Provendeine*“?

„*Provendeine*“ soodustab söögiisu ja seedimist, arstib haigeid pörsaid ja edustab kasvamist. Isegi säärased sead, keda ei loodetud päästa, omavad jõu ja lähevad nuuma, kui nende toidule „*Provendeine*“ juure lisatakse. „*Provendeine*“ga toidetud nuumamiseks määratud sead omavad kõrge kaalu ja on soodsad tapmiseks. Pörsad arenevad ja kasvavad kiiremini, nende lihale on mõnus ilme. Kõige tähtsam on aga see, et mõne päeva jooksul on kadunud rahiid ja teised haigused.

Tellige „*Provendeine*“ ainuesindajate juures

FIRMA

G. HERZENBERG & J. HIRSCHHORN

TALLINN, Viru 19. Telefon 19-43.

Karusnahku

kübaraid
kalosse

pakub odavate hindadega
uueltavatud äri

S. Karschenstein

Harju tän. 23

O. Moller

Tallinn, Sadama tän. nr. 5.

Kõnetraat (2)18-14.

Telegr. aadr.: „Baltport“

**Rahvusvaheline
speditsoon.**

Bankasso.

Kinnitus.

Komissioon.

Esindaja:

Baltisk Transport Kompagni A/S
Kaunas. Hugo Minack Nachf.,
Stettin.

Metallitööstuse Aktia-Gelts

„Smarine“

TALLINNAS, (ENDINE WIEGAND)

ASUTATUD 1859. AASTAL.

RANNAVÄRAVA PUIESTEE 21. TELEF. 12-60 ja 1-39.

JAOSKONNAD:

Malmi-, terase- ja vase valamine, sepa ja katelsepa, tisleri, treimise töökojad ja metallide autogeen ning elektr. kokkukeetmine.

TÖÖKOJAD TEEVAD:

igasuguseid laevamasinate ja mehansimide parandustöid, katla ja selle osade parandusi, mootorite ja nende osade parandusi ja uuendusi, propellerisi prongsist ja terasest, igasugust teras-, malm-, ja vase valu, völliide õiendamist ja kokkukeetmist ka kõige vastutusrikkamates kohtades ning igasugustes mõõtudes, kui ka igasuguseid muid töid metallitööstuse alal.

Isëralist rõhku pannakse töö headuse ja kiiruse peale.

TERMIINIDE JA HEADUSE EEST TÄIELIK VASTUTUS.

SAKU ÕLLETEHAS^{A/s}

Õlu ja môdu

PEALADU:

Tallinn, Suur Kloostri tän. 10-12.

Kõnetraadid: 17-48 ja 32-86.

Botikud ja kalossid TREUGOLNIK-SAVIO

(SOOME)

PEAESINDAJA:

Tallinna

Manufaktuuri ja Kaubanduse A.-S.

Kinga tän. 6/8. • Telefoni nr. nr.: 6-90, 26-89, 10-59.

Guurimad foto-tehased Euroopas

Zarvitage

BERLIN

SO 36

Agfa - kaameraid

Agfa - filme

Agfa - plaate

Agfa - pabereid

Agfa - foto-tarbeid

MÜÜGIL IGAS FOTO-ÄRIS

NÕUDKE A G F A FOTO - ÖPPE-
RAAMAT algajaile Eesti keeles

Esindaja: **HANS PAULSEN.**

Tallinnas, Vana Posti 6.
Telefon (2)24-27.